

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERS KİTAPLARINDAKİ
ETKİNLİKLERİN ELEŞTİREL, YARATICI VE YANSITICI
DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Büşra FİRİDİN ŞİMŞEK
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERS KİTAPLARINDAKİ
ETKİNLİKLERİN ELEŞTİREL, YARATICI VE YANSITICI
DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
THE EVALUATION OF THE ACTIVITIES IN SECONDARY SCHOOL ENGLISH
COURSEBOOKS IN TERMS OF CRITICAL, CREATIVE AND REFLECTIVE
THINKING SKILLS

Büşra FİRİDİN ŞİMŞEK
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Sibel CENGİZHAN

İstanbul, 2022

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.**

© 2022

ONAY

Büşra FİRİDİN ŞİMŞEK tarafından hazırlanan “An Evaluation of Secondary School Coursebooks in terms of Critical, Creative and Reflective Thinking Skills” konulu bu çalışma, .../.../20... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda aşağıdaki jüri üyeleri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

TEZ DANIŞMANI

JURİ ÜYESİ

JURİ ÜYESİ

EŞ DANIŞMAN

ETİK BEYANI

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../....../....

(İmza)

Büşra FİRİDİN ŞİMŞEK

ÖZGEÇMİŞ

2009	Ali Dilmen Anadolu Lisesi
2013	Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalından mezun olma
2018	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş
2019- devam ediyor	Vali Mustafa Cahit Kır�� Anadolu Lisesi'nde İngilizce Öğretmeni

ÖNSÖZ

Bilimin ve teknolojinin her an değişiklere gebe olduğu ve biz öğretmenlerin yeni nesilleri buna ayak uydurmak için gerekli niteliklere sahip olacak şekilde yetiştirmemizin öneminin hem lisans hem yüksek lisans eğitim boyunca değerli hocalarımdan öğrendiğim bilgilerle farkına vardıktan sonra öğretmenlik hayatımda da her zaman bu düşünceyi benimseyerek ilerlemeye çalıştım. Cumhuriyetimizin kurucusu ve başöğretmenimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün de belirttiği gibi ülkemizi muasır medeniyetler seviyesine taşıyabilmek için öğrencilerimiz sorgulayabilen, araştırmaya hevesli, eleştirebilen ve düşünebilen bireyler olarak yetiştirmeliyiz. Bunun için de üst düzey düşünme becerilerini derslerimize entegre etmemizin vazgeçilmez olduğundan yola çıkarak, bu becerilerin öğretimi ile ilgili araştırma yapmaya karar verdim.

Öncelikle bu araştırmam esnasında, her an bana destek olan, takıldığım yerlerde her zaman yardımına koşan, yol gösteren ve bir anne sevgisiyle bana yaklaştığını hissettiğim çok değerli danışmanım Prof. Dr. Sibel CENGİZHAN'a en içten teşekkürlerimi iletiyorum.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca her zaman ilham aldığım ve beni sürekli yeni bilgilerle donattığını hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Seyfi KENAN'a, derslerini ilgi ile takip ettiğim ve uzman görüşlerini sağlayan Doç. Dr. Seval Eminoglu KÜÇÜKTEPE hocam ve yine uzman görüşlerini paylaşan Doç. Dr. Coşkun KÜÇÜKTEPE'ye de ayrıca teşekkür ederim. Yine üst düzey düşünme becerileri öğretimi ile ilgilenen çok değerli araştırmacı Robert FISHER'ın "Teaching Children to Think" adlı kitabından bir bölüm çevirme şansı tanıyan ve bu konu hakkında daha da derinlemesine bilgi sahibi olmamı sağlayan değerli hocam Dr. Elif SARICAN'a teşekkürlerimi iletiyorum. Araştırmam da ikinci araştırmacı olarak bana destek olan meslektaşım ve arkadaşım Emine ERYILMAZ'a da desteklerinden ötürü çok teşekkür ederim.

Bu zorlu süreci aynı zamanda en az bir bu kadar zor olan bebek büyütme ile eş zamanlı bir şekilde yürütmüş olmanın zorluklarını aşmama yardım eden ve her zaman destek olan sevgili eşim Savaş ŞİMŞEK ve annem Behice FİRİDİN'e çok teşekkür ediyorum. Tüm eğitim hayatım boyunca her anımda yanımda olan, beni cesaretlendiren ve bana hep inanan babam Cafer FİRİDİN'e teşekkür ediyorum. Son olarak canım kızım Deniz ŞİMŞEK seninle bu süreç çok zordu ancak bu zorlukları yine senin sevgin ve senin sayende öğrendiğim sabır ile aştım. Seni çok seviyorum.

Büşra FİRİDİN ŞİMŞEK

İstanbul, 2022

ÖZET

Üst düzey düşünme becerileri son zamanlarda birçok alanda önem kazanırken, eğitim alanında da bu becerilerin öğrencilere nasıl daha etkili kazandırılabilceği konuşulmaya, tartışılmaya, araştırılmaya ve sorgulanmaya başlandı. Bilgileri ezberlemenin insanı bir adım öteye götürmeyeceği anlaşıp, bilgiyi kullanmanın, sorgulamanın, araştırmanın, eleştirmenin, kendimizi her daim revize etmenin gerekliliğinin farkına varıldığında, öğretim programlarında da eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme gibi terimler ya da bu düşünme becerilerinin gerektirdiği hedef davranışlar yer almaya başladı. Gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim düzeyinde farklı derslerin öğretim programlarında bu üst düzey düşünme becerilerine yer verilmesine rağmen, öğrencilerin eleştiri yapabilme, araştırabilme, sorgulayabilme, yeni fikirler ortaya atabilme, öz düzenleme yapabilme gibi beceriler bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, öğrencilerde görülen bu eksikliklerden yola çıkarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında ortaöğretim 9., 10., 11. Ve 12. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında öğrencilere üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklerin var olup olmadığını ve bu etkinliklerin düşünme becerilerini ne ölçüde kazandırdığını incelemektir. Bu sınıf düzeylerindeki İngilizce Ders kitapları araştırmacı tarafından hazırlanan kontrol listesi ile incelenmiştir. Elde edilen veriler, nitel araştırma çözümle yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Düşünme becerileri bakımından incelenen olan 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde 9., 10., 11. Ve 12. Sınıf düzeylerinde kullanılacak olan ve MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarını seçerken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmalarda daha çok öğretim programlarına ve öğretmen görüşlerine yer verilmesi ve ortaöğretim İngilizce ders kitaplarının üst düzey düşünme becerilerine ilişkin etkinlikleri ne ölçüde içerdiğine dair herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması yönüyle bu araştırma önem taşımaktadır. Araştırma sonuçlarının, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmenin yanı sıra, onları ileride atılacakları hayatta sahip olmaları beklenen becerilere de sahip olmalarını sağlayacak etkinliklerin ders kitaplarında nasıl daha etkili verilebileceğine katkısı olacağı düşünülmektedir. İlgili kitapların incelenmesi sonucunda, bu kitapların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırma bakımından yetersiz olduğu görülürken, yansıtıcı düşünme becerilerine neredeyse hiç yer verilmediği de saptanmıştır. İlgili kitaplarda eleştirel düşünmeyi geliştirmek için tartışma etkinliklerine yer verilirken, öğrencilerin analiz

yapabilme, çıkarımda bulunabilme, değerlendirme yapabilme ve bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakabilme gibi becerilerinin geliştirilmesine yeterince önem verilmediği görülmektedir. Yaratıcı düşünme becerilerinden poster, afiş, kartpostal hazırlama, mektup, e-posta ve slogan yazma gibi özgün ürünler ortaya koymayı hedefleyen etkinliklere rastlanırken, yaratıcı drama, özgün fikir ortaya koyma gibi etkinliklere çok yetersiz miktarda yer verildiği görülmüştür. Yansıtıcı düşünme becerilerinin ise kitaplarda en çok ihmal edilen beceri olduğu ve öz değerlendirme ile akran değerlendirme etkinlikleri dışında öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini sağlayacak hiçbir etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, ders kitaplarında öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği ve hiçbir üst düzey düşünme becerisinin ihmal edilmemesi gerektiği de öneriler arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Düşünme, Eleştirel Düşünme, Yansıtıcı Düşünme, Üst Düzey Düşünme Becerileri, Ortaöğretim İngilizce Ders Kitapları

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE ACTIVITIES IN SECONDARY SCHOOL ENGLISH COURSEBOOKS IN TERMS OF CRITICAL, CREATIVE AND REFLECTIVE THINKING SKILLS

As thinking skills have been gaining more importance in many areas recently, it has started to be talked about, discussed, researched and questioned how these thinking skills can be taught students in a more efficient way in the field of education as well. Since it was understood that memorizing things would not take people one step further and realised that it was necessary to use, question, research and criticize the knowledge that we have and reflect on ourselves all the time, terms such as critical thinking, creative thinking and reflective thinking and the target behaviours related to these thinking skills have begun to take place in the curriculum. It has been seen that students have lack of ability to criticize, research, question, create new ideas and reflect on themselves although these thinking skills are included in the curriculum of different lessons at both primary school, secondary school and high school levels. The aim of this study is to analyze whether or not in English coursebooks published by the Ministry of National Education for the 9th, 10th, 11th and 12th grades there are activities that provide students with critical thinking, creative thinking and reflective thinking skills and evaluate to what extent they help students gain these thinking skills. English coursebooks at these grade levels will be examined with a rubric prepared by the researcher. The data collected by the researcher will be analyzed using content analysis which is a qualitative research technique. The coursebooks to be examined, 9th, 10th, 11th, and 12th grades that are published by Ministry of National Education for 2020-2021 Academic Year are chosen purposively. This study is significant as it will analyze the Secondary School English coursebooks in terms of higher order thinking skills and there is no previous research that analyzes the secondary school English coursebooks in terms of thinking skills even though there are some studies based on the curriculum or the teachers' views. It is believed that the findings of this research can contribute to the commission of writing and evaluating coursebooks during the process of coursebooks preparation and provide students with skills which are expected to have in their future life as well. At the end of the evaluation of the related books, it was seen that critical and creative thinking skills are rare in the coursebooks while the reflective thinking skills are largely neglected. While discussion activities are included in the related books to develop critical thinking, it is seen

that not enough importance is given to the development of students' skills such as analyzing, making inferences, evaluating and looking at a problem situation from different perspectives. While there are activities that aim to produce original products such as preparing posters, banners, postcards, writing letters, e-mails and slogans among creative thinking skills, it has been observed that activities such as creative drama and putting forth original ideas are given a very insufficient amount of space. It has been determined that reflective thinking skills are the most neglected skills in the books, and there are no activities that will enable students to think reflectively, except for self-assessment and peer assessment activities.

As a result of the research, it is also among the suggestions that the course books should include more activities to develop students' higher order thinking skills and that no higher order thinking skills should be neglected.

Keywords: Critical Thinking, Creative Thinking, Reflective Thinking, Thinking Skills, English Coursebooks

İÇİNDEKİLER

Onay	i
Etik Beyanı	ii
Özgeçmiş.....	iii
Önsöz.....	iv
Özet	v
Abstract	vii
İçindekiler.....	ix
Tablolar Listesi	xiii
Şekiller Listesi	xiv
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5 Tanımlar	6
1.6 Kısaltmalar.....	7
BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1 Düşünme Becerileri	8
2.1.1 Düşünme Nedir?	8
2.1.2 Üst Düzey Düşünme Becerileri	8
2.2 Eleştirel Düşünme.....	11
2.2.1 Eleştirel Düşünme Nedir?	11
2.2.2 Eleştirel Düşünmenin Önemi	16
2.2.3 Eleştirel Düşünen Öğrenci Özellikleri	17
2.2.4 Öğretmen Özellikleri	19
2.2.5 Eleştirel Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı	21
2.2.6 Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Teknik Ve Yöntemler	21
2.2.6.1 Sokratik Sorgulama:	21
2.2.6.2 Argüman Haritalama:	22
2.2.6.3 Tartışmacı Yazma	23
2.2.7 Eleştirel Düşünmenin Önündeki Engeller	23

2.3 Yaratıcı Düşünme	24
2.3.1 Yaratıcılığın Tarihçesi	24
2.3.2 Yaratıcılık Nedir?.....	25
2.3.3 Yaratıcı Düşünme Kuramları.....	28
2.3.3.1 Davranışçı Kurama Göre Yaratıcılık.....	28
2.3.3.2 Psikoanalitik Kurama Göre Yaratıcılık	29
2.3.3.3 Hümanist Kurama Göre Yaratıcılık	29
2.3.3.4 Bilişsel Kurama Göre Yaratıcılık.....	29
2.3.4 Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Öğretiminin Önemi	30
2.3.5 Yaratıcı Öğrencinin Özellikleri.....	31
2.3.6 Yaratıcı Öğretmenin Özellikleri	32
2.3.7 Yaratıcı Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı	33
2.3.8 Yaratıcı Öğretim Yöntem Ve Teknikleri	35
2.3.8.1 Beyin Fırtınası	36
2.3.8.1.1 Beyin Fırtınasını Üstün Yönleri	37
2.3.8.1.2 Beyin Fırtınasının Eksik Yönleri	37
2.3.8.2 Ters Beyin Fırtınası.....	38
2.3.8.3 Yaratıcı Problem Çözme	38
2.3.8.4 Altı Şapkalı Düşünme Tekniği.....	39
2.3.8.5 Yaratıcı Drama	40
2.3.8.6 Örnek Olay İnceleme	41
2.3.8.7 Görüş Geliştirme	42
2.3.8.8 Kavram Haritaları.....	42
2.3.8.9 Zihin Haritaları.....	42
2.3.8.10 Scamper Tekniği	43
2.3.8.11 Sinektik Tekniği	44
2.3.8.12 Morfolojik Sentez.....	44
2.3.8.13 Nitelik Sıralama.....	44
2.3.9 Yaratıcılığın Önündeki Engeller	45
2.4 Yansıtıcı Düşünme	46
2.4.1 Yansıtıcı Düşünme Nedir?	46
2.4.2 Yansıtıcı Düşünmenin Önemi.....	48
2.4.3 Yansıtıcı Düşünen Öğrencinin Özellikleri.....	49
2.4.4 Yansıtıcı Düşünen Öğretmen Özellikleri.....	49
2.4.5 Yansıtıcı Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı	51
2.4.6 Yansıtıcı Düşünme Öğretiminde Kullanılan Teknik Ve Yöntemler.....	52
2.4.6.1 Yansıtıcı Günlük	52
2.4.6.2 Öğrenme Yazıları	Error! Bookmark not defined.
2.4.6.3 Portfolyo.....	54
2.4.6.4 Soru Sorma.....	54
2.4.6.5 Kendi Kendine Soru Sorma.....	54
2.4.6.6 Tartışma.....	55
2.4.6.7 Kavram Haritaları.....	55
2.4.6.8 Öz Ve Akran Değerlendirme.....	56
2.4.6.9 Öğrenme Sözleşmesi	57

2.5 İlgili Araştırmalar.....	57
BÖLÜM 3: YÖNTEM.....	61
3.1 Araştırmanın Modeli.....	61
3.2 Verilerin Toplanması	61
3.2.1 Dokümanlar.....	61
3.2.2 Veri Toplama Aracı	62
3.3 Verilerin Analizi	62
3.4. Geçerlik Ve Güvenirlik	63
BÖLÜM 4: BULGULAR	65
4.1 Eleştirel Düşünme Becerilerine Ait Bulgular.....	65
4.2 Yaratıcı Düşünme Becerilerine Ait Bulgular	83
4.3 Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Ait Bulgular.....	98
4.4 Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarında Bulunan Eleştirel, Yaratıcı Ve Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular	106
BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	112
5.1 Sonuç.....	112
5.2 Tartışma	118
5.3 Öneriler.....	123
5.3.1 Milli Eğitim Bakanlığı'na Yönelik Öneriler.....	123
5.3.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler	123
KAYNAKÇA.....	125
EKLER	134
Ek-1. Araştırmada İncelenen Kitaplara Ait Künye Bilgileri	134
Ek-2. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı Ve Kazanım Tablosu	134
Ek-3. Onuncu Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı Ve Kazanım Tablosu	141
Ek-4. On Birinci Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı Ve Kazanımtablosu	147
Ek-5. On İkinci Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı Ve Kazanım Tablosu.....	152
Ek-6. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı Ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu	159
Ek-7. Onuncu Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı Ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu	160
Ek-8. On Birinci Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı Ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu	161
Ek-9. On İkinci Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı Ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu	163

Ek- 10. Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Kriterler	164
Ek-11. Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Kriterler.....	165
Ek-12. Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik Kriterler	166
Ek-13. Eleştirel Düşünme Becerisi Kriterlerine Ait Uzman Görüşleri	167
Ek-14. Yaratıcı Düşünme Becerisi Kriterlerine Ait Uzman Görüşleri.....	168
Ek-15. Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Ait Uzman Görüşü.....	169

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	65
Tablo 4.2. Onuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	69
Tablo 4.3. On Birinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	72
Tablo 4.4. On İkinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	79
Tablo 4.5. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	84
Tablo 4.6. Onuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	88
Tablo 4.7. On Birinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	90
Tablo 4.8. On İkinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	94
Tablo 4.9. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	99
Tablo 4.10. Onuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	100
Tablo 4.11. On Birinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	104
Tablo 4.12. On İkinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları	105
Tablo 4.13. Eleştirel Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.	107
Tablo 4.14. Yaratıcı Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.	109
Tablo 4.15. Yansıtıcı Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.	110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	66
Şekil 4.2. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	66
Şekil 4.3. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	67
Şekil 4.4. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	67
Şekil 4.5. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	68
Şekil 4.6. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	68
Şekil 4.7. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	68
Şekil 4.8. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	69
Şekil 4.9. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	70
Şekil 4.10. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	70
Şekil 4.11. Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlik örneği.....	71
Şekil 4.12.: Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	71
Şekil 4.13. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	71
Şekil 4.14. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlik örneği	73
Şekil 4.15. Öğrencilerin bir metin, hikâye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemelerini gerektiren etkinlik örneği.....	74
Şekil 4.16. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	75
Şekil 4.17. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	75
Şekil 4.18. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	76
Şekil 4.19. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	76
Şekil 4.20. Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlik örneği.....	77

Şekil 4.21. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	78
Şekil 4.22. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	79
Şekil 4.23. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	80
Şekil 4.24. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği.....	80
Şekil 4.25.: Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlik örneği.....	81
Şekil 4.26.Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği.....	81
Şekil 4.27. Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına gerektiren etkinlik örneği.....	82
Şekil 4.28. Öğrencilerin bir metne ya da dinleme parçasına yönelik tahminde bulunmalarını gerektiren etkinlik örneği.....	82
Şekil 4.29. Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım edecek etkinlik örneği.....	83
Şekil 4.30.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	84
Şekil 4.31.: Öğrencilerin özgün fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	84
Şekil 4.32.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	85
Şekil 4.33.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	85
Şekil 4.34.: Yaratıcı drama etkinlikleri örneği.....	86
Şekil 4.35.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	87
Şekil 4.36.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	87
Şekil 4.37.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	88
Şekil 4.38.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	88
Şekil 4.39.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	89
Şekil 4.40.: Yaratıcı drama etkinliği örneği.....	89
Şekil 4.41.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	91
Şekil 4.42.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	91

Şekil 4.43.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	91
Şekil 4.44.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	92
Şekil 4.45.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	92
Şekil 4.46.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	93
Şekil 4.47.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	93
Şekil 4.48.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	94
Şekil 4.49.: Öğrencilerin özgün fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	95
Şekil 4.50.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	95
Şekil 4.51.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	96
Şekil 4.52.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği.....	97
Şekil 4.53.: Yaratıcı drama etkinlikleri örneği.....	98
Şekil 4.54.: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği.....	99
Şekil 4.55.: Öğrencilerin akranlarını değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği.....	101
Şekil 4.56.: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği.....	102
Şekil 4.57.: Öğrencilerin akranlarını değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği.....	103
Şekil 4.58.: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği.....	105

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına, tanımlara ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna evrilirken insanoğlunun sahip olduğu ve olabileceği en değerli şeyin karmaşık düşünebilmek olduğu farkına varılmıştır. Daha önceleri daha fazla bilgiye sahip olmak çok önemliyken, günümüzde dünyanın küreselleşmesi ve teknolojinin de ilerlemesiyle birlikte insanların bilgiye ulaşma hızının sadece birkaç saniye almasından dolayı artık çok bilgiye sahip olmaktan ziyade, bilgiyi kavrayabilmek, işleyebilmek, düşüncelerimiz üzerine düşünebilmek, eleştirebilmek, sorgulayabilmek, özgün ürünler ortaya koyabilmek ve değerlendirme yapabilmek önem kazanmıştır.

Bilgi çağı olarak adlandırdığımız 21. yy. için önemli kabul edilen üst düzey düşünme becerilerine sahip olmak, insanların hem eğitim hem iş hem de gündelik hayatlarında daha verimli ve sahip oldukları bilgileri kullanmakta daha başarılı birer birey olmalarını sağlamaktadır. Doğanay’a göre (2017) içinde bulunduğumuz bu teknoloji ve bilim çağında insanların yaşam koşullarına uyum sağlayabilmeleri ve çağa ayak uydurabilmeleri için üst düzey düşünebilen bireyler haline gelmeleri, bilgiyi üretebilmeleri, sorgulayabilmeleri ve eleştirebilmeleri gerekmektedir.

“21. yy. becerileri ortaklığı” tarafından yapılan sınıflamada “Öğrenme ve Yenilenme Becerileri” başlığı altında yaratıcılık ve yenilenme, eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve iş birliği becerileri görülmektedir (Trilling ve Fadel, 2009 akt. Yalçın, 2018). Üst düzey düşünme becerilerinin bu denli önemli olması da bu becerilerin eğitim programlarındaki varlığını kaçınılmaz hale getirmektedir.

Bilişsel becerilere sahip olmanın önce düşünme ve sorgulamadan geçtiği bilinmektedir. İnsanların bilişsel süreçlerinin harekete geçebilmesi, yaşadığı problemlere çözümler üretebilmesi, tarafsız bir değerlendirme yaparak doğru karar verebilmesi için düşünme ve sorgulama gerekmektedir. Bilişsel süreçleri harekete geçmiş, derinlemesine düşünebilen, sorgulayan, problemlere alternatif çözümler sunabilen ve sahip olduğu bilgiyi

yapılandırabilen bireylerde yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme gibi üst düzey becerilerin de geliştiği görülmektedir(Güneş, 2012). Bundan dolayı son zamanlarda eğitim öğretim programlarında bu becerilere daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği ve öğretmenlere de öğretim programları ile ilgili bilgilendirme yapılacak seminer ve çalıştaylar düzenlenmesi gerektiği tartışılmaktadır (Tekin Özel, 2011; Akyol, 2021). Ancak 2018 Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, programın genel amaçlarında üst düzey düşünme becerilerine doğrudan yer verilmediği tespit edilirken, eğitim programındaki kazanımlarda analiz etme, tartışma gibi ifadelerin yer aldığı ve programın öğrencilerin bu becerilerini geliştirmeyi hedeflediği görülmektedir (MEB, 2018). Buna rağmen, yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere dağıtılan ve ülkemizde tüm okullarda ortak olarak kullanılan İngilizce ders kitaplarında bu becerilerin öğretimi açısından yetersizlikler olduğu da yapılan araştırmalarda öğretmenler tarafından ifade edilmektedir (Demir, 2008; Karsantık, 2016). Öğretmenlerin bu görüşlerinin yanı sıra, öğrencilerin de birçoğunun sorgulama, araştırma yapma, eleştirme, özgün ürünler ortaya koyma, değerlendirme, analiz ve sentez yapabilme gibi becerilerden yoksun oldukları uluslararası yapılan sınavlardaki başarı durumlarına bakıldığında da anlaşılmaktadır.

OECD ülkeleri tarafından geliştirilen ve her üç yılda bir uygulanan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 15 yaş grubu öğrencilerin okulda edindikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanma becerilerini değerlendirmektedir (MEB, PISA 2018 Türkiye Ön Raporu, 2019). Eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerinin gerektirdiği analiz, sentez, çıkarımda bulunma, değerlendirme, yorumlama, düşünme üzerine düşünme gibi üst düzey bilişsel süreçler göz önüne alındığında aynı bilişsel süreçlerin PISA uygulamalarında da görüldüğü söylenebilir. PISA 2018 Okuma Becerileri değerlendirme çerçevesinde ise bilişsel süreçler “bilgiye ulaşma, yorumlama, niteliği ve güvenilirliği değerlendirme, derinlemesine düşünme, çıkarımları birleştirme, çıkarımlar oluşturma, kendi düşüncelerini yansıtma” olarak tanımlanmaktadır (MEB, PISA 2018 Türkiye Ön Raporu, 2019).

PISA uygulamalarında 2018 yılında yapılan Okuma Becerileri Değerlendirmelerinde *katılan 71 ülke arasında Türkiye’nin 40. sırada* olması öğrencilerimizin bu bilişsel süreçlere yeterince sahip olmadıklarını göstermektedir (MEB, PISA 2018 Türkiye Ön Raporu, 2019).

PISA Uygulamalarında bu üst düzey bilişsel süreçler değerlendirildiğinden OECD ülkelerinde öğretmenlerin, düşünme becerilerini eğitimin odak noktası haline getirdiği ve bu

becerilerin öneminin farkına vardığı söylenebilir. Bu farkındalık doğrultusunda çağın gereksinimlerinin karşılanabilmesi için eğitim alanında gerekli revizyonları yapmak bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede gerek öğretim programlarında gerekse ders kitaplarında kullanılan etkinliklerin, öğretim yöntem ve tekniklerinin ve ölçme değerlendirme yaklaşımlarının, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak şekilde düzenlenmesi önemli görülmektedir.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde bazı öğretim programlarında üst düzey düşünme becerilerine daha fazla ve açık bir şekilde yer verilirken bazı öğretim programlarında ise bu düşünme becerilerine daha az yer verildiği ya da açık bir şekilde yer verilmediği görülmektedir. Örneğin; yenilenen Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, 2018 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında öğrencilerin analiz yapabilme, yaratıcı ürün ya da fikir ortaya koyabilme, problemlere çözüm yolları sunabilme, akıl yürütme, eleştirme ve karar verme gibi üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılması amaçlanırken (MEB, Akt. Aslan, 2019), 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programında eleştirel düşünme dışındaki üst düzey düşünme becerilerine açıkça yer verilmediği (Söylemez, 2018) görülmektedir.

2002 yılında hazırlanmış olan İngilizce öğretim programında ise kazanımların Bloom taksonomisine göre daha çok hatırlama ve anlama basamaklarına uygun şekilde hazırlandığı ve bu kazanım düzeylerinin analiz etme, yaratma ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme gerektiren basamaklara ulaşmadığı görülürken, 2014 ve 2016 yıllarında hazırlanmış olan öğretim programlarında, sınıf düzeyi ve dili kullanabilme seviyesi ile doğru orantılı olarak üst düzey bilişsel becerilerin de arttığı görülmektedir (Yücel, Dimici, Yıldız ve Bümen, 2017). Üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik hedeflere yeni öğretim programlarında rastlanmasına rağmen, öğretmenlerin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmekte yetersiz kaldıkları (Tekin Özel, 2011) ve bu becerilerin öğrencilere yeterince öğretilmediği düşünülmektedir. Bunun sebebinin ise çoğu öğretmenin yeterli bilgi ve donanımına sahip olarak mezun olmalarına ve teorik bilgiye hakim olmalarına rağmen, bildikleri bu yaklaşımları sınıftaki uygulamalara büyük oranda yansıtamamaları ve çoğu zaman geleneksel yöntemleri tercih etmeleri olarak görülmektedir (Akyol, 2021).

Günümüzde dijital birçok kaynağa kolayca erişebilmemize rağmen, yazılı materyallerin özellikle de ders kitaplarının öğretim sürecine hakim olduğu ve sınıf ortamında yaygın kullanılan bir kaynak olduğu görülmektedir (Woodward, 1993). Milli Eğitim Bakanlığı

tarafından her kademede öğrencilerin ve öğretmenlerin kullanımına EBA portalında birçok dijital ve görsel materyaller sunulmasına rağmen, ülkenin dört bir yanındaki öğrencilere dağıtılan ders kitaplarının aynı olduğu ve öğrencilere yardımcı kaynaklar satın aldirmanın yasak olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, ders kitaplarının öğretim sürecinde öğretmenden sonra en önemli kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Ders kitaplarındaki etkinliklerin sınıf ortamlarında nasıl uygulanacağına dair bilgiler verilen öğretmen kılavuz kitapları da öğretmenlere rehberlik etmektedir ve hatta mevzuata göre öğretmen kılavuz kitabı olan derslerin günlük plan gerektirmemesi (MEB, 2005) durumu da ders kitaplarının önemini bize açıkça göstermektedir.

Ders kitaplarının öğretim sürecinde temel bir kaynak olarak karşımıza çıkması ve üst düzey düşünme becerilerinin öğretiminin günümüzdeki önemini dikkate alarak araştırmamızda, ‘Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarında eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerine ne kadar ve nasıl yer verilmiştir?’ sorusuna cevap aramak amaçlanmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, ortaöğretim 9., 10., 11. ve 12. sınıf İngilizce ders kitaplarında üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklerin var olup olmadığının ve bu becerileri ne ölçüde yansıttığının incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ortaöğretim 9. Sınıf İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini ne kadar yansıtmaktadır?
2. Ortaöğretim 10. Sınıf İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini ne kadar yansıtmaktadır?
3. Ortaöğretim 11. Sınıf İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini ne kadar yansıtmaktadır?
4. Ortaöğretim 12. Sınıf İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini ne kadar yansıtmaktadır?
5. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında bulunan eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerileri etkinliklerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı nasıldır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Eğitimin temel hedeflerinden biri, bireylerin yaşadıkları dünyaya uyum sağlamalarını sağlamak ve mezun olduklarında hayatlarını idame ettirebilmeleri için çalışacakları mesleklere yönelik beceriler kazandırmaktır. 21. Yüzyılda günlük hayatımızda da iş dünyasında da üst düzey düşünmenin çok önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, eğitimin bu temel hedeflerinin aslında çağımızı en çok ilgilendiren sorunlardan biri olduğu düşünülmektedir (Trilling ve Fadel, 2009 akt. Yalçın, 2018). Bunun yanı sıra, gelişen teknoloji sayesinde tek bir tık ile saniyeler kadar uzağımızda olan bilgiye ulaşmanın önemli olmadığı, aksine bilgiyi yorumlamanın, sahip olduğumuz bilginin doğruluğunu ve kaynağının güvenilirliğini araştırmanın ve sorgulamanın, yine hali hazırda sahip olduğumuz bu bilgilerle ortaya yeni ürünler koyabilmenin, kendimizi eleştirebilmenin ve gerektiğinde öz düzenleme yapabilmenin hayatın tüm alanlarında değer kazandığı 21. yüzyılda üst düzey düşünme becerilerini okullarda örgün eğitim yoluyla da öğrencilere kazandırmak amaçlanmalıdır. Bu araştırma, ders kitaplarının birincil eğitim ve öğretim materyali olarak kullanılması ve Türkiye’deki devlet okullarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ders kitaplarının okutulması da göz önüne alındığında İngilizce Ders kitaplarının üst düzey düşünme becerilerini ne ölçüde içerdiğini incelemesi boyutuyla önemlidir.

Bu araştırmada elde edilecek bulgular, Ortaöğretim İngilizce Ders kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilere üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünmeyi kazandırma bakımından yeterli olup olmadıklarının ortaya çıkarılması ve eğitim-öğretim sürecinde birincil materyal olarak kullanılan ders kitaplarını hazırlama aşamasında kitap yazma ve değerlendirme komisyonlarında görevli olan eğitimcilere öneri getirmesi açısından da önemli bulunmaktadır.

Ayrıca alan yazın incelendiğinde hem İngilizce Dersi hem de farklı branşlarda üst düzey düşünme becerileri ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların öğretim programlarının üst düzey düşünme becerilerini kazandırmasına ilişkin incelenmesi ya da üst düzey düşünme becerilerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerinin alınması ile ilgili çalışmalar olduğu görülmektedir. Ayrıca İngilizce ders kitaplarının üst düzey düşünme becerilerine ilişkin değerlendirildiği iki çalışma bulunmaktadır. Bunlardan biri yabancı yayınevlerinin hazırladığı ders kitaplarını incelerken, diğeri ise ilköğretim seviyesinde İngilizce ders kitaplarını üst düzey düşünme becerilerini öğretme açısından incelemektedir. Bununla birlikte alan yazın incelendiğinde Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının üst düzey

düşünme becerileri açısından incelendiği bir araştırmaya ulaşılammıştır. Dolayısıyla araştırma bu konuda bir ilk olması ve diğer araştırmalar için yol gösterici olması yönüyle de önemli görülmektedir.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Aralık 2020 tarih ve 2759 sayılı Talim Terbiye Kurulu (T.T.K.) kararları ile 2020-2021 yılı ortaöğretim kurumlarının 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında İngilizce derslerinde okutulması uygun bulunan ve EBA üzerinden erişilebilen ders kitapları ile sınırlıdır.

Yapılan araştırmada ele alınan üst düzey düşünme becerileri eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme becerileri olarak sınırlandırılmıştır.

1.5 Tanımlar

Üst Düzey Düşünme: Üst düzey düşünme becerileri birleştirme, mantık yürütme, problem çözme ve kavrayarak anlamlandırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Fisher, 1990).

Eleştirel Düşünme Becerisi: Eleştirel düşünme, kişinin inanacağı veya yapacağı herhangi bir şeye karar vermesine odaklanan mantıksal yansıtıcı düşünmedir (Ennis, 1989).

Yaratıcı Düşünme Becerisi: Landau (1974)'a göre yaratıcılık “daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilintileri kurabilme, böylece yeni bir düşünüş şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni ve özgün düşünceler ve yeni ürünler ortaya koyabilme” yetisidir (San, 1993).

Yansıtıcı Düşünme Becerisi: Yansıtıcı düşünme, bir inanış ve varsayılan bilgi biçiminin onu destekleyen temeller ve üretmesi muhtemel sonuçlar ışığında aktif, ısrarcı ve dikkatli bir biçimde ele alınmasıdır (Dewey, 1933).

1.6 Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

EBA: Eğitim ve Bilişim Ağı

PISA: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment)

TTK: Talim ve Terbiye Kurulu

OECD: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)

CEFR: Common European Framework of Reference for Language

BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Düşünme Becerileri

2.1.1 Düşünme Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğünde düşünme; duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak usun bağımsız ve kendine özgü eylemi; karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi; zihnin bir konuyla ilgili bilgileri karşılaştırarak, aralarındaki bağlantıları inceleyerek bir yargıya ya da karara varma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. (<https://sozluk.gov.tr/>). Presseisen’e (2001) göre düşünme, “genel olarak bilişsel bir süreçtir, elde edilen bilgi yoluyla oluşan zihinsel bir davranıştır”.

John Dewey, düşünmenin ne olduğuna dair birçok tanımlar yapmıştır. Düşünmeyi, en sıradan haliyle “kafamızın içindekiler ya da zihnimizden geçen her şey” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Dewey (1910), çok geniş bir açıdan bakıldığında, düşünmenin genellikle görmediğimiz, koklamadığımız, duymadığımız ya da dokunmadığımız yani doğrudan algılamadığımız şeyler ile sınırlandırıldığını da belirtmektedir. Başka bir açıdan ise, düşünmenin bazı temellere dayanan inanç, yani var olan bir şeyin ötesine giden gerçek ya da varsayımsal bir bilgi olduğunu ifade etmektedir (Dewey, 1910/2007).

Fisher (1995) düşünmenin, zihnin akıl yürütme, eleştirel ve yeni fikirler üretme gibi yaratıcı yönlerini içerdiğini belirterek, düşünmeyi bir probleme çözüm bulmaya, karar vermeye veya anlam aramaya yardım eden zihinsel bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Alfred Binet ise düşünmenin; dikkat, gözlem, ayırt etme, hafıza, yargılama gibi birçok küçük işlevden oluştuğunu ve bunların eğitimle geliştirilebileceğini savunmuştur (akt. Fisher, 1995).

2.1.2 Üst Düzey Düşünme Becerileri

İçerisinde bulunduğumuz teknoloji ve iletişim çağında bilgiye her an yanımızda taşıdığımız akıllı telefonlardaki internet erişimi sayesinde bir saniye kadar kısa bir zamanda ulaşıyor olabilmemiz, düşünme becerilerini günümüzde daha da önemli kılmıştır.

Geçmişte Sokrates'in eğitimde kullandığı bir akıl yürütme biçimi olan sokratik düşünme (Robey, 2002) ile temelleri atılan üst düzey düşünmenin, her geçen gün daha da önem kazanması ve çağdaş dünyanın değerleri sorgulamadan kabul eden kişilere değil, yaratıcı, eleştirel ve analitik düşünebilen, problem çözebilen bireylere ihtiyaç duyması (Bilen, 2002) ile birlikte üst düzey düşünebilmeyi bireylere okullarda öğretme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, yaşam insanlardan artık sadece okur-yazar, bilgiyi zihinlerinde depolayan bireyler olmalarını değil, etkili düşünen ve zihinlerinde var olan bilgiyi anlamlandıran, kullanabilen bireyler olmalarını beklemektedir (Doğanay, 2007).

Bu bağlamda üst düzey düşünmenin ne olduğuna ve ne olmadığına dair birçok tanımlar yapılmıştır. Lewis ve Smith'e göre üst düzey düşünme, ancak zihninizde var olan bilgileri, karşılaştığımız bir problem durumuna çözüm yolları sunmak için kullandığımızda, bu bilgileri zihninizde yeniden yapılandırdığımızda ve bu bilgileri kullanarak özgün fikirler üretebildiğimizde ortaya çıkmaktadır (akt. Doğanay, 2007).

Mcguinness (2000) üst düzey düşünme becerilerine sahip bireylerin, bilgiye ulaşma, elde ettiği bilgiyi analiz etme, bu bilgiler ışığında doğru kararlar verebilme ve doğru sonuçlara ulaşabilme, yine bu bilgileri kullanarak karşılaştığı sorunlara çözümler üretebilme, neden-sonuç ilişkisi kurabilme, değerlendirme gibi becerilere sahip olmaları ve bu becerileri de günlük hayatta kullanabilmelerinin gerekliliğini belirtmiştir.

Patterson ve Smith (1986) ise üst düzey düşünme becerilerinin ne olmadığını vurgulayarak, üst düzey düşünmenin ezber ve hatırlamadan çok farklı olduğunu, geleneksel ve bilindik çözüm önerilerinden problemeleri yaratıcı bir şekilde çözebilmenin önemini vurgulamıştır. (Akt. Wellman, 1997).

Üst düzey düşünme becerilerine sahip olan bireylerin aynı zamanda araştırma yapmaya hevesli ve istekli, kriterler ışığında yaptığı değerlendirmeler sonucunda etkili kararlar verebilen, diğer insanların düşüncelerine saygı duyan ve kendi düşüncelerini de saygı çerçevesinde savunmayı bilen, yaratıcı çözüm yolları sunabilen, sorumluluk sahibi kişiler olduğu düşünülmektedir (Sternberg ve Swerling, 2002 akt. Tok, 2008).

Üst düzey düşünme becerilerinin aslında Bloom'un bilişsel öğrenme taksonomisinden ortaya çıktığı düşünülmektedir (Brown, 2004 akt. Tok, 2008). Bloom'un taksonomisindeki analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarının üst düzey düşünme becerilerine karşılık geldiği düşünülebilir. Bloom taksonomisinde analiz basamağında bireylerden, bir bilgiyi ya

da verilen bir durumu onu oluşturan unsurlara ve unsurlar arasındaki ilişkilere ayrıştırmaları beklenmektedir (Senemoğlu, 2018). Sentez basamağında özgün bir ürün ortaya koymaları ve değerlendirme basamağında ise iç ve dış ölçütlere göre karar vermeleri gerekmektedir. (Senemoğlu, 2018). Buradan yola çıkarak analiz ve değerlendirme basamaklarında bireylerden beklenenlerin aslında eleştirel düşünebilen bireylerin de sahip olması beklenen özelliklere karşılık geldiği, sentez basamağında yeni ürünler ortaya koyabilme becerisinin ise yaratıcı düşünen bireylerin taşıdığı bir özellik olduğu görülmektedir. Yine değerlendirme basamağında olmanın bireyin yansıtıcı düşünebildiği anlamına geldiği de düşünülebilir.

Çocukların düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerektiği her zaman bir tartışılan bir konu olmuştur. Bazı eğitimciler gelecek toplumlarda bireylerin düşünme becerilerine daha fazla ihtiyaç duyacak hale gelecek olmasından ve bunun ancak çocukların akıl yürütme ve değerlendirme becerilerini geliştirerek olabileceğini vurgularken, bazıları ise düşünme becerilerinin eğitiminin bireylerin ileride karşılaşacağı problemlere hazırlıklı olmalarını ve böylelikle toplumsal sorunlara çözümler bulabilmelerini sağlamak için gerekli olduğunu belirtmiştir. Ancak bazı eğitimciler de düşünme becerilerinin okullarda öğretilmesinin herhangi bir toplumsal yarar için değil çocuğun iyi düşünebilmesi ve kendisi için düşünebilmesi için önemli olduğunu savunmuştur (Lipman M. , 2003).

Toplumlarda çok hızlı değişimler olduğunu ve gelecekte hangi olgusal bilgiye ihtiyaç duyulacağını bilmenin zor olduğunu ifade eden Fisher, bilgiyi edinmek, düzenlemek ve kullanmak için gerekli olan öğretme becerilerine odaklanmamız gerektiğini ve yaşam boyu karşılaşacağımız sorunlara çözümler bulabilmek için çocukların öncelikle kendi öğrenmeleri üzerinde kontrol sahibi olmalarını sağlayacak becerilere ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Aynı zamanda Fisher (1995), bilgiyi edinmenin ve öğrenmenin hiçbir zaman sonu olmayacağını ve bilgiye her daim ihtiyaç duyulacağını ama daha da önemlisi çocukların yaşamları boyunca yeni bilgi edinme kapasitesine ihtiyaç duyacaklarını da ifade etmiştir. Ayrıca, düşünme becerilerinin temelinin, hayatın erken dönemlerinde atılması gerektiğine de inanmaktadır. Bunu da erken çocukluk dönemini, çocuğun düşünen bir insan olarak kimliği oluşmaya başladığı yani şekillendirici yıllar olarak tanımlayarak açıklamaktadır ve çocukların yetişkinlere göre daha açık fikirli olduklarını belirtmektedir (Fisher, 1995).

Bu tanımlardan ve üst düzey düşünme becerilerinin eğitiminin neden bu kadar gerekli olduğuna dair yapılan araştırmalardan yola çıkarak, ülkemizde üst düzey düşünme becerilerine ne zaman önem verilmeye başladığı araştırıldığında Milli Eğitim Temel Kanunu

ile karşılaşmaktayız. 1739 no’lu Türk Milli Eğitim Temel Kanununun genel amaçlarının 2. Maddesine baktığımızda;

“Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.” maddesi ile karşılaşmaktayız. Bu madde bize ülkemizde bağımsız, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen yani üst düzey düşünme becerilerine sahip olan bireyler yetiştirme amacının aslında sadece günümüzün bir hedefi olmadığı, bu kanunun yayınlandığı 1973 yıllarına kadar dayandığı da görülmektedir.

Ayrıca, ülkemizde 2006 yılında öğretim programları yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme ortamının bilginin ezberlendiği, aktarılan bilgilerin olduğu gibi kabul edildiği bir yer olmaktan ziyade, öğrencilerin sorgulamaya yönlendirildiği, problem çözmeye teşvik edildiği ve öğrencilerden analiz etme, yordama, kestirme ve yaratma gibi becerilerin beklendiği bir yer (Demirel, 2011) olduğu göz önünde bulundurulduğunda, değişen bu öğretim programlarıyla aslında üst düzey düşünme becerilerinin öğretiminin de önem kazandığı düşünülebilir.

2.2 Eleştirel Düşünme

2.2.1 Eleştirel Düşünme Nedir?

Ennis (1993) eleştirel düşünmeyi, bireylerin neye inanacağı ve ne yapacağı ile ilgili karar sürecinde belli kriterlere göre değerlendirme yapabilmesini gerektiren bir tür akıl yürütme ve yansıtıcı düşünme süreci olarak tanımlar ve eleştirel düşünebildiği varsayılan bir kişinin karakteristik olarak aşağıdaki özelliklerin çoğuna sahip olması gerektiğini savunur.

- Kaynakların güvenilirliğini değerlendirir.
- Sonuçları, nedenleri ve varsayımları tanımlar.
- Nedenlerinin, varsayımlarının ve kanıtlarının kabul edilebilirliği de dahil olmak üzere bir argümanın kalitesini değerlendirir.
- Bir konuda bir pozisyon geliştirir ve savunur.

- Uygun açıklayıcı sorular sorar.
- Deneyleri planlar ve deneysel tasarımları değerlendirir.
- Terimleri içeriğe uygun bir şekilde tanımlar.
- Açık fikirlidir.
- Bir konuyla ilgili iyi bir şekilde bilgi sahibi olur.
- Dikkatli bir şekilde sonuçlar çıkarır.

Lipman (1988) da benzer bir şekilde eleştirel düşünmeyi, kriterlere dayanarak karar vermeye ve değerlendirme yapabilmeye yardımcı olan bir düşünme türü olarak ifade etmektedir (akt. Şahinel, 2002). Eleştirel düşünme kriterlere dayanır, kendi kendini düzeltir ve bağlama duyarlıdır (Lipman M. , 1988).

Chance (1986)'a göre eleştirel düşünme, “unsurları analiz etme, fikirler üretme ve fikirleri organize etme, düşünceleri savunma, karşılaştırma yapma, tartışmaları değerlendirme ve problem çözme kabiliyeti”dir (akt. Kestel ve Şahin, 2018).

Nosich (2016) eleştirel düşünmenin soru sorma, çözümleme ve sonuçlara inanma olmak üzere üç temel özelliğinden bahseder. İyi sorular sorarak konunun özüne gidebileceğimizi, soruların mantığını kavrayarak bir problemi çözebileceğimizi ve mantığımızı bu elde edilen sonuçlarına inandırarak eleştirel düşünebileceğimizi ifade eder.

Glaser (1985) de eleştirel düşünmenin üç temel ögesinden bahseder. İlk öge olarak bireylerin karşılaştıkları problemler karşısındaki tutumlarıdır. Bu problemlerin düşünmeye dayalı ve öngörü ile çözülmesi beklenir. İkinci olarak bireylerin mantıksal sorgulama ve akıl yürütme becerilerine sahip olmalarının ve son olarak da sahip oldukları bu becerileri kullanabilmelerinin önemini vurgular (akt. Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003).

Eleştirel düşünme, düşünürün düşüncesinin kalitesini ustaca analiz ederek, değerlendirerek ve yeniden yapılandırarak geliştirdiği herhangi bir konu, içerik veya problem hakkında düşünme biçimidir. Eleştirel düşünmeyi kısaca özetlemek gerekirse, kendini yöneten, kendini disipline eden, kendini izleyen ve kendini düzelten düşüncedir (Paul ve Elder, 2011). Etkili iletişim ve problem çözme yeteneklerinin yanı sıra kendi

benmerkezciliğimizin ve toplum merkezciliğin üstesinden gelmek için çabalamayı gerektirir (Paul ve Elder, 2006).

Eleştirel düşünmenin tüm tanımlarından yola çıkarak Gündoğdu (2009), kapsamlı bir eleştirel düşünme tanımı yapmıştır:

Eleştirel düşünme, herhangi bir konu, olgu ve fikir üzerinde açıklık-seçiklik, tutarlılık, mantıklılık, şüphecilik ve doğru akıl yürütme gibi bazı ölçüt ve yöntemleri esas alarak; doğru olmayan düşünme biçimlerini tanıyan, kanıtlara ve sonuçlara önem veren araştırma temelli daha derin bir düşünme eğilimi, tutumu ve becerisi sergileyen, böylelikle de sadece herhangi bir sonuca değil ama tutarlı, makul sonuçlara ve yargılara ulaşmayı amaçlayan, hem problem çözme hem de problem görme kapasitesi sayesinde, kendi düşünme sürecini sürekli denetim altında tutarak değişmeye ve kendi kendini düzeltmeye açık olan bir düşünmedir.

Richard Paul ve arkadaşları tarafından oluşturulan 35 maddelik eleştirel düşünmenin stratejileri aşağıdaki gibi duyuşsal stratejiler ve bilişsel stratejiler olmak üzere ayrı başlıklarda sunulmuştur:

Duyuşsal Stratejiler

1. Özerk düşünme
2. Benmerkezciliği ya da grup düşüncesini kabul etmeme
3. Tarafsız davranma
4. Duygularındaki örtük düşünceleri ya da düşüncelerindeki örtük duyguları keşfetme
5. Entelektüel alçakgönüllülük gösterme ve yargısını erteleme
6. Entelektüel cesaret gösterme
7. Entelektüel açıdan iyi niyetli ve dürüst olma
8. Entelektüel direnç gösterme
9. Akla güvenme

Bilişsel Stratejiler: Makro yeterlilikler

10. Genellemeleri güçlendirme ve aşırı basitleştirmelerden kaçınma
 11. Benzer durumları karşılaştırma: Anlaşılan şeyleri yeni durumlara transfer etme
 12. Kişisel bir görüş açısı geliştirme: İnanç, argüman ve kuramları değerlendirme ve inceleme
 13. Problemleri, sonuçları ve inançları aydınlatma
 14. Sözcük ve cümlelerin anlamlarını aydınlatma ve çözümleme
 15. Ölçütleri değerlendirme amacıyla inceleme: Değer ve normları aydınlatma
 16. Bilgi kaynaklarının geçerliliğini değerlendirme
 17. Derin sorular sorma: Temel ve belirgin sorular sorma ve derinleştirme
 18. Argüman, yorum, görüş ya da kuramları değerlendirme ve çözümleme
 19. Çözüm bulma ya da çözümleri değerlendirme
 20. Eylem ve politikaları çözümleme ya da değerlendirme
 21. Eleştirel okuma: Metinleri aydınlatma ya da çözümleme.
 22. Eleştirel dinleme: Etkin dinlemede ustalaşma
 23. Disiplinler arası ilişkiler kurma
 24. Sokratik tartışma yürütme: Görüşleri, kuramları ya da bakış açılarını aydınlatma ve sorunsallaştırma
 25. Karşılaştırmalı düşünme: Tezleri, yorumları ya da kuramları karşılaştırma
 26. Diyalektik düşünme: Durumları, yorumları ya da kuramları değerlendirme
- Bilişsel Stratejiler: Mikro beceriler
27. Düşünceleri ve gerçekliği karşılaştırma ve karşı çıkma
 28. Düşünce hakkında açık bir biçimde düşünme: Uygun bir vokabülere başvurma

29. Belirgin benzerlik ya da farklılıkları belirtme
30. Sayıltıları inceleme ya da değerlendirme
31. Anlamlı olguları anlamlı olmayanlardan ayırma
32. Varsayım, öngörü ya da yorum oluşturma
33. Kanıtlanmış olgular ile varsayımsal olguları değerlendirme
34. Çelişkileri ayırıştırma
35. Bulgu ve sonuçları inceleme (Şenşekerci ve Bilgin, 2008).

Eleştirel düşünme hareketinin kuzey Amerika'daki en önemli kurucularından biri olan Robert Ennis eleştirel düşünmenin 12 özelliğini aşağıdaki gibi açıklarken, Fisher (1995) ise bu özellikleri soru ifadeleri haline dönüştürerek çocukların durup düşünmelerine ve fikirlerini, ifadelerini değerlendirmelerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir:

1. İfadenin anlamını kavrama – İfade anlamlı mı?
2. Akıl yürütmede herhangi bir belirsizlik olup olmadığını kavrama yargılama – İfade açık mı?
3. İfadelerin birbiriyle çelişki olup olmadığını değerlendirme – İfade tutarlı mı?
4. Bir sonuca ulaşp ulaşmadığını değerlendirme – İfade mantıklı mı?
5. İfadenin yeterince spesifik olup olmadığını değerlendirme – İfade kesin mi?
6. İfadenin bir ilke izleyip izlemediğini değerlendirme – İfade bir kural izliyor mu?
7. Gözlem ifadesinin güvenilir olup olmadığını değerlendirme – İfade güvenilir mi?
8. Tümevarımsal sonuç garanti edilip edilmediğini değerlendirme – İfade gerekçelendirildi mi?
9. Problemin tanımlanıp tanımlanmadığını değerlendirme – İfade konu ile alakalı mı?
10. Bir şeyin varsayım olup olmadığını değerlendirme – İfade kanıksanmış mı?
11. Tanımın yeterli olup olmadığını değerlendirme – İfade iyi tanımlanmış mı?
12. Otoriteden alınan ifadenin kabul edilebilir olup olmadığını değerlendirme – İfade doğru mu? (Fisher, 1995)

Fisher (1995) yukarıda bahsedilen eleştirel düşünmenin 12 özelliğinin, bir şeyler düşünürken bize düşüncelerimizle ilgili düşebileceğimiz tuzaklardan kaçınmak için yol gösterici olduğunu belirtir.

2.2.2 Eleştirel Düşünmenin Önemi

Eleştirel düşünme bireylerin bir bilgiyi olduğu gibi kabul etmektense araştırarak doğruluğunu sorgulamasını, böylece güvenilir bilgiye ulaşarak bu bilgiyi kullanabilmesini, analitik düşünebilmesini, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilmesini, parça bütün arasındaki ilişkileri görebilmesini sağlaması yönüyle hem günlük yaşamımızda hem eğitim hayatımızda önem arz etmektedir (Kestel ve Şahin, 2018). Ayrıca sahip olduğumuz yüksek teknolojiler ve hızlı internet erişimleri sayesinde bilgiyi elde etmenin çok da kolay olduğu göz önünde bulundurulduğunda, güvenilir bilgiye ulaşabilmenin ve onu kullanabilmenin gerekliliği açıktır. Bunun için de öğrencilerin eleştirel bir perspektifle bilgiye yaklaşmaları ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir (a.g.e).

Eleştirel düşünme becerisinin öğretimi örgün eğitimin en önemli gerekçelerinden biri olarak belirtilir çünkü eleştirel düşünme becerisi yeni bilgi oluşturma oranının hızla arttığı modern dünyada başarı için gereklidir (Marin ve Halpern, 2011)

Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz (2003), eleştirel düşünme tutum ve becerilerinin neden önemli olduğunu bireyleşme ve yurttaşlaşma olarak iki şekilde ele alarak aşağıdaki gibi açıklamışlardır:

1. *Bireyleşme*: Bireyin hayatı için doğru kararlara ulaşabilmesi ve karşılaştığı sorunlara doğru çözümler üretebilmesi için elzemdir. Eleştirel düşünme bireyin, başkalarının düşüncelerine bağımlı kalmadan özgün ve özgür düşünebilen insan olmasını da sağlamaktadır.

2. *Yurttaşlaşma*: Bireyleşme kadar yurttaşlaşmanın da önemli olduğu açıktır. Tüm çağdaş toplumlar, ülkelerini bilimsel anlamda ileriye götürebilecek, kültürel değerlerine sahip çıkabilen, sorgulayan, araştıran, toplumsal ve çevre ile ilgili tüm problemlere duyarlı, hassas aynı zamanda bu problemlere çözümler üretmeye çalışan, üretken, empati kurabilen bireyler yetiştirmeyi hedefler. Bu da ancak eleştirel düşünme becerisine sahip olmakla gerçekleşebilir.

2.2.3 Eleştirel Düşünen Öğrenci Özellikleri

Facione (2020) eleştirel düşünme için, eleştirel düşünmeye eğilimli olmak gerektiğini savunur ve eleştirel düşünmeye eğilimi olan bireylerde araştırmaya meraklı olma, keskin bir zekaya sahip olma, akıl yürütmeye istekli olma ve güvenilir bilgiye ulaşmaya istekli ve aç olma gibi özellikler olduğunu belirtir. İdeal bir eleştirel düşünür sadece bilişsel düşüncelerle değil, ayrıca genel olarak hayata nasıl yaklaştığıyla nitelendirilebilir. (Facione, 2020).

Facione tarafından yürütülen bir çalışmada uzmanlar eleştirel becerinin merkezine yorumlama, analiz, değerlendirme, çıkarım, açıklama ve öz düzenlemeyi dahil etmektedir ve bu becerilere ait alt beceriler şöyle belirtilmiştir:

Bilişsel Beceri

Yorumlama

Analiz

Çıkarım

Değerlendirme

Açıklama

Alt Becerileri

Sınıflandırma

Önemi deşifre etme

Anlamı açığa çıkarma

Görüşleri inceleme

Argümanları belirleme

Argümanları analiz etme

Kanıtları sorgulama

Alternatifleri tahmin etme

Mantıklı ve geçerli sonuçlar çıkarma

İddiaların güvenilirliğini değerlendirme

Argümanların niteliğini değerlendirme

Sonuçları belirtme

Süreci gerekçelendirme

Argümanları sunma

Öz-düzenleme

Öz-değerlendirme

Öz-düzeltilme

Bu bilişsel becerilerin yanı sıra bireylerin gerçeği arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiklik, özgüven, meraklılık, adaletli olma gibi eğilimlere sahip olması da önemlidir (Facione, 2020).

Chaffee (2013) eleştirel düşünebilen bir bireyin sahip olması beklenen özellikleri aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

Açık fikirli: Tartışmalarda her bakış açısını dikkatli ve adil bir şekilde değerlendirerek dinler.

Bilgili: Bir düşünce ortaya atarken bunu her zaman deliller sunarak yapar. Aksi takdirde, bilgi sahibi olmadığı konular üzerinde konuşmaktan ve fikir beyan etmekten kaçınır, bilmediklerini de kabul eder.

Bilişsel anlamda aktif: Olaylara pasif bir şekilde cevap vermek yerine zorluklarla mücadele ederler ve problemlerle başa çıkarken zekalarını aktif olarak kullanır ve inisiyatif alırlar.

Meraklı: Yüzeysel açıklamalarla tatmin olmaksızın, sorunlara derinlemesine nüfuz eden sorular sorarak durumları keşfederler.

Bağımsız düşünürler: Gruptaki herhangi bir görüşe katılmamaktan korkmazlar. Başkalarının inançlarını eleştirmeden benimsemektense ya da sürüye uymaktansa, analiz yaparak kanıtlarla desteklenmiş düşünceler geliştirirler.

Tartışmada İyi Olmak : Düşünceler ve durumlar ile ilgili akıllıca tartışabilirler. Anlaşmazlığa neden olan durumlarda bile, karşıt fikirleri dikkatlice dinlerler ve düşünerek yanıt verirler.

Anlayışlı: Problemin kalbine inebilirler. Diğerleri ayrıntılarda boğulurken, eleştirel düşünürler “orman”ın yanı sıra “ağaçları” da görerek bir şeyin özüne yoğunlaşabilirler.

Öz-farkındalık: Kendi önyargılarının farkındadırlar ve bunları hızlıca belirleyebilirler. Bir durumu analiz ederken de bu ön yargıları dikkate alırlar.

Yaratıcılık: Belirli düşünme kalıplarını yıkabilirler ve durumlara yenilikçi açılardan yaklaşabilirler.

Tutkulu: Her zaman bilgisini, kavrama gücünü geliştirme tutkuları vardır ve sorunları daha açık bir şekilde görmek için çaba gösterirler.

Paul ve Elder'a (2011) göre eleştirel düşünebilen bir birey aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır:

- Açık ve kesin bir şekilde ifade ederek yeni problemler ve sorular ortaya koyarlar.
- Bilgiyi yorumlamak için soyut fikirler kullanarak konuyla ilgili bilgiler toplar ve bu fikirleri değerlendirir.
- İlgili standartları ve kriterleri kullanarak mantıklı sonuç ve çözümlere ulaşırlar.
- Açık fikirlidir.
- Karmaşık problemlere çözüm bulmak için başka insanlarla etkili iletişim kurar.

2.2.4 Öğretmen Özellikleri

Eleştirel düşünme öğretiminde öğretmenin rolü de çok önemlidir. Eleştirel düşünmeyi geliştirmesi beklenen öğretmenlerin öncelikle kendilerinin sorgulayan, araştıran, farklı fikirlere açık yani eleştirel düşünebilen bireyler olmalarının yanı sıra öğrencilere de özgürce fikirlerini paylaşmalarına fırsatlar sunabildikleri ortamlar hazırlamaları beklenmektedir (Önal,2020).

Öğretmenler eğitim ortamına eleştirel düşünmeyi geliştirmeye yardımcı olabilecek etkinlikler katarak öğrencilerin zihinsel yönden gelişmelerini sağlamakla birlikte, öğrencilerin eleştirel düşünmeye yönelik tutumlarını da olumlu yönde değiştirmiş olurlar (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Öğrencilerini üst düzey düşünmeye, sorgulamaya bir düşünceyi kanıtlarıyla sunmaya teşvik eden öğretmenler, öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine sahip bireyler olarak yetiştirerek onların eleştirel düşünmeye yönelik olumlu tutumlarını ve eğilimlerini de pekiştirmiş olacaktır (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006).

Paul ve diğerlerine göre (1989) öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırmada öğretmen çok büyük rol oynamaktadır ve öğretmenden sınıf atmosferini eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak şekilde düzenlemesi, özgür bir ortam oluşturması beklenmektedir. Bu doğrultuda, öğrenciler farklı düşüncelere açık olma, kendilerini

karşıdakinin yerine koyarak düşünebilme, başkalarını anlayabilme ve kendilerini değerlendirme gibi becerileri geliştirmeleri bakımından cesaretlendirilmeliler. Öğrencilerin eleştirel düşünebilen birer birey olmasını sağlamak için öğretmenlerin aşağıdaki özelliklere sahip olmaları beklenmektedir:

- Öğrenciler için zor olabilecek aktiviteleri küçük parçalara ayırarak onları cesaretlendirir.
- Öğrenilen yeni şeyleri anlamlı kılmaya yardım eder.
- Öğrencilerin knedi fikirlerini ifade etmelerini ve rahatça sorular sorabilmelerini teşvik eden ortamlar hazırlar.
- Öğrencileri düşündürerek zihinsel aktivitelerini harekete geçirir.
- Öğrencilerin birbirlerinden öğrenmelerini yani akran öğrenmesini sağlayan ortamlar hazırlar.
- Öğrencilere bir bilgiyi elde etmek için hangi yolları izleyeceklerini, kaynakları nasıl kullanacaklarını anlatır. (Akt. Önal, 2020).

Sadece sahip olduğu bilgiyi aktaran, öğrencilerin bu aktarılan bilgileri sorgulamasına bile izin vermeyen, öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumsuz etkileyen, onları aşağılayan, küçük düşüren söylemlerde bulunan, sınıfta iletişim, etkileşim ve iş birliğini desteklemek yerine tam bir sessizlik hakim olmasını isteyen geleneksel tip öğretmen olmaktan kaçınmak (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003) bir öğretmenin eleştirel düşünmebilmesi için en önemli adımlardır.

Kanıtlara dayanarak gerçekleri ortaya çıkarmak ve bir yargıya varmak eleştirel düşünmenin bir parçasıdır. Çocuklara gerçeğin peşinden koşmaya teşvik edecek şey “emin değilim, hadi araştıralım” tutumudur (Fisher, 1995). Öğretmenlerin bu tutuma sahip olması öğrencileri gerçekleri aramaya teşvik ederken eleştirel becerilerini de geliştirecektir.

Öğretmenler tarafından öğrencilere sorulan sorular ardından düşünmeleri için zaman vererek sessiz kalmak onları düşünmeye teşvik edebilir. Fisher’a (1995) göre öğretmenin sessiz kalarak çocuğa düşünme sorumluluğunun öğretmenin değil, kendisinin olduğunu görmesine yardım edebileceğini ifade etmektedir. Sessiz kalmak, çocuğu düşündürmeye,

cevaplarını kontrol etmeye ve muhtemelen problemi başka şekilde çözmesine yardım edecektir.

2.2.5 Eleştirel Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı

Fikirlerin özgürce ifade edildiği ancak bunun diğer tüm bireylere ve onların fikirlerine de saygı çerçevesi içerisinde yapılabildiği, öğrencileri sorgulamaya, eleştirmeye, tartışmaya yönlendiren bir sınıf atmosferi oluşturmak, eleştirel düşünme becerilerini kazandırmada önemli bir role sahiptir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006).

Öğrencilerin sorgulamaya teşvik edildiği ve demokratik bir sınıf ortamı oluşturmak eleştirel düşünme becerisini geliştirmek için önemlidir. Fisher’a (1995) göre eleştirel düşünürün özelliği, başkalarının düşüncelerini sorgulamaya hazır olmaktır. Bu, eğer çocuklarımızın eleştirel düşünürler olmasını istiyorsak onları bizim fikirlerimizi ve düşünme biçimlerimizi sorgulamaya teşvik etmeli olduğumuz anlamına gelir.

Öğrencileri eleştirel düşünmenin iyi örnekleri ile tanıştırmak onları eleştirel düşünenler yapmaz; aktif olarak ve çeşitli durumlarda pratik yapmalılarıdır (van Gelder, 2005’ten akt. Piergiovanni, 2014). Bunu sağlamak için öğretmenlerin, iyi hazırlanmış ve planlanmış, öğrencilerin pasif olmasını engelleyen ve aktif olarak derse katılımlarını teşvik eden öğrenme ortamları hazırlamaları eleştirel düşünme becerilerinin kazanılması bakımından önemli görülmektedir.

2.2.6 Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Teknik ve Yöntemler

2.2.6.1 Sokratik Sorgulama:

Modern Sokratik yöntem, bir kişiyi küçük adımlarla başarılı bir şekilde bilgiye yönlendirmek için kullanılan bir sorgulama sürecidir (Maxwell, 2009).

Aydın (2001) ise sokratik sorgulamayı buldurma yöntemi olarak isimlendirmiş ve şöyle tanımlamıştır: “Önceden düzenlenmiş bir dizi (takım) sorularla öğrencilerin bildiklerinden hareket ederek ona yeni bilgiler öğretme temeline dayanan bir öğretim yöntemidir”.

Bu yöntem uygulanırken, öğretmenin düz anlatım yöntemini benimsediği bir anlayıştan uzak olarak, öğrencilerin tümevarım yöntemini kullanarak verilen örnekler yardımıyla

kurallara ve genellemelere ulaşması beklenmektedir. Burada öğretmen ise öğrencilere rehber olma konumundadır (Aydın, 2001).

Paul ve diğ. (1989)'e göre sınıfta sokratik sorgulama yönteminin sağlayacağı faydalar şunlardır:

- Başlıca problemlere değinilmesini sağlar.
- Diğer insanların fikir ve inançlarının irdelenmesine yardım eder.
- Yanlış düşünceler varsa bunları ortaya çıkarır.
- Öğrencilerin kendi düşünceleri üzerine düşünmelerine ve bir bakış açısı oluşturmalarına yardım eder.
- Öğrencilerin ortaya attıkları fikirler, hipotezler, bunları savunurken kullandıkları deliller, fikrini ifade etmenin yolları, varılan sonuçlar hakkında düşünmelerini de sağlar (Önal, 2020).

2.2.6.2 Argüman Haritalama:

Argüman haritası, argümanların çünkü, ama, ancak ifadeleriyle desteklendiği ya da çürütüldüğü ve bunların da grafikler aracılığıyla görsel olarak sunulduğu eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye büyük katkılar sağlayan bir tekniktir (Gelder, 2015'ten akt. Karakuş, 2019).

Davies (2011)'e göre argüman haritaları, argümanlar arasındaki ilişkileri sistematik bir şekilde takip etme gerektirmesi özelliğiyle kavram ve zihin haritalarından ayrılmaktadır (akt. Uçar, 2018).

Horn (1999) bilgisayar üzerinde hazırlanan argüman haritaları grafiklerinin bir konuda çok yetkin olunmasa dahi, o konuya dair argümanları kolayca anlama, görseller sayesinde hızlı bir şekilde bu argümanı destekleyen ve desteklemeyen fikirleri farkedebilme ve tartışmanın sonucunun bağlandığı yeri görebilme imkanı sağlaması yönüyle öğrenme sürecini hızlandırır ve öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırmada da etkilidir. Van Gelder (2003), argüman haritalama tekniğiyle akıl yürütmeyi, anlamayı ve iletmeyi, böylece eleştirel düşünmeyi desteklemeyi yani kolaylaştırmayı amaçladığını ifade etmiştir (akt. Sönmez, Akkaş ve Memiş, 2020).

2.2.6.3 Tartışmacı Yazma

Tartışmacı yazma; karşılaştırmalar yapma, örnek verme, sayısal verilerden faydalanma ve tanık gösterme gibi yöntemleri kullanarak öğrencilerin bir fikri savunmak için onu destekleyen düşüncelere yer verdiği ve kendi fikrine karşıt olan iddiaları ise kanıtlarla çürütmeye çalıştığı bir yazı türüdür (Coşkun ve Tiryaki, 2013).

Yang ve Gamble (2013), tartışma yazılarının öğrencilerin hem kendilerini hem de birbirlerini değerlendirmesini gerektirmesi yönüyle eleştirel düşünmeyi geliştirmede olumlu etkilere sahip olduğunu belirtmiştir (Karsantık, 2016). Tartışmacı yazma derslerinde eleştirel düşünme ve yazma becerileri, yazma öncesi etkinlikler, taslak oluşturma, yazma sonrası etkinlikler ve çoklu geri bildirimler ile öğrenilebilir (Karanja, 2021).

Tartışmacı yazma tartışmalı konuları içerdiğinden, öğrenciler kişisel önyargılara karşı duyarlı olmalı ve kişisel görüş ve varsayımlarını okudukları metinden ayırabilmelidir. Sonuç olarak, öğrenciler kendi üst bilişlerine ve taslaklarına verilen dönütlere dayanarak önceki yorumlarını ve sonuçlarını tekrar düşünür, gözden geçirir ve düzeltirler (Karanja, 2021).

2.2.7 Eleştirel Düşünmenin Önündeki Engeller

Eleştirel düşünmenin önünde birçok engel vardır. Bunlardan başlıcaları ben-merkezci düşünmeye sahip olmak ve önyargılarla hareket etmektir. Bunların yanı sıra ise bir konu hakkında bilgi sahibi olmamak, peşin hükümlü olmak, sorgulamaktan, soru sormaktan kaçınan bir toplum içerisinde yetişmiş ve bu toplumun getirdiklerini benimsemiş olmak, “herkesin de bildiği/ düşündüğü gibi” diye başlayarak kendi düşüncelerinin doğruluğunu tüm insanlara kabul ettirme çabası da eleştirel düşünmenin önündeki engellere örnek teşkil etmektedir (Gündoğdu, 2009).

Eleştirel düşünmenin önündeki engelleri (Cottrell, 2005) şöyle sıralamıştır:

1. Eleştirel düşünmeden ne kastedildiğinin yanlış anlaşılması
2. Yöntem ve strateji eksikliği
3. Uygulama eksikliği
4. Daha uzman olan kişileri eleştirmede isteksizlik
5. Duyuşsal sebepler
6. Bilgi ile anlamayı birbirine karıştırma

7. Detaylara odaklanmada ve dikkat etmedeki yetersizlik.

2.3 Yaratıcı Düşünme

2.3.1 Yaratıcılığın Tarihçesi

Yaratıcılık Latince ‘create’, İngilizce ‘create’ sözcüğünden gelmektedir ve Türk Dil Kurumu tarafından zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmeyen yeni bir şey ortaya koyabilme, yapabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022).

Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme, çok uzun zamanlardan beri insanların ilgisini çeken bir beceri olmuştur. Fakat yakın geçmişe kadar insanlar yaratıcılığı sadece doğuştan gelen bir özellik ve dahi insanların sahip olduğu bir bilişsel yetenek olarak görmüşlerdir (Yeşilyurt, 2020).

Yaratıcılık karşısında ilk bilimsel yöntemler 1600larda Francis Bacon tarafından önerildi. 1800lerde Johann Beckmann yaratıcılık için prosedürler geliştirirken 1800lerin ilk yarısında Bolzano hedefin tanımlandığı ve üretken olmayan yönelimlerin sistemin dışına atıldığı bir yaklaşım önerdi (Orloff, 2006; akt. Güneş, 2008).

Yaratıcılıkla ilgili ilk çağdaş çalışmalar Dewey (1920)’in problem çözme yönteminde görülmüştür. Dewey problem çözme sürecinin beş adımını şu şekilde tanımlamıştır:

1. Probleme ilişkin zorluk hissedilir.
2. Problem tanımlanır.
3. Muhtemel çözümler düşünülür.
4. Bu çözümlerin sonuçları düşünülür, tartılır.
5. Çözümlerin biri seçilir. (Starko, 2022).

1926 yılında Wallas, Dewey’in çalışmalarının bir adım ötesine giderek bu sürece bilinç dışı bir adım daha eklemiştir. Wallas’ın bu modelinde , yaratıcılığın 4 aşaması olduğunu ve bunların hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve doğrulama aşamalarından oluştuğunu görmekteyiz (Starko, 2022). Hazırlık sürecinde kişi problem üzerine çalışır. Kuluçka sürecinde tıpkı bir embriyonun yumurtanın içinde gizli bir şekilde gelişimi gibi, bilinçaltında problem üzerine çalışılır. Aydınlanma sürecinde bireyler, ani bir aydınlanma ile “işte

buldum!” deneyimi yaşarlar ve fikirler gün yüzüne çıkar. Doğrulama sürecinde ise elde edilen sonucun doğruluğu gösterilir ya da kanıtlanır (Weisberg ve Lauretta, 2013).

“Yaratıcılık” kavramının ise ikinci dünya savaşının başlangıç zamanlarında yani 1940’larda Amerika’lı psikolog Alex F. Osborn tarafından ortaya atıldığını ve aynı yıllarda Harvard Üniversitesinde Gordon’un kurduğu laboratuvarda yaratıcı düşünme çalışmalarının temelini atıldığını görmekteyiz. (Orhon, 2014). II. Dünya Savaşı’nın ardından savunma sanayi, mühendislik ve uzaycılık gibi alanlarda teknolojik gelişmelerin görülmesiyle birlikte gelişmekte olan ülkeler yaratıcılığa daha da fazla önem vermeye başlamıştır (Yeşilyurt, 2020).

Yaratıcılık ile ilgili bilimsel çalışmaların ilk teşvik edildiği yıllar ise J. Paul Guilford’un Amerikan Psikoloji Derneği’nde (APA) başkanlık yaptığı 1950’li yıllardır (Starko, 2022; Weisberg ve Lauretta, 2013). Yaratıcılık ile ilgili bu çalışmaların artmasının sebebi ise, Guilford’un Amerikan Psikoloji Derneği’nde, sanayileşmenin ve küreselleşmenin gereksinimi olarak yaratıcılığın önem kazandığı ve eğitim alanında da yaratıcılık çalışmalarına gereksinim olduğuna dair yaptığı çağrıdır (Özaşkın ve Bacanak, 2016). Torrance ise yaratıcılığın değerlendirmesi ile ilgili ilk çalışmaları yürüten ve günümüzde hala birçok çalışmada kullanılan Torrance yaratıcılık testini geliştiren kişidir. Kısacası Guilford ve Torrance günümüz yaratıcılık teorilerinin ve araştırmalarının öncüleri olarak bilinmektedir (Smith ve Smith, 2010).

1980’li yıllar ise Türkiye’de yaratıcılığı geliştirmeye yönelik tekniklerden biri olan yaratıcı dramının öneminin farkedildiği yıllar olarak görülmektedir. Bu yıllarda yaratıcı drama ders olarak okutulmaya başlamıştır (Adıgüzel, 2018).

2.3.2 Yaratıcılık Nedir?

Yaratıcılık “sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp ögelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma” olarak tanımlanabilir (Özden, 2008).

Landau (1974)’a göre yaratıcılık “daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilintileri kurabilme, böylece yeni bir düşünüş şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni ve özgün düşünceler ve yeni ürünler ortaya koyabilme” yetisidir (akt. San, 1993).

Sternberg (2003) yaratıcı düşünmeyi yeni olan ve değerli fikirler üreten düşünce olarak tanımlamaktadır. Öğrencilere bilgiyi yaratıcı bir şekilde işlemeyi öğretirken, onları yaratmaya, icat etmeye, keşfetmeye, hayal etmeye ve varsayımlarda bulunmaya teşvik etmek gereklidir ve yaratıcılığın yalnızca bir üst düzey düşünme becerisi olmadığı, aynı zamanda bir yaşam şekli ve yaşama karşı tutum olduğu da unutulmamalıdır (Sternberg, 2003). Sternberg (2007) yaratıcı fikirlerin üç bileşenden oluştuğunu ifade etmektedir: (1) yeni/farklı fikirler olmaları, (2) iyi/kaliteli fikirler olmaları, (3) ve konuyla ilgili olmaları (Smith ve Smith, 2010).

Sönmez (2008) ise yaratıcılığı; “özgün, akıcı ve mantıklı, alabildiğince esnek ve alışılmamış biçimde düşünme” olarak tanımlar. Sönmez’e göre yaratıcı düşünme, sentez yapabilmeyi, eklemleme ve imgelemeyi gerektirmektedir.

Sünbül (2005) yaratıcılıkla ilgili birçok tanımı sentezleyerek yaratıcılığı; bir insanın günlük hayatından akademik çalışmalarına kadar her alanda, her düzeyde ve hayatının her bölümünde kullanabileceği bir yetenek olarak tanımlamıştır ve yaratıcılığın aynı zamanda bilinen baş yapıtların da ortaya çıkmasını sağlayan bir süreç olduğunu ifade etmiştir (Sünbül, 2005).

Sünbül yaratıcılığı bir de olaylar arasında daha önce farkedilmemiş ilişkileri kurabilme, yeni ve özgün düşünceler ve ürünler ortaya koyabilme becerisi olarak başka bir açıdan da tanımlamıştır (Sünbül, 2005).

Demirel, yaratıcılığın temelinde özgün ve yeni olmanın bulunduğunu bundan ötürü yaratıcılık sürecinin bireylerin yaratıcı ürünler ortaya koymasını, özgün fikirler sunmasını ve sentez yapmasını gerektirdiğini ifade etmektedir (Demirel, 2011). Senemoğlu (2018) ise Demirel’in tanımına çok yakın bir şekilde yaratıcılığı karşılaşılan sorunlara özgün ve yeni çözüm yolları bulma ve özgün ürünler üretme yeteneği olarak tanımlamıştır (Senemoğlu, 2018).

Yaratıcılık farklı yaklaşımlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır:

Kagan (1978) psikoanalitiklere göre yaratıcılığın içgüdüsel dürtülerle atılğanlığın ürünü olduğunu belirtmiştir. Maslow (1970), hümanistik yaklaşımların yaratıcılığın uygun ve yeterli koşullar, zaman sağlanırsa ortaya çıkabileceğini, her bireyin yaratıcı ürünler ortaya koyabileceği düşüncesini savunduklarını belirtmiştir. Torrance’a (1966) göre çevresel

yaklaşımcılar, yaratıcılığı öğrenilmiş bir davranış olarak tanımlamakta, çevrenin yani eğitim ortamının yaratıcı davranışları destekler nitelikte düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Guilford (1968) ise, bilişsel yaklaşımı benimseyenlere göre, yaratıcılığı verileri akıllıca düzenleme, esnek düşünerek problemi çözme ve bu sürecin sonunda ortaya özgün bir ürün koyma olarak tanımlamıştır (akt. Sönmez, 1993).

Yaratıcılık her zaman erken çocukluk dönemi ve özel yetenekli çocukların eğitimi gibi alanlarda önemli görülmüştür. Eğitimcilerin bakış açısına göre, yaratıcılık genellikle bir hedef olarak değil, problem çözme yeteneğini geliştirmek, motivasyonu geliştirmek ve kendi kendini düzenleme yeteneklerini geliştirmek gibi amaçlara yönelik bir araç olarak görülür (Smith ve Smith, 2010).

Yaratıcı düşünmenin altında yatan 12 temel unsuru Sternberg (2003) şöyle açıklamıştır:

1. **Problemleri tekrar tanımlamak:** Problemleri tanımlamak bir problemi çoğu insanın gördüğü şekilde ele almaktansa bu problemi başka bakış açılarıyla ele alabilmektir.
2. **Kendi fikirlerini analiz etme:** Hiç kimsenin sadece iyi fikirlere sahip olmadığını ve en yaratıcı insanlar bile hata yapabileceğini göz önünde bulundurarak kendi fikirlerini eleştirmeyi, hangi fikrin peşinden gitmeye değer olduğunu, ne zaman yanlış yaptığını kabul etmektir.
3. **Fikirleri satmak:** Yaratıcı fikirleri bilimsel olsun ya da olmasın insanlarla paylaşmak anlamına gelir.
4. **Bilgi iki ucu keskin kılıçtır:** Bilgi sahibi olmadan yaratıcı olamadığımız gibi, bilgili olmak da yaratıcı düşünebileceğimiz anlamına gelmez. Öğrencilerin esneklik ve öğretmenlerin ise bilgili olma avantajları bir araya getirilerek yaratıcılığa ulaşılabilir.
5. **Engelleri aşmak:** Yaratıcı düşünürler insanlara meydan okuduklarından problemlerle karşılaşmaları kaçınılmazdır ve bu problemlerin üstesinden gelecek cesarete sahip olmaları gerekmektedir.
6. **Mantıklı riskler almak:** Yaratıcı düşünürler her zaman riskler almaya isteklidirler ve öğretmenlerin de onları güvenli alanda durmaktansa mantıklı riskler almaya teşvik etmeleri gerekmektedir.
7. **Fikirlerini geliştirmeye istekli olmak:** Hayatlarında bir yaratıcı fikre sahip insanlar genellikle bu fikri geliştirmekte isteksiz davranmakta ya da bu fikrin

ötesine geçememektedir; halbuki bu fikirleri geliştirirken önlerine çıkan engellerle baş etmeleri gerekmektedir.

- 8. Kendine inanmak:** Yaratıcı bir düşünür, en desteksiz kaldığı ya da fikirlerine inanılmadığı zamanlarda bile kendine ve fikirlerine olan inancını kaybetmemelidir.
- 9. Belirsizliklere karşı toleranslı olmak:** Yaratıcı insanlar yeni fikirler üretme aşamasında bazen belirsizliklerle karşı karşıya kalabilirler ancak yaratıcı fikirlere ulaşabilmek için bu belirsizlere karşı toleranslı olabilmek önemlidir.
- 10. Sevdiğin şeyi bulup yapmak:** İnsanların sevdiği alanlarda her zaman daha başarılı olduklarını göz önünde bulundurarak, öğretmenler onları sevdikleri şeyleri yapmaya cesaretlendirmeli ve onları kendilerine benzer insanlar olmaksızın kendi fikirlerini belirten bireyler olmaya teşvik etmelidirler.
- 11. Zaman vermek:** Yaratıcılık, kuluçka dönemi, yansıtma ve alternatif fikirler arasında seçim yapma gibi süreçler gerektirdiğinden zaman ister. En yaratıcı fikirlerin bir anda aklımıza geldiği düşüncesi doğru değildir.
- 12. Hata yapmaktan korkma:** Hata yapmaktan kaçınmak, yaratıcılığın önünde bir engeldir. Yaratıcı düşünürler yaratıcı bir fikir üretme sürecinde başarıya ulaşmadan önce defalarca başarısız olmuşlardır.

Demirel (2011), yaratıcılığın her bireyde doğuştan var olan bir özellik olduğunu ancak bu özelliğin ortaya çıkışının kişiden kişiye değiştiğini vurgulamıştır.

2.3.3 Yaratıcı Düşünme Kuramları

2.3.3.1 Davranışçı Kurama göre Yaratıcılık

Davranışçılar, insan davranışlarını bir dizi uyaran ve bunlara verilen cevaplar olarak görmektedirler. Davranışçı kuramın en önemli savunucusu olan Skinner, bir davranışı güzel sonuçlar izlerse o davranışın tekrarlanacağını belirtmektedir ve yaratıcılığın ya da yaratıcı aktivitelerin ancak pekiştiricilerle ortaya çıkabileceğini savunmaktadır. Yani davranışçılara göre bir öğretmen, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmek istiyorsa, onları yaratıcı fikirler ya da ürünler ortaya koyduklarında ödüllendirmelidir (Starko, 2022).

2.3.3.2 Psikoanalitik Kurama göre Yaratıcılık

Psikoanalitik kuramlar, güçlü bilinç dışı süreçlerle şekillenen insan davranışını, gelişimini ve kişilik özelliklerini açıklarlar. Bu teoriler bireylerin davranışlarının altında yatan ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaya çalışır ve genellikle bir yetişkinin davranışının sebebini anlamak için çocukluğunda yaşadığı olayları inceler (Starko, 2022).

Freud, yaratıcılık ve bireylerin id'den gelen dürtüleri iyi ye yönlendirme çabası arasında bir bağlantı olduğunu savunmaktadır. Freud'a göre yaratıcılık, üretken amaçlar için karşılanmamış bilinçaltı dürtüleri kullanmak anlamına gelmektedir (Starko, 2022).

Kris ve Kubie (1958) gibi diğer psikoanalistler de bilinçaltı ve bilinç öncesi süreçlere yaratıcılıkta itici güç olarak tanımlamışlardır (akt. Starko, 2022).

Carl Jung (1962) ise yaratıcı bir ürün ortaya koymakta bilinçaltının önemine inanmıştır fakat bilinçaltının gizemlerini de inceleyerek, önemli yaratıcı fikirlerin bir bireyin zihnindekilerden daha fazlası olduğunu ifade etmiştir (akt. Starko, 2022).

2.3.3.3 Hümanist Kurama göre Yaratıcılık

Hümanistler, davranışçılara karşı olarak ortaya çıkmışlardır ve insan davranışını sadece pekiştireçlerle açıklamak yerine, zihnin normal gelişimi üzerine odaklanmışlardır. Hümanist kuramını öncüsü olan Maslow, sağlıklı bir zihin gelişiminin, yeteneğin ve yaratıcılığın birbirleri ile çok yakın ilişkiler içerisinde olduğunu açıklamıştır (Starko, 2022).

Maslow (1968) iki tür yaratıcılık olduğunu ifade ederek, bunlardan ilkinin özel yeteneklere sahip olan insanlarda var olan yaratıcılık olarak tanımlamıştır ve bu tür yaratıcılığı büyük C olarak ifade etmiştir. Bu yaratıcılık yeteneğinin dâhilerde bulunduğunu belirtmiştir. İkincisi ise Maslow'un hiyerarşisinde en üstte yer alan kendini gerçekleştirme basamağında gerçekleşebilecek bir yaratıcılık türüdür. Maslow, kendi gerçekleştirme yaratıcılığına sahip insanların her şeyi özgün bir şekilde yapmaya eğimli olduklarına inanmaktadır ve bu yaratıcılık türünü de küçük c olarak ifade etmektedir (akt. Starko, 2022).

2.3.3.4 Bilişsel Kurama göre Yaratıcılık

Bilişsel psikoloji bireylerde var olan zihinsel süreçlerle ilgilenir ve bunlar hafızayı, dikkati, algılama süreçlerini, imgeleri, dili anlama ve kullanma süreçlerini, problem çözme,

yaratıcılık, karar verme ve mantıksal çıkarımlarda bulunma gibi üst düzey zihinsel becerileri içermektedir (Weisberg ve Lauretta, 2013)

Guilford, yaratıcı düşünceyi oluşturan süreçlerin ve ürünlerin eşsiz olmadığını, bunların tüm insan zekası süreçlerin birer parçası olduğunu savunmaktadır. Benzer bir şekilde, diğer bilişsel kuram psikologları da, temel bilişsel yapıların ve süreçlerin nasıl yaratıcı düşünme ile sonuçlandığı üzerine araştırmalar yapmışlardır. Bu bakış açısı ile düşünüldüğünde, yaratıcılık çok sıradan dil kullanımı sürecini bile kapsamaktadır. Kendimizi ifade etmek için kullandığımız her bir cümle ya da aklımıza gelen her yeni fikir aslında yaratıcılığın sonucudur (Ward et al, 1999; akt. Starko, 2022).

Weiser ve Lauretta (2013) da bilişsel kuramda yaratıcılığı açıklarken, ortaya çıkan ürünlerin olağanüstü olmalarına rağmen, bunları üretme sürecinde bireylerde sıra dışı bir düşünce sürecine rastalanmadığını belirtmektedir.

Ward (2001) ise yaratıcı bilişsel yaklaşımın temel olarak, yaratıcı fikirler üretmemizi sağlayan bilişsel süreçler ve kavramsal yapılara odaklandığını belirtmektedir (akt. Starko, 2022).

Bloom (1985), Hayes (1989) ve Gardner (1993) yaptıkları araştırmalarda hayret verici sonuçlara ulaşarak, bestecilerin ve ressamın kendi alanlarında dünya standartlarında bir performans sergileyecek bilgi ve beceriye sahip olabilmeleri için uzun sürelerle ihtiyaçları olduklarını belirtmişlerdir. Yani bu çalışmalarla, yaratıcılığın yıllar süren bir disiplin gerektirdiği sonucuna da ulaşmışlardır (akt. Weisberg ve Lauretta, 2013). Bu sonucu göz önünde bulundurduğumuzda, bilişsel kurama göre yaratıcılığın anlık bir yaratıcı buluştan ibaret olmadığını anlamaktayız.

2.3.4 Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Öğretiminin Önemi

Daha önce olduğundan çok daha hızlı değişen ve büyüyen dünyamıza ayak uydurmak için, insanların sürekli yeni durumlarla ve görevlerle baş etmek zorunda olduğu görülmektedir. Böyle bir çağda, öğrenmenin yaşam boyu olması gerektiği ve insanların düşünme becerilerini geliştirmeye ihtiyaç duydukları gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, hayatımızda karşılaştığımız bu problemlere yaratıcı ve farklı çözümler bulmamız önemli görülmektedir. Sahip olduğumuz teknolojinin, geleneklerin ve kullandığımız araçların yenileriyle çok hızlı bir şekilde yer değiştirdiği de göz önünde bulundurulduğunda,

başarılı olmak hatta hayatta kalmak için yaratıcı düşünmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Sternberg, 2007).

Ezber ve tekrar odaklı öğrenme, sadece bilgileri olduğu gibi almak hatta bilgilere çok hızlı ulaşmak bizleri pasif bir tüketici konumuna düşürmekte ve çözümü güç karmaşık sorunlarla baş başa bırakmaktadır (Ataman, 1993). Öğrencilerimize hayatları boyunca karşılaşılabilecekleri sorunları çözme becerisi kazandırmak yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde her karşılaştığı sorunu görmezden gelen, bunlara çözüm önerileri sunamayan ya da beklendik kalıp düşüncelerin veya çözümlerin ötesine geçemeyen bireyler yetiştirmiş oluruz.

2.3.5 Yaratıcı Öğrencinin Özellikleri

Sternberg (1984) yaratıcı düşünme becerisine sahip olan öğrencilerin alışılmıştan farklı düşüncelere sahip olma, sentez yapabilme, yüksek hayal gücüne ve etkin karar verebilme gibi becerilere sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir (akt. Köprülü, 2008).

Doğan (2007) ise yaratıcı bireylerde sahip olması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır:

- Benlik algısı olumlu ve yüksektir.
- Problem çözmeye isteklidir.
- Meraklıdır.
- Kuşkucudur.
- Özgüveni yüksektir.
- İdealisttir.
- Mantıklı düşünür.
- Belirsizlikten korkmaz.
- Sezgileri güçlüdür.
- Sıra dışı bağlantılar kurar.
- Parçalar arasındaki ilişkiyi görebilir.

Guilford'a (1950) göre yaratıcı bir birey;

- Problemlere duyarlıdır.
- Çok sayıda alışagelmemiş, özgün ve işlevsel fikir yürütebilir.
- Bir fikirden diğerine rahatlıkla geçebilir.

- Sentez yapabilir.
- Karmaşık ilişkilerle baş edebilir.
- Değerlendirme yapabilir (Sünbül, 2011).

Torrance'a (1962) göre yaratıcı bireylerin sahip olduğu kişilik özelliklerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- Karmaşıklığa ve düzensizliğe karşı toleranslıdır.
- Maceracıdır, risk almaktan çekinmez.
- Yapıcı eleştirilerde bulunur.
- Kararlıdır.
- Coşkulu ve enerjiktir.
- Diğer insanlar tarafından farklı olarak tanımlanmaktan çekinmez.
- Meraklıdır.
- Sürekli soru sorar.
- Kolaylıkla ikna olmaz.
- Başkalarının düşüncelerine açık görüşlüdür (Sungur, 1997).

Tüm bu yaratıcılık tanımlarından ve araştırmalardan yola çıkarak yaratıcı bireylerin, hayal gücünün ve motivasyonun yüksek, risk alabilen, meraklı, araştırmacı, cesaretli, yeni fikirlere açık ve yeni, özgün fikirler ortaya atabilen bireyler olması beklenmektedir.

2.3.6 Yaratıcı Öğretmenin Özellikleri

Yaratıcı düşünme becerilerini öğrencilere kazandırmak için öğretmenlerin öğrencileri özgün fikirler ortaya atmaya, yeni ürünler ortaya koymak için teşvik etmesi ve cesaretlendirmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin bir düşünce ya da ürünün özgün olmasını önemsemesi, buna değer vermesi, karşılaşılan problemlerin birçok çözümü olabileceğini belirtmesi de yaratıcı düşünmeyi desteklemekte önemlidir.(Barry ve Kanematsu, 2006; akt Köprülü, 2008).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede öncelikle öz güvenlerini artırmak, orijinallliği teşvik etmek, sorunlarla ve stresle başa çıkabilmeyi öğretmek, hata yapmalarına izin vermek gerekmektedir (Özden Y. , 1997).

Doğan (2007) ise öğrencilerde yaratıcılığı geliştirmek isteyen öğretmenlerde bulunması gereken özellikleri şöyle açıklamaktadır:

- Kendini sürekli yenileyen
- Her bir öğrencinin özelliklerini, ilgi alanlarını bilen, bireysel farklılıklara saygı duyan
- Öğrencilerin motivasyonunu arttırmak için olumlu ifadeler kullanan
- Demokratik olup, tüm öğrencilere aynı yakınlıkta olan
- Öğrencileri birbiriyle kıyaslamayan, onların zayıf ve güçlü yanlarını bilerek hareket eden
- Öğrencileri soru sormaya ve araştırmaya teşvik eden
- Derslerini zenginleştirmek adına farklı materyaller ve bilgi teknolojileri kullanan
- Özgün ve yeni bir fikir ortaya koymanın zaman gerektirdiğini bilerek öğrencilere gerekli zamanı tanıyan, sabırlı
- Derslerinde yaratıcı drama, oyun, buluş yoluyla öğretim, beyin fırtınası, altı şapka, örnek olay incelemesi gibi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek yöntem ve teknikler kullanan kişiler olmalıdırlar.

Öğretmenlerde görülen öğrenci cesareti kırma, öğrenciyi aşırı eleştirme, heyecansız ve motivasyonsuzluk, derslerine yenilik sağlayacak materyalleri kullanmama, ilgi alanlarının çok sınırlı olması, sınıf dışında tartışma ve konuşma olanağı tanınmaması gibi problemler öğrencileri yaratıcı düşünme becerisinin gelişmesine engel olan etmenlerden bazılarıdır (Doğan, 2007).

2.3.7 Yaratıcı Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı

Yaratıcı düşünmeyi gerçekleştirmek için öğrenme ortamında yapılması gerekenleri Güngör (2006) aşağıdaki gibi listelemiştir:

1. Eğitim ortamında yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek öğretim yöntem, teknik ve materyalleri kullanılmalıdır.
2. Öğrencilerin fikirlerini özgürce ve rahat bir şekilde ifade edebilecekleri ortam yaratılmalıdır.
3. Konular öğrencinin merakını uyandıracak ve olabildiğince ilişkilendirme becerisini kazandıracak nitelikte olmalıdır.

4. Öğretmenler, öğrencilerin sıra dışı sorularını eleştirmeden onları farklı düşünmeye ve çeşitli bağlantılar kurmaya teşvik etmelidir.
5. Rekabetçi bir ortamdan ziyade, öğrencilerin iş birliği içerisinde çalışmalarını sağlanmalıdır (akt. Köprülü, 2008).

Yaratıcı öğrenme ortamı sağlamak için öğretmenlerin öğrencileri ödül beklentisinin olumsuz sonuçlarından kurtarmaları, dışsal motivasyonlardan ve pekiştirmelerden ziyade içsel motivasyon kazanmalarını sağlayacak sınıf ortamları hazırlamaları gerekmektedir (Smith ve Smith, 2010).

Ayrıca öğrencilerin kendine inançları da onların yaratıcı düşünme becerilerini etkilemektedir (Smith ve Smith, 2010). Bundan dolayı öğrencilerin fikirlerini, düşüncelerini rahatlıkla paylaşabilecekleri ve özgürce yeni, özgün fikirler üretebilecekleri sınıf atmosferi hazırlanmalıdır. Öğrencilerin yaratıcı öz yeterlik becerilerini geliştirici ortamlar hazırlamak da önemlidir. Yaratıcı özyeterlik bir kişinin kendi hayal gücünü ve orijinal, özgün fikirler üretebilme becerisini değerlendirebilmesi olarak açıklanabilir (Smith ve Smith, 2010).

Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede öğrencilerin risk alabilmesi de önemlidir. Byrnes'a (1998) göre, yeni fikirler ortaya atmak, yeni sorular gündeme getirmek, yeni şeyler denemek ya da yapmaya teşebbüs etmek belirsizlikler içerdiğinden risklidir (Smith ve Smith, 2010). Öğrencilerin bu riskli diye nitelendirebileceğimiz davranışları ortaya koyabilecekleri ortamlar düzenlemek, yani demokratik, özgür ve teşvik edici bir sınıf ortamı oluşturmak gerekmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerden kendi fikirlerine ters düşmeyen fikirler sunmasını bekleyen davranışlarda bulunmadan, öğrencileri teşvik edici tutumlara sahip olduğu ortamların düzenlemesi de yaratıcılığı geliştirmede yardımcı olmaktadır.

Beghetto (2006) tarafından yapılan çalışmada, olumlu dönüt vermek ve destekleyici bir tutuma sahip olmanın öğrencilerin yaratıcılıkları hakkında kendine olan inançlarını arttırdığı görülmüştür (Smith ve Smith, 2010). Bu da öğretmenlerin sınıf ortamlarında öğrencilerin yeni, özgün ve orijinal fikirlerini/ürünlerini destekleyici tutuma sahip olmalarının ve bu fikirlere ve ürünlere olumlu geri bildirimler vermelerinin önemi büyüktür. Öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerini engelleyecek davranışlar ve tutumlar hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu tutumlardan ve davranışlardan uzak bir ortam hazırlamaları öğrencileri yaratıcı olmaya teşvik edecektir.

Öğretmenler yaratıcı düşünme becerilerini kazandırma sürecinde, öğrencilerin birbirleriyle etkileşim halinde olmalarına, fikir alışverişi yapabilmelerine, denenceler kurmalarına, özgürce fikirlerini beyan etmelerini destekleyen bir sınıf atmosferi oluşturmaya özen göstermelidirler. Bununla birlikte, öğrencilerin sıradışı fikirleri ve yeni ürünleri pekiştirilerek bu davranışların devamının gelmesi ve öğrencilerin bu konuda cesaretlendirilmesi önemlidir (Sönmez, 1993).

Torrance (1965) ise yaratıcılığı geliştirebilecek sınıf ortamının özelliklerini şöyle listelemiştir:

- Sıradışı, farklı sorulara saygı gösterme,
- Hayal ürünü yaratıcı fikirlere saygılı gösterme,
- Öğrencilerin fikir ve düşüncelerinin değerli olduğunu hissettirme,
- Öğrencilerin yargılanmaktan ve eleştirilmekten korkmadan fikirlerini sunabilecekleri fırsatlar sunma,
- Değerlendirme yaparken neden-sonuç ilişkisi kurma (Senemoğlu, 2018).

2.3.8 Yaratıcı Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilmek için, öğrenme ve öğretme ortamları ve bu ortamlarda kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin de öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Yaratıcı düşüncenin oluşması için buluş yolu, araştırma, soruşturma ve tam öğrenme stratejileri, güdümlü tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma yöntemleri ile sokratik tartışma, küçük ve büyük grup tartışması, münazara, drama, yaratıcı drama, gösterme, yaptırma, deney, gözlem, beyin fırtınası, workshop, demonstrasyon, problem çözme gibi teknikler eğitim ortamında işe koşulabilir. (Sönmez, 1993; Demirel, 2011).

Üstündağ (2009) yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için beyin fırtınası, yaratıcı problem çözme, örnek olay inceleme, görüş geliştirme, kavram haritaları gibi tekniklerin kullanıldığını ifade etmektedir.

Bu tekniklere ek olarak tartışma, model olma, rol oynama, grup projeleri, taklit, bireysel rapor hazırlama, olay (vak'a) çalışmaları, kavram haritası, drama, balık kılçığı, beyin fırtınası, çağrışım, sıfat listesi oluşturma, yaratıcı gezi ve gözlemler gibi teknikler bulunmaktadır (Özden, 2005).

2.3.8.1 Beyin Fırtınası

Rawlinson beyin fırtınasını çok sayıda fikri, bir grup insandan, kısa sürede elde etme tekniklerinden biri olarak tanımlar (Rawlinson, 1995). Bu tekniğin kullanılabilmesi için hedef davranışların en az uygulama düzeyinde olması, sorunun birden fazla çözüm yolunun bulunması ve öğrencilerin çözüm için ön koşul olan davranışları kazanması gerekir (Sönmez, 2008).

Beyin fırtınası, bireylerde yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasını ve problem çözme gücünü geliştirmeyi amaçlayan bir grup tartışma yöntemidir. (Nakiboğlu, 2003). Ayrıca bu teknikte bireylerin sınırlandırılmadan kendi fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri, akıcı ve esnek düşüncülerinin sağlanması ve eleştiri ve yargılama gibi süreçlerin olmaması yaratıcı düşünmenin gelişmesini sağlamaktadır (Doğan, 2007)

Beyin fırtınası için öğrenci sayısının on iki olması idealdir ve beyin fırtınası sürecinde öğrencilerden gelen tüm fikirler, öğrencilerin görebileceği şekilde kayıt altına alınmalıdır. Beyin fırtınasının diğer bir önemli özelliği ise bu sürecin sessiz bir ortamda değil, gürültülü bir ortamda ilerliyor olmasıdır; böylece öğrenciler hem fikirlerini rahatça ifade edebileceklerdir hem de daha fazla fikirler üreterek yaratıcılıklarını kullanabileceklerdir (Rawlinson, 1995).

Öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini engelleyen faktörler arasında onların kendilerini herkesin önünde rezil olma korkusu ya da utanma, çekinme, farklı ve özgün fikirlerini alay edilme korkusuyla ifade etmeyip sıradan, alışlagelmiş fikirler ya da çözüm yollarını ortaya atma ve sorgulamaktan kaçınarak her şeyi olduğu gibi kabul etme gibi duyuşsal engeller yer almaktadır (Rawlinson, 1995).

Beyin fırtınası tekniğinde sekreterlere ve tartışmayı yönetmesi için bir başkana ihtiyaç duyulur. Problem öğrencilere sunulur ve herkesten olabildiğince çok çözüm önerisinde bulunmaları gerektiği ifade edilir. Beyin fırtınası sürecinde öğrencilerden kısa süre içerisinde sunabildikleri kadar fazla yeni, orijinal ve farklı çözüm önerileri sunmaları beklenir (Sönmez, 2008). Sınıf ortamı tüm öğrencilerin birbirini ve tahtayı görebileceği şekilde yarım ay olarak düzenlenmelidir. Bu hem öğrencilerin birbirini ve tahtaya yazılmış olan fikirleri rahatça görebilmesini sağlarken hem de öğretmenin süreci kolayca yönetmesini sağlar (Nakiboğlu, 2003).

Beyin fırtınasının uygulanmasında; demokratik, serbest bir tartışma ortamında mümkün olduğu kadar, çok sayıda farklı düşünce, görüş ve öneri üretimi sağlanmaya çalışılmaktadır. Coon (1983)'e göre bir beyin fırtınası sürecinin sağlıklı olabilmesi için ortamda eleştiriye izin verilmemesi, düşüncelerin niceliğine önem verilmesi ve öğrencilerin düşüncelerini özgürce ifade etmeye teşvik edilmesi gerekmektedir (akt. Nakiboğlu, 2003).

2.3.8.1.1 Beyin Fırtınasını Üstün Yönleri

Probleme alışılmadık bir çözüm getirmesi, etkin katılımı sağlaması, yaratıcılığı geliştirmesi, sınırlı oranda araştırma süreci geliştirmesi, sınıf atmosferine canlılık ve heyecan getirmesi olarak açıklanabilir (Savaş, 2007).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye büyük katkıları olan beyin fırtınası tekniğinin avantajlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Öğrenci fikirlerinin yargılanmayacağını bildiğinden aktif katılım sağlayarak öğrencilerin derse olan tutumlarını ve eğilimlerini olumlu bir şekilde etkiler.
- Öğrencilerin katılımı ile gerçekleştiğinden, onların öğrenme ortamında etkin birer katılımcı olmalarını sağlar.
- Fikirlerin paylaşıldığı ortam başkalarının fikirlerine saygı duymayı da öğreten demokratik bir ortamdır.
- Kısa zamanda çok fikir ve çözüm yolu üretilir, etkili bir problem çözme tekniğidir.
- Ders içi aktivitelere yenilik katarak motivasyonunu artırır.
- Hiçbir araç gereç gerektirmez.
- İş birliği ve sorumluluk bilincini geliştirir (Nakiboğlu, 2003; Sünbül, 2011).

2.3.8.1.2 Beyin Fırtınasının Eksik Yönleri

Bu tekniğin fikirler ve çözüm yollarının alınma süreci tamamlandıktan sonra eleştirilme aşamasında öğrencilerden bazılarının eleştirilme korkusuyla çekimser davranması, iyi yönetilemediğinde sınıf ortamında çok fazla gürültü olması, ya da tartışmaları birkaç öğrencinin götürmesi gibi dezavantajları da vardır (Savaş, 2007; Sünbül, 2011).

2.3.8.2 Ters Beyin Fırtınası

Öğrencilere yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmak ve bu becerileri geliştirmek için kullanılan tekniklerden biri olan tersine beyin fırtınasında, bir probleme nasıl çözüm bulacağımız değil, bir problem durumunu nasıl oluşturabileceğimiz hakkında bir beyin fırtınası etkinliği yapılır (Özden Y. , 2005).

Beyin fırtınası ile birbirine benzeyen bu teknik, öğrencilerden cevaba problemi tersinden ele alarak ulaşmalarını beklemesi yönüyle farklılaşmaktadır (Yılmaz ve Sünbül, 2002). Örneğin; beyin fırtınasında öğrencilere “Bilişim suçluları neler yapar?” gibi bir soru yöneltilirken, ters beyin fırtınasında soruyu “Nasıl bilişim suçlusu oluruz?” şeklinde yöneltilmemiz gerekmektedir (Karataş, Akçayır ve Tosik, 2016). Soruları bu şekilde sorarak, sorunları tersten ele almanın daha etkili olabileceği düşünülmektedir. Davis (1982) de benzer şekilde tersine beyin fırtınasının geleneksel beyin fırtınasından farklı olarak öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini daha fazla arttırdığı gibi, zihinsel becerilerini de daha aktif hale getirdiğini ifade etmektedir (Karataş, Akçayır ve Tosik, 2016).

2.3.8.3 Yaratıcı Problem Çözme

Yaratıcı problem çözmede bireyler geleneksel yöntemlerden ziyade, problemin farklı yönlerini görerek, problemlere yeni, özgün ve alternatif çözümler üretebilir (Senemoğlu, 2018). Problem çözme sürecünde öncelikle var olan bir problemi tanımlarız. Daha sonra bu problemle ilgili araştırmalar yaparız ve elde ettiğimiz veriler arasında ilişkiler kurar, hipotezler ortaya atar ve probleme çözüm yolları ararız (Ülgen ve Üstündağ, 2002). Hayatımızda her an karşımıza çıkabilecek olanlar problemler basit ve tek yönlü değil, karmaşıktır ve çözümü için yaratıcı bir zihne sahip olmamız gerekmektedir (Senemoğlu, 2018). Problem çözerken öğrenciler hayat içerisinde karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri problemlerle karşılaşarak, bu tür problemlere çözüm aradıklarından, öğrencilerde bağımsızlık, sorumluluk alma gibi tutumlar da gelişir.

Bir problemin çözümünün özgünlük, esneklik ve akıcılık gibi özellikleri gerektirmesi problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerinin tamamen iç içe geçtiğini göstermektedir (Doğan, 2007).

2.3.8.4 Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Altı şapkalı düşünme tekniği öğrencilerin bir konuya farklı bakış açılarıyla da yaklaşmalarını sağlayarak onların düşünme biçimlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda bu teknikle, öğrencilerin kendi fikirlerinin dışında da düşüncelerini yani başkalarının bakış açısıyla olaylara bakabilmeyi ve düşüncelerini ayrıştırabilmeleri de mümkün hale gelir (Üstündağ, 2014).

Bir konu üzerine düşünürken ya da bir konu hakkında karara varmamız gerektiğinde bu durum duyuşsal süreçlerimizden etkilenmektedir. Bu teknik sayesinde öğrencilerin duygularına gem vurmaya öğrenmeleri, böylelikle daha sağlıklı kararlar verebilmeleri de sağlanmaktadır (Savaş, 2007). Altı şapkalı düşünme tekniği düşünceleri altı farklı bakış açısıyla ifade etmeyi gerektiren, farklı şapkaları takarak analiz becerisi ve yaratıcılığı geliştirmeyi hedeflemektedir (Gözütok, 2006)

Öğrenci merkezlidir. Bu teknik kullanılırken sınıf altı gruba ayrılır (Sönmez, 2008). Altı şapkalı düşünme tekniğinin temelinde olayların farklı bakış açılarıyla analiz edilerek ifade edilmesi ve yaratıcılığı geliştirmek vardır (Gözütok, 2006).

Beyaz şapka: Her türlü düşüncenin tarafsız biçimde ortaya konduğu şapkadır (Savaş, 2007). Bir grup konu ile ilgili araştırma yapacak ve somut bilimsel verileri sınıfa getirip sunacaktır (Sönmez, 2008).

Kırmızı şapka: Duygusal şapka olarak tanımlanır ve hiçbir kanıta dayanmadan fikirlerin sadece duygu ve sezgileriyle ortaya atıldığı şapkadır.

Sarı şapka: İyimser şapka olarak bilinir, bir olayın olumlu yönlerinin veya avantajlarının ifade edildiği şapkadır.

Siyah şapka: Kötümser şapka olarak da bilinir ve olayın olumsuz yanlarını ve dezavantajlarını belirtmek için kullanılır.

Yeşil şapka: Konuyla ilgili yeni alternatif fikirler ya da yaklaşımları belirtirken kullanır.

Mavi şapka: Olaylara sakın bir şekilde yaklaşarak sonuçları toparlar ve çözümler önerir.

2.3.8.5 Yaratıcı Drama

Yaratıcı Drama öğrencilerin hayal güçlerini kullanmayı ve ortaya yeni, özgün bir ürün koymayı gerektirmesi yönleriyle okullarda öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek yöntemlerden biridir.

Yaratıcı drama, “tiyatro tekniklerinden yararlanılarak, grup çalışması olarak, bir olayın, yaşantının, fikrin, gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların yeniden gözden geçirilmesini sağlayan, oyunsu süreçlerle canlandırma ve anlamlandırma süreci”dir (San, 1990).

Yaratıcı dramada günlük yaşamdan olaylar, problemler, gazete yazıları, bir roman ya da edebi metinden bölümler, karikatürler üzerine düşünülüp bunlarla ilgili canlandırmalar yapılabilir (Adıgüzel, 2006).

Yaratıcı dramada, roller öğretmen tarafından dağıtılmasına rağmen, öğrenci bu rolü nasıl canlandıracağına kendisi karar verir yani oyun akışına bırakılır ve oyunun sonu kimse tarafından bilinmez (Küçükahmet, 2014).

Yaratıcı dramanın, hazırlık-ısınma çalışmaları, canlandırma ve değerlendirme-tartışma gibi 3 aşaması bulunmaktadır:

1. **Hazırlık-Isınma çalışmaları:** Isınma çalışmaları öğrencilerin hem beden hem psikolojik açıdan oyuna alışmasını sağlamaktadır. Öğrencinin kendine güvenmesine, gruba uyum sağlamasına ve grup dinamiği oluşturmaya yardımcı olur (Adıgüzel, 2006). Isınma çalışmalarında grubun motivasyonunu yükseltmek için müzikten faydalanılması grubun başarısını önemli derecede arttıracaktır (Gözütok, 2006).
2. **Canlandırma:** Belirlenmiş konular içinde özgürce oyun kurma ve oyun geliştirme çabalarının olduğu aşamadır (Sünbül, 2011). Bu aşamada öğrenciler oyunu doğaçlama gibi tekniklerden faydalanarak sergiler. Bu da yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynar.
3. **Değerlendirme-Tartışma:** Son aşamaya gelindiğinde öğretmen dramanın sonunda bir tartışma ve değerlendirme etkinliği yaptırır. Öğretmen öğrencilerin bu oyun esnasında yaşadıkları duygu düşünceleri paylaşımlarını ister. Yine bu aşamada dramanın doğasına yönelik yapılacak tartışmalar, görüş alışverişleri ya da canlandırma sonrasında hazırlanabilecek karikatürler, yazılabilecek şiir, makale, mektup gibi edebi metinler, ya da gazete ve dergi hazırlama gibi etkinlikler yapılabilir (Adıgüzel, 2006).

Bu yöntem sayesinde, öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneklerinin geliştiği de söylenebilir (Küçükahmet, 2014). Yaratıcı drama yöntemi kullanılırken en çok dikkat edilmesi gereken hususlar ise öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri özgür ve demokratik bir atmosfer hazırlamak ve öğrencilerin diğer öğrenciler ya da öğretmen tarafından canlandırdığı karakter bakımından alay edilmemesi veya yargılanmamasıdır.

2.3.8.6 Örnek Olay İnceleme

Örnek olay incelemede öğrencilere gerçek hayattan veya yaşanmamış, hayal mahsulü bir durum verilir. Onlardan bu durum hakkında düşünceleri, etkin bir katılım sağlayarak bu örnek olay içerisindeki problem durumuna çözümler bulmaları beklenmektedir. Bu yöntemle öğrenciler öncelikle verilen örnek olay içerisindeki problemi tanımlar, problem ile ilgili elde ettikleri bilgileri analiz eder ve analizler sonucunda bir değerlendirme yaparak bir yargıya ulaşırlar. Daha sonra verilen bu örnek olay içerisindeki problemin nedenlerini ve çözümlerini tartışır (Küçükahmet, 2014). Örnek olay sonunda bireylerin problem çözme, eleştirel düşünme, karar verme becerileri gelişmektedir (Gözütok, 2006). Ayrıca problem çözme becerisi gelişirken bir yandan da bu problemlere özgün çözüm yolları aramaları yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirecektir.

Öğrenciler ya da öğretmen tarafından belirlenen, dersin hedeflerine hizmet eden örnek olaylar verilerek öğrencilerden bu olayları tüm sınıf olarak veya küçük gruplara ayrılarak çözmesi beklenir (Gözütok, 2000).

Örnek olay yöntemi uygularken sınıf mevcudunun kalabalık olması bir dezavantajdır ve bu tekniğin uygulanmasında öğrencilerin soyut düşünme becerilerinin gelişmiş olmasına dikkat edilmelidir. Yöntemin uygulanmasında dikkate alınması gereken diğer bir husus ise, verilecek örnek olay içerisindeki problem durumunun tek bir çözümünün olmaması gerektiğidir (Sönmez, 2008).

Örnek olay yönteminde öğrenciler problem durumunu açıkça bilmeye ihtiyaç duyarlar ve bu teknik öğrencilerin hazırlık ve düzenleme yapmalarını gerektiren bir tekniktir. Gerçek hayattan olmayan hayal mahsulü olayların öğrenciler tarafından gerçek bir durum olmadığının düşünülmesi de bu teknik önündeki engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Savaş, 2007).

2.3.8.7 Görüş Geliştirme

Görüş geliştirme, öğrenme ortamında yapılan bir tartışma esnasında ya da bir konu ile ilgili fikir alışverişinde bulunulurken, öğrencilerin birbirlerinin fikirleri sayesinde kendi düşüncelerini geliştirdikleri bir öğretim tekniği olarak tanımlanmaktadır. Öğrenciler bu teknik sayesinde kendi düşüncelerini savunmayı ya da doğru bulmadığı görüşlerin karşısında da durabilmeyi öğrenirler (Sönmez, 2008).

2.3.8.8 Kavram Haritaları

Novak ve diğ. (1983), kavram haritalarını Ausubel'in anlamlı öğrenme teorisindeki gibi bireylerin önceki bilgileriyle yeni öğrendikleri bilgiler arasında ilişki kurmaya, kavramları zihinlerinde ilişkilendirmelerine yarayan şemalar olarak tanımlamıştır (akt. Gömleksiz ve Yetkiner, 2012).

Kavram haritaları, kavramlar arasındaki ilişkilerin grafiklerle, çizimlerle gösterildiği bir öğretim tekniğidir. Kavramlar arasındaki ilişkilerin bu şekilde görsellerle haritalandırılarak gösterildiği bu teknik, öğrencilerin bu kavram ilişkilerini daha somut bir şekilde zihinlerinde canlandırmalarını sağladığından, öğrenmenin daha etkili ve kolay olmasını sağlamaktadır (Demirel, 2011).

Kavramlar basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin ön koşulu olacak şekilde yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanabilir (Sönmez, 2008).

2.3.8.9 Zihin Haritaları

Zihin haritaları Tony Buzan'ın öğrencilik yıllarında başlıkları renkli kalemle kutular içerisine alarak öğrendiği bilgileri daha iyi hatırladığını farketmesi ile keşfettiği bir öğrenme yöntemidir ve hayal etme ve ilişkilendirmenin öğrenme üzerinde çok büyük etkisi olduğunu ifade eder (Küçükahmet, 2014). Bir not alma tekniği olmanın yanı sıra, zihin haritaları öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme, öğrendiği bilgileri görselleştirerek ve somutlaştırarak akıllarında tutmalarına yardımcı olma ve böylelikle öğrencilerin etkili öğrenmesini sağlama gibi avantajlara sahiptir (Evrekli ve Balım, 2010).

Budd (2004), zihin haritalarının geleneksel notlardan ayrılan belirgin farklılıkları olduğunu, ayrıca zihin haritalarında merkezden çevreye yayılan fikirler dışında, dallar

üzerinde bir anahtar kelimedenden meydana gelen notlar olduğunu ifade etmiştir. (Gömleksiz ve Yetkiner, 2012).

Buzan (2002; 2005)'e göre öğretmenlerin zihin haritalarını öğrenme ortamlarında kullanması öğrencilerin yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra, kavramlar arasındaki ilişkilerin görselleştirilmiş olması sayesinde öğrencilerin yeni kavramları daha iyi hatırlamaları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri tek seferde farkedebilmelerini sağlamaktadır (akt. Evrekli ve Balım, 2010).

2.3.8.10 SCAMPER Tekniği

SCAMPER tekniği çok sayıda sonuç ya da fikir ortaya atabilmeyi gerektiren bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır (De Bono, 1999). Bu teknik beyin fırtınası tekniğine benzemektedir ancak izlenmesi gereken belirli basamaklar olması yönüyle beyin fırtınası tekniği ile farklılaşmaktadır. Öğrencilerin yaratıcılığını ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmenin yanı sıra, uygulanması kolay ve sınıf atmosferini de olumlu bir şekilde değiştirebilecek ve öğrencilerin ilgilerini çekebilecek bir tekniktir (İslim, 2011). Bir akrostiş olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda her bir harf İngilizce bir kelimeye denk gelmektedir. Eberle (1977) tarafından geliştirilmiş olan bu tekniğin basamakları ve açıklamaları aşağıdaki gibidir:

S-Substitute (Yerine Koyma): Bu basamakta amaç, elimizdeki nesnenin yerine ne koyabileceğimiz ile ilgili alternatifler aramaktır.

C-Combine (Birleştirme): Bu basamakta, farklı fikir ya da nesneleri birleştirerek ortaya yeni bir fikir ya da ürün ortaya koymamız beklenmektedir.

A-Adapt (Uyarlama): Bu basamak, elimizdeki nesneyi içinde bulunduğumuz durumlara göre uyarlamamızı gerektirir.

M-Modify-Minify-Magnify (Küçültme- Büyültme-Değiştirme): Bu basamakta, elimizdeki nesne ile ilgili değişiklikler yapmamız beklenmektedir. Bunlar boyut, renk, ağırlık ile ilgili değişiklikleri de içerebilir.

P-Put to Other Uses (Başka Şekillerde Kullanma): Burada, elimizdeki nesneyi farklı şekillerde amacı dışında nasıl kullanabileceğimize dair fikirler sunmamız beklenir.

E- Eliminate (Çıkarma): Bu basamakta elimizdeki nesneden ne çıkarsak bu nesneyi daha iyi ya da daha kullanışlı hale getirebileceğimiz ile ilgili düşünmemiz ve fikirler ortaya atmamız beklenmektedir.

R- Rearrange (Yeniden Düzenleme): Bu basamakta ise olayların ya da nesnelerin nasıl yeniden düzenlenebileceği ile ilgili düşünmemiz gerekmektedir (Özyaprak, 2016).

2.3.8.11 Sinektik Tekniği

Gordon (1961) sinektiği şöyle tanımlamaktadır: “Farklı olan, birbiriyle ilgisiz görülen parçalar arasında bağlantı kurmak” (Öztuna Kaplan ve Ercan, 2011). Weaver ve Prince (1990) ise sinektik tekniğini, katılımcıları problemleri analiz etmeden yeni fikirler üretme ve geliştirmeye kadar götüren yaratıcı bir problem çözme yöntemi olarak tanımlamıştır (akt. Bayraktar Balkır ve Zehir Topkaya, 2019).

Sinektik, metafor oluşturma da dahil olmak üzere birçok yöntem aracılığıyla yeni bilgileri anlamlandırarak öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerini ve problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Bayraktar Balkır ve Zehir Topkaya, 2019).

Sinektik tekniği eğitimde öğrencilerin bildikleri bir durumdan hareketle bilmedikleri bir kavrama ulaşmalarını sağlayan ve öğrencilerin önceden bildikleri bir kavrama yeni ve özgün bir bakış açısıyla bakmalarını sağlayan iki uygulama ile gerçekleştirilebilir. (Öztuna Kaplan ve Ercan, 2011). Üretici düşünce gücünü geliştirme açısından oldukça etkili bir tekniktir.

2.3.8.12 Morfolojik Sentez

Morfolojik sentez tekniğinde öğrencilerden farklı olan nesnelerin veya düşüncelerin boyut, renk ve işlev gibi özellikleri arasında transferler yaparak ya da bu öğeler birleştirilerek (kombinasyon) yeni bir ürün ortaya koymaları beklenmektedir. Özellikler transfer edildikten ya da birleştirildikten sonra oluşan kombinasyon bu nesnelerin veya düşüncelerin orijinal durumlarını yitirmelerinden dolayı morfolojik sentez tekniğinin kullanımı yapısal değişimlere ve yeniliklere yol açmaktadır. (San vd. 2011).

2.3.8.13 Nitelik Sıralama

Nitelik sıralama ya da diğer adıyla özellik sıralama analiz yapmayı gerektiren bir tekniktir. Bu teknikte öğrencilerden bir nesnenin özelliklerini bir sütunda sıralamaları ve o

nesnenin özelliklerine ya değişiklik eklemeleri ya da özellik transfer etmeleri istenmektedir. Sonuç olarak, objenin özelliklerine bu tekniğin amacı, nesnelerin özellikleri değiştirilerek ya da özelliklere eklemeler ve transferler yapılarak, o nesnelerin daha farklı amaçlar için kullanılabilir duruma getirilerek özgün bir ürün ortaya koymaktır. Örneğin; okul sıralarının nasıl daha kullanışlı hale getirilebileceği konusunda bir nitelik sıralaması esnasında ilk olarak sıranın tüm özellikleri bir sütunda sıralanır ve daha sonra diğer sütunda her bir nitelik için geliştirici ve iyileştirici fikirler sunulur (Özden, 2005).

2.3.9 Yaratıcılığın Önündeki Engeller

Araştırmalar, öğretmen uygulamaları, tutumları ve inançları, motivasyon, çevre, öğrencilerin yaratıcılıkla ilgili kendi inançları gibi okullarda yaratıcılığı engelleyen birçok faktör olduğunu göstermiştir (Beghetto, 2010). Sınıf atmosferi ve bireylerdeki eleştirilme ve hata yapma korkusu da yaratıcılığı engelleyen önemli unsurlardan bazılarıdır.

Okullarda ezbere yönelik bir eğitim yapılarak ve sunuş yoluyla öğrenme ve düz anlatım gibi yöntemler kullanılarak öğrencilerden bilgiyi olduğu gibi kabul etmeleri beklenerek tekdüze bir öğrenci tipi yaratmaya çalışmak yaratıcılığı büyük oranda etkiler. Alışagelmiş olarak öğretmenin bir konuyu sunması, sorular sorması, öğrencilerin cevap vermesi ve son olarak öğretmenin bu cevapların uygunluğunu ya da doğruluğunu değerlendirdiği bir yöntem aslında öğrenciyi öğretmen tarafından beklenen ya da öğretmenin düşüncesi ile uyumlu bir cevap vermeye zorladığı için yaratıcılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tür uygulamalar öğrencilerin kendilerini keşfetmesine ya da kendi fikirlerini rahatça ifade edebilmelerine olanak tanımamaktadır (Beghetto, 2010). Bunların yanı sıra, bireysel farklılıkları göz ardı etmek, öğrencilerin hepsine belirlenmiş kalıp bir öğretim programı uygulamak ve sınavlar yaratıcı düşünme becerilerini bastırmaktadır.

Doğan (2007), yaratıcılığı olumsuz etkilen unsurları yaratıcılığı engelleyen bireysel özellikler ve eğitici özellikleri olmak üzere ikiye ayırarak incelemiştir. Doğan'a göre bireysel özellikler arasında, öğrencilerdeki öz güven eksikliği, hata yapma ve eleştirilme korkusu, mükemmeliyetçilik, yeni fikirlere açık olmama, sabırsızlık ve çabuk sonuca ulaşma isteği, problemlere yoğunlaşamama ve motive olamama gibi engeller olduğunu ifade etmektedir. Yaratıcılığı engelleyen öğretmen özellikleri arasında ise; öğrencinin cesaretini kırıcı, aşırı eleştirici tutumlar, heyecan ve motivasyon eksikliği, ilgi alanlarının olmaması,

kesin kurallara sahip olma, pedagojik bilgi eksikliği veya ekonomik zorluklarla baş etmeye çalışma bulunmaktadır (Doğan, 2007).

Öğretmenlerin kavram yanılgısına sahip oldukları başka bir konu ise yaratıcılığın somut bir ürün üretme gerektirdiği inancıdır. Öğretmenler üretilen somut ürüne odaklanırken ya da bu ürünü takdir ederken, yaratıcılığı desteklenmesi gereken ama henüz ortaya bir ürün koyamamış olan başka öğrencileri de göz ardı etmemelidirler ya da bazı öğrencilerin çalışmalarını sınıf duvarlarında sergileyip, diğerlerinin çalışmalarının sergilenmemesi de kasıtlı olmasa da bu öğrencilerin üzerinde olumsuz etkiye sahip olabilmektedir (Beghetto, 2010).

2.4 Yansıtıcı Düşünme

2.4.1 Yansıtıcı Düşünme Nedir?

Yansıtıcı düşünme, öğrencilerin kendini değerlendirebildiği, öğrenme eksiklerinin ve hangi yöntemlerle daha iyi öğrendiklerinin farkında oldukları, sorgulama yaptıkları, önceki yaşantılarıyla yeni öğrendikleri arasında ilişki kurup bilgileri yapılandırdıkları bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Kazu, 2009).

Dewey (1933) yansıtıcı düşünmeyi “bir inanış ve varsayılan bilgi biçiminin onu destekleyen temeller ve üretmesi muhtemel sonuçlar ışığında aktif, ısrarcı ve dikkatli bir biçimde ele alınmasıdır” olarak tanımlamıştır. Ayrıca, Dewey (1933) yansıtıcı düşünmenin eğitime ve öğrenci öğrenimine yönelik olduğunu ve kaynağını bilimsel bir method olarak düşünmeden/sorgulamadan aldığını belirtmiştir. Yani yansıtıcı düşünme tarihsel olarak gelenek ve göreneklere, otoriteye veya hiyerarşiye veya bir inanca bağlı değil, yaşanmış bir deneyimin kanıtına bağlıdır; ancak deney ve sorgulama yoluyla elde edilebilir.

Taggart ve Wilson (2005) ise yansıtıcı düşünmenin, öğrenme sürecinde öğrencilerin etkili kararlar vermelerini ve bu kararları değerlendirmelerini gerektiren bir beceri olduğunu belirtmiştir.

Vidmar (2006) yansıtma eyleminin öncelikle iç görüler geliştirmek ve zorluklara -ya da daha doğru bir şekilde öğrenme fırsatlarına çözüm bulmakla ilgili olduğunu belirtirken buna paralel olarak Ünver (2003) ise yansıtıcı düşünmenin öğrencilerin nasıl ve ne kadar öğrendiklerini farkettikleri, öğrenme süreçlerini değerlendirip bu değerlendirmeler

sonucunda kendilerini geliştirebildikleri ve problem çözebildikleri bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Bu süreç hipotezler oluşturma, bu hipotezler üzerinde çalışma, bunları test etme, tümevarım yoluyla veri toplama ve tümdengelim yoluyla sonuçlara ulaşmayı içerir (akt. Güneş, 2012). Öğrencilerin bilgiyi neden öğrendikleri, neyi niçin yaptıkları ile ilgili bilinçli hareket etmelerini ve süreci değerlendirebilmelerini gerektirir. Böylece öğrenciler öğrenme sürecinde farkındalık sahibi, sorgulayan ve etkin katılımcı bireyler olabilirler (Schön, 1987 akt. Baş ve Beyhan, 2012). Dewey (1933), yansıtıcı düşünme alışkanlıklarının geliştirilebilmesi ve sürdürülebilmesi için öğrencilerin sahip olması gereken 3 tutumdan bahsetmektedir: açık fikirlilik, isteklilik ve entelektüel sorumluluk. Açık fikirli olmayı, entelektüel alıcılık ve yeni fikirleri tarafsızca değerlendirebilme ve istekliliği ise bireyin duygusal, zihinsel ve fiziksel olarak tümüyle bir problemin çözümüne adanmış olma şeklinde tanımlar. Entelektüel sorumluluk ise yansıtıcı düşünürün önerilen herhangi bir planın sonuçlarını, önerilen davranışların kısa vadeli ve uzun vadeli etkilerini göz önünde bulundurmasını gerektirir (akt. Norton, 1992).

Ünver'e (2003) göre, Dewey yansıtıcı düşünmenin anlamını dört boyutta ortaya koymuştur:

1. Yansıtıcı düşünmede düşünceler arasında ilişkiler vardır ve düşünceler ya da bilgiler daha önce öğrenilenlerle yapılandırılır.
2. Yansıtıcı düşünmede duygular büyük öneme sahiptir ve yansıtıcı düşünme becerileri duyuşsal becerilerimizi geliştirmeyi de amaçlamaktadır.
3. Yansıtıcı düşünmede öğrenciler mantıklı ve mantık dışı bilgileri birbirinden ayırt etmeyi öğrenir.
4. Yansıtıcı düşünme bir bilgi, inanç ya da fikir ile ilgili derinlemesine araştırma ve sorgulama gerektirir.

Yansıtıcı düşünme herhangi bir inancın veya varsayılan bilginin, onu destekleyen temellerin ışığında aktif, ısrarlı ve dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini içerir. John Dewey (1933)'e göre, yansıtıcı eylem, öz değerlendirmeye ve kendini geliştirmeye istekli olmayı da gerektirmektedir (akt. Pollard ve Pollard, 2016).

1. Yansıtıcı düşünmenin sekiz özelliği aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

2. Yansıtıcı uygulamalar belirli bir zamanda ve belirli bir bağlamda şekillenirler.
3. Yansıtıcı uygulamalar, var olan düzenden memnuniyetsizlikle ortaya çıkar ve her günkü düşüncelerimizi, varsayımlarımızı ve duygularımızı periyodik bir şekilde sorgulamayı içinde barındırır.
4. Duygusal ve zihinsel olarak kim olduğumuz yansıtıcı düşünmenin anahtarıdır.
5. Yansıtıcı uygulamaların yer aldığı içerikler onları şekillendirmede hayati bir role sahiptir.
6. Kanıt aramak yansıtıcı uygulamalarda çok önemlidir.
7. Diğer insanlarla etkileşimde olmak yansıtıcı uygulamalarda çok önemlidir.
8. Yansıtıcı uygulamalar belirli bir zamanda ve yerde karar verebilmek/bir yargıya ulaşabilmek ile ilgilidir.
9. Yansıtıcı uygulamalar eylemlerde değişiklikler gerektirir (Pollard ve Pollard, 2016).

2.4.2 Yansıtıcı Düşünmenin Önemi

Yansıtıcı etkinlikler, öğrencilerin kendi hedeflerini belirlemesini, kendi öğrenmelerinden sorumluluk duymasını ve kendi yanlışlarını görüp düzeltmelerini sağlamaktadır (Ünver, 2003).

Epstein (2003) erken çocukluk döneminde düşünme ve akıl yürütme becerilerinin gelişiminde yansıtmanın önemli rol oynadığını ve yansıtıcı aktivitelerin çocukların ne yaptıkları, ne öğrendikleri üzerine düşünmeye teşvik ettiğini belirtmiştir. Bunların yanı sıra, çocukların yansıtıcı düşünme aktiviteleri ile meşgul olmaları onları sadece yaptıkları şeyi söylemenin ötesine götürerek, bu süreçte neler öğrendiklerini, neyin ilginç olduğunu, bu konuda nasıl hissettiklerini ve bu deneyimi geliştirmek veya genişletmek için neler yapabileceklerini anlamalarına da yardımcı olmaktadır (Epstein, 2003).

Yansıtıcı düşünme sayesinde öğrenciler tecrübeleri üzerine düşünerek yaptıklarının bilincinde olur. Bu sayede yaparak öğrenme gerçekleşmiş olur (Cengiz ve Karataş, 2016). Y yaparak öğreniriz, ancak bunlar üzerine yansıtma yaparak öğrenmeyi geliştiririz (Vidmar, 2006). Deneyim kendi başına iyi bir öğretmen olsa da, deneyimlerimizden bu deneyimleri

yansıtma öğrenme kadar çok şey öğrenmemekteyiz (Farrell, 2004). Cengiz ve Karataş (2015), Vidmar (2006) ve Farrell (2004)'in bu ifadelerinden anlaşıldığı gibi deneyimler üzerine düşünmek ve yansıtma yapmak öğrenme sürecine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Öğrencilerin kendi öğrenmelerinde sorumluluk almaları, eksik yanlarını belirleyebilmeleri ve öğrenme deneyimleri hakkında yansıtma yapmalarının öğrenme süreçlerini hızlandırabileceği düşünülebilir.

2.4.3 Yansıtıcı Düşünen Öğrencinin Özellikleri

Yansıtıcı düşünen öğrenciler kendi öğrenme hedeflerini belirleyebilirler ve kendi öğrenmelerinden sorumluluk duyarlar (Ünver, 2003). Aynı zamanda, öğrenciler geliştirilmesi gereken davranışlarının ve öğrenme eksiklerinin farkına varırlar ve öğrenme süreçlerini bunları da göz önüne alarak tekrar düzenleyebilirler (Cengiz ve Karataş, 2016). Geleneksel eğitim sisteminde pasif olan ve öğretmen tarafından verilen tüm bilgileri olduğu gibi benimseyen öğrenci, yansıtıcı öğrenmede aktif bir role sahiptir ve karar vericidir. Yansıtıcı öğrenme ortamında öğrencilerin işbirliği ve etkileşim içerisinde çalışmaları beklenir. Bu da öğrencilerin kendilerine güvenen, sosyal, iletişim kurmakta iyi ve etkin bireyler olmalarını sağlamaktadır. Yansıtıcı öğrenciler aynı zamanda değerlendirme yapabilen, bilgiler arasında ilişki kurabilen ve bu bilgileri yeniden yapılandırabilen, organize etme ve planlama yapmakta da iyi bireylerdir (Cengiz ve Karataş, 2016).

Soru sormanın yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmede önemli rolleri olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, yansıtıcı öğrencilerin hem etkili sorular sorabilen hem de kendilerine sorulan sorular ile ilgili derinlemesine düşünebilen bireyler oldukları da söylenebilir.

Öğrencilerin yansıtıcı öğrenme ortamlarında geleneksel öğrenci tipinden uzak, kendi zayıf ve güçlü yanlarını bilen, kendi hedeflerini belirleyebilen bireyler olmasının yanı sıra risk alabilen ve görüşlerini özgür bir şekilde ifade edebilen, başkalarının görüşlerine de saygı duyan bireyler oldukları düşünülmektedir. Ayrıca bu öğrenciler kendilerini öğrenmeye güdüleyebilir, sunulan bilgileri olduğu gibi kabul etmektense sorgular (Yeşilyurt, 2021).

2.4.4 Yansıtıcı Düşünen Öğretmen Özellikleri

Vidmar (2006) yansıtıcı bir eğitmeni sürekli olarak koşulları gözlemleyen ve sınıfta neler olup bittiğinin yanı sıra neler olup bittiğinin nasıl ele alınacağı hakkında bilgi toplayan

kişi olarak ifade etmiştir. Yansıtıcı düşünen bir öğretmen, okula gitmeden, ders esnasında ve ders sonrasında sürekli kendisini sorgular ve gün boyunca yaptığı uygulamaların işe yarayıp yaramadığı, öğrencilere yardım edebilmek için neler yapması gerektiği üzerine düşünür (Sünbül, 2011).

Yansıtıcı öğretmen olmak, öğrencilerden uğraşmalarını istediğimiz süreçleri bizim nasıl deneyimlediğimizi keşfettiğimiz bir karşılıklı olma durumu gerektirir. Yani öğrencilerimizden kişiliklerinin etkileri hakkında daha bilinçli olmalarını istiyorsak, biz de öğretmenler olarak kendi kişilik özelliklerimizi keşfetmiş olmalıyız (Pollard ve Pollard, 2016).

Dewey (1909), Pollard ve Tann (1987), Schön (1983) ve Zeichner ve Liston (1996) yansıtıcı öğretmenlerde bulunması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır:

- Her bir öğrencinin bireysel eğitim ve duygusal ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir.
- Kişisel amaçlarını ve eylemlerini her zaman sorgular.
- Kullandığı öğretim amaç, yöntem, teknik ve materyallerini sürekli olarak günceller.
- Meslektaşlarıyla düzenli bir şekilde eğitim problemleri ve konuları hakkında tartışır, fikir alışverişinde bulunur.
- Düzenlenen okul ve müfredat yenileme hareketlerine katılmaya isteklidir (akt. Norton, 1997).

York-Barr ve diğerleri (2006) yansıtıcı öğretmenin sahip olması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Yansıtıcı öğretmen öğrencinin kalıcı öğrenmesini ve gelişimini hedefler.
- Sürekli kendini geliştirmek için çalışır ve kendini geliştirmekten sorumludur.
- Kendisinin, diğerlerinin ve etrafının farkındadır.
- Etkili sorgulama için düşünme becerilerini geliştirir.
- Çağdaş yaklaşımları takip ederek derslerinde kullandığı etkinlikleri bu yaklaşımlara göre düzenler.
- Lider olma vasfına sahiptir, öğrencilere de öğrenme sürecinde rehberlik eder (akt. Bakioğlu ve Dalgıç, 2014).

Kazu ve Demiralp'e (2012) göre öğretmenler, yansıtıcı öğrenme etkinlikleri aracılığıyla öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarına, ilgilerine, yeteneklerine ve tutumlarına yönelik bilgi

sahibi olabilir ve öğrencilerin kendi hedeflerini belirlemelerine yardımcı olabilirler. Böylece öğrenciyi öğrenme ve karar alma sürecine dahil edebilir.

Tüm bunlardan yola çıkarak yansıtıcı düşünen bir öğretmenin öğretme-öğrenme sürecinde kuram ve uygulamalardan öğrenebilecekleri her şeyi öğrenmek istediği görülmektedir (Demirel, 2011).

2.4.5 Yansıtıcı Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı

Yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinin hedeflendiği eğitim öğretim ortamları, öğrencilerin hem akranlarıyla hem öğretmenleriyle etkili bir şekilde iletişim kurabileceği, işbirliği içerisinde çalışabilecekleri, araştırma ve sorgulama yapabilecekleri ve öğrencileri yeni öğrenmeye güdüleyecek şekilde düzenlenmelidir (Taşpınar, 2010 akt. Baş ve Beyhan, 2012).

Yansıtıcı öğrenme ortamında, öğrencilerin performanslarının sonuç odaklı olarak ölçüldüğü bir yaklaşımdan ziyade, öğrencilerin gelişimlerinin izlendiği süreç odaklı bir yaklaşım benimsenmelidir. Yansıtıcı öğrenme ortamları oluşturulurken, öğrencilerin gelişimleri üzerine akranları ya da öğretmenleri tarafından dönütlerin verildiği değerlendirme etkinlikleri de düzenlenebilir (Pollard ve Pollard, 2016).

Yansıtıcı düşünmede diğer insanlarla iletişimde olmak duygu ve düşüncelerini paylaşabilmek çok önemlidir çünkü bu, duygu ve düşüncelerimiz ile ilgili daha açık olmamızı gerektirmenin yanı sıra, eleştiri yapma ve alternatif açıklamalarda bulunma fırsatı sunar. Bununla birlikte, deneyimlerimiz ile ilgili eleştirel bir bakış açısı kazanmamızı ve deneyimlerimiz başkalarının gözünden görebilmemizi sağlar (Wood, 2013). Bundan dolayı, yansıtıcı sınıf ortamı düzenlenirken tartışma içeren etkinliklere yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca buradan yola çıkarak, iş birlikli öğrenmenin de yansıtıcı öğrenme için önemli olduğu ve grup etkinliklerine yer verilen sınıflarda yansıtıcı düşünmenin gelişeceği söylenebilir. Bu tür etkinlikler için de geleneksel sınıf düzeninden ziyade, sıraların öğrencilerin gruplar halinde çalışabilmelerine imkan sağlayacak, birbirlerinin yüzlerini görebilecekleri ve iletişim içerisinde olabilecekleri bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Wood, 2013). İşbirlikli kümeler oluşturulmalıdır. Çift yönlü olumlu ve etkili bir iletişim kullanılmalıdır (Ünver, 2003). Öğrenci-öğrenci ve öğretmen-öğrenci etkileşimiyle birlikte aktif bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır (Şahin, 2010).

Benzer bir şekilde, Sünbül (2011) yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmede, bilimsel düşünmenin desteklendiği, demokratik ve iş birliğine dayalı bir sınıf ortamı da çok etkili olduğunu belirtmiştir.

Soru sormak da yansıtıcı öğrenme ortamında çok önemlidir ve sorular sorarak biz öğretmenler;

- Öğrencilere konuşma fırsatı sağlarız.
- Öğrencilerin fikirlerini önemseyeceğimizi gösteririz.
- İlgi ve merak uyandırırız.
- Öğrencileri problem çözmeye teşvik ederiz.
- Öğrencilerin birbirlerinden öğrenmelerini sağlarız.
- Öğrencileri bir konu hakkında daha derinlemesine düşünmeye teşvik ederiz.
- Bağımsız öğrenmeyi desteklemiş oluruz (Wood, 2013).

Soru sormanın tüm bu kazançları düşünüldüğünde, öğrenme ortamının öğrencilere soru sorarak onları düşünmeye, fikirlerini, deneyimlerini ve duuygularını paylaşmaya teşvik edildiği şekilde düzenlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

2.4.6 Yansıtıcı Düşünme Öğretiminde Kullanılan Teknik ve Yöntemler

2.4.6.1 Yansıtıcı Günlük

Yansıtıcı günlükler yansıtıcı düşünme becerisini öğretmede sıklıkla kullanılan tekniklerden biridir ve öğretmen ya da öğrencilerin öğretim sürecine dair yazılı ya da kayıtlı öğretim raporları şeklinde ifade edilmektedir. Öğrenciler yansıtıcı günlük tutarak teorik bilgi ve uygulama arasında ilişki kurarak kendi öğrenme süreçlerine ilişkin yansıtma yapmış olurlar (Sünbül, 2011).

Wilson ve Jan (1993) yansıtıcı günlükleri, öğrencilerin, öğrenmelerinin kapsamı ve süreci ile ilgili kişisel yanıtlarını, şüphelerini, duuygularını, düşüncelerini ve bilgilerini yansıttıkları öğrenme günlükleri olarak tanımlamıştır. Yansıtıcı günlükler, uygulama

durumlarında bireyler ve akran gruplarının kullanımı için devam eden yansıtıcı sorgulamayı destekleyici bir niteliğe sahiptir (Murphy, Dempsey, ve Halton, 2010).

Yinger (1981), yansıtıcı günlük yazmayı kişisel duygulara, düşüncelere ve yansıtmaya odaklanan bir süreç olarak tanımlamış ve günlükler sayesinde öğrencilerin kendileri hakkında en azından 4 önemli şeyi öğreneceklerini öne sürmüştür: 1) ne bildikleri, 2) ne hissettikleri, 3) ne yaptıkları (nasıl yaptıkları), 4) neden yaptıkları (Wedman ve Martin, 1986). Wilson ve Jan (1993) ise benzer bir şekilde, yansıtıcı günlüklerin öğrencileri öğrenme süreçleri üzerine düşünmeye teşvik ettiğini ve onların nasıl öğrendiklerine dair farkındalıklarını arttırdığını belirtmiştir.

Bir değerlendirme yöntemi olarak, yansıtıcı günlükler sadece içerik bilgisi, yansıtmaya, mesleki yargı ve uygulamanın anlaşılmasına dair kanıt sağlamakla kalmaz, aynı zamanda eleştirel öz yansıma ve öz farkındalığı artırır ve öğrenci değerlendirme performansını artırır (Tang, 2002)

Yansıtıcı günlüğün son ve en önemli kısmı, öğrencilerin düşüncelerine odaklanmaları, özellikle de içeriği öğrenci öğrenme çıktılarını öğretme ve değerlendirme uygulamalarına entegre etme ve ilişkilendirme üzerine odaklanmaları gereken öz düşünüm sürecidir (Tang, 2002).

Günlük yazmanın doğası, öğrencilerin gerçekleşmiş olaylara dönüp tekrar düşünmesini gerektirir ve onlara kişisel düşüncelerini ifade etme fırsatı sağlar (Tang, 2002). Böylece öğrenciler öğrenme sürecinde aktif bir rol üstlenmiş olurlar.

Alan yazın incelendiğinde yansıtıcı günlüklerin öğrenciyi pasif bir alıcı konumundan aktif bir öğrenci haline getirirken öğrenmeyi de öğrenci merkezli hale getirdiği görülmüştür. Yansıtıcı günlükler öğrencilerin yalnızca öğrenme sürecini tanımladıkları yazılar değildir; yanı sıra öğrenmelerine yönelik açıklamalar, çözümlemeler ve yansımalar da yer alır (Ünver, 2007)

Brookfield (1995) öğrencilerin sınıfta belli zaman dilimlerinde öğrendikleri yeni bilgiler ile ilgili düşüncelerini, zayıf ve güçlü yönlerini kaydettikleri öğrenme yazılarını yazmalarının, dersin işleniş hakkında öğrencilerin fikirlerinin önemsendiği hissiyatını oluşturarak onları bu tür yazılar yazmaya ve yansıtıcı düşünmeye güdüleyebileceğini ifade etmektedir (Bakioğlu ve Dalgıç, 2014).

2.4.6.3 Portfolyo

Portfolyo, eğitim alanında yaygın bir şekilde kullanılan ve özellikle yansıtıcı düşüncüyü kolaylaştırma ve geliştirmede çok sık kullanılan araçlardan biridir (Bakioğlu ve Dalgıç, 2014). Imhof ve Picard (2009) portfolyoyu “bireyin öğrenme sürecini yansıtabilecek farklı doküman ve çalışmalar derlemesi” olarak tanımlamıştır.

Portfolyo hazırlama sürecinde, öğrencilerden öğrenme sürecine odaklanmaları, kendi değerleri, inançları, fikirleri ve yargıları hakkında konuşmaları, düşünce ve eylemlerinin devam eden, gelişimsel, bitmemiş hesaplarını yazmaları istenir (Murphy, Dempsey, ve Halton, 2010)

Portfolyo öğrenme ortamı, öğrencilerin güçlü yönleri ve problem çözme becerileri hakkındaki farkındalıklarını güçlendiren işbirlikçi, öğrenme odaklı bir toplulukta kişisel gelişimlerine izin verir (Imhof ve Picard, 2009). Bunun yanı sıra, öğrencilerin kendi gelişimleri için sorumluluk almalarını, kendileri için hedefler belirlemelerini ve kişisel öğrenme süreçlerini şekillendirmede aktif bir rol oynamalarını gerektirir (Imhof ve Picard, 2009).

2.4.6.4 Soru Sorma

Soru sorma öğrencilerin derinlemesine düşünebilmelerini geliştirmeye, öğrenmeyi ilgi çekici hale getirmeye, öğrencileri derse karşı güdülemeye ve yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra sorular sonunda verilen geri bildirimler de öğrencilerin yansıtıcı düşünebilmelerine katkıda bulunur (Kazu ve Demiralp, 2012).

Bir çocuğun ne yaptığıyla ilgili sorular çok az sorulmalı ve sadece önemsiz ve cevabı zaten bilinen bilgileri elde etmek için sorulmamalıdır; bu sorular çocukları daha fazla düşünmeye ve gözlem yapmaya davet etmelidir. Ayrıca çocukları deneyimlerinden yeni anlamlar çıkarmalarına ya da bilgiyi yeniden yapılandırmalarına teşvik etmelidir (Epstein, 2003).

2.4.6.5 Kendi Kendine Soru Sorma

Öğrenciler öğrenme esnasında kendilerine birçok soru sorarak yansıtılarda bulunurlar. Öğrenciler kendilerine neyi, ne zaman, neden ve nasıl öğrenebileceklerine ve

öğrendiklerine ve öğrenim eksiklerine dair sorular sorarak hem öğrenme süreçleri üzerine yansıtma yapmış olurlar hem de kendilerini değerlendirirler (Ünver, 2007).

Kazu ve Demiralp (2012) öğrencilerin kendi kendilerine soru sorarak, öğrenme eksiklerini belirleyebileceklerini, öğrenecekleri konuları küçük bölümlere ayırabilecekleri ve bu konulara daha iyi odaklanabileceklerini böylece yansıtıcı düşüncelerini de geliştirebileceklerini vurgulamaktadır. Aynı zamanda kendi kendine soru sormak, öğrencilerin yeni öğrenmelere hazırlıklı olarak gelmesini ve eski öğrendikleri üzerine de yansıtma yapabilmelerine katkıda bulunur. Yansıtıcı düşünebilen bireyler, kendi kendilerine soru sorma becerilerini geliştirdiklerinde öğrendiklerini gerçek hayata da uyarlayabileceklerdir. Bu, öğrencilerin daha geniş bağlamda yeteneklerini keşfetmesi için ortam hazırlayacaktır.

2.4.6.6 Tartışma

Tartışma yöntemi öğrencilerin aktif katılımını gerektirir ve “bütün öğrencilerin dersin hedefleri doğrultusunda bilgi, fikir ve tutum alışverişinde bulunması” olarak tanımlanabilir (Sünbül, 2011).

Sınıf içerisinde yapılan amaçlı tartışmalarda öğrenciler birbirlerini geliştirici yönde eleştirilerde bulunarak, birbirlerinin hatalarını düzeltmelerine yardımcı olarak ve olumlu davranışlarını ise pekiştirerek yansıtıcı bir ortam sağlanabilir ve bu şekilde yargılanmadan, rahat ve özgür bir şekilde fikirlerini ifade edebildikleri bir ortamda öğrenci daha samimi davranmaya başlar ya da diğer bir deyişle daha üst düzeyde yansıtıcı düşünürler (Sünbül, 2011).

2.4.6.7 Kavram Haritaları

Sünbül (2011) kavram haritasını, “olay, olgu ve fikirlerin grafiksel olarak ortaya konması, aralarındaki ilişkilerin açıklanması ile oluşan görsel tasarım” olarak tanımlamaktadır.

Campbell, Campbell ve Dickinson (1996), yansıtıcı düşünme açısından bakıldığında, öğrencilerin kavram haritası hazırlarken öncelikle anahtar kavramları belirlediklerini daha sonra önemli kavramları genelden özele doğru sıralayarak listelediklerini ve kavramlar arasındaki ilişkileri gösterdiklerini ifade etmektedir (Ünver, 2003). Böylelikle öğrenciler

öğrenme süreci boyunca kavramlar arasındaki ilişkileri düşünerek kendi öğrenme süreçleri ile ilgili fikir edinirler ve bu kavramları nasıl öğreneceklerine dair bilgi sahibi olurlar (Ünver, 2007).

Ünver, kavram haritalarının öğrencilerin kavrama ilişkin ne kadar bilgiye sahip olup olmadıklarını görmelerine, kavramlar arasındaki ilişkilerin özellikler üzerine düşünmelerine, kavramı nasıl öğrendiklerini gözlemlemelerine ve kavramı öğrenmeye dair planlar yapmalarına yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

2.4.6.8 Öz ve Akran Değerlendirme

Öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerine geliştirmelerine fırsat verecek diğer iki teknik ise öz değerlendirme ve akran değerlendirmedir. Bu değerlendirme teknikleri aracılığıyla öğrenci, kendi öğrenme süreçleri hakkında bilgi sahibi olur ve yansıtılarda bulunur.

Yansıtıcı düşünme, kendini ve birbirini değerlendirmeyi uyarmaktadır ve öğrenme süreçlerine dair yapılan kendini değerlendirme çalışmaları, öğrencilerin yansıtma, güdülenme düzeylerini ve kendi başına öğrenmeyi artırabilir (Ünver, 2007). Kendini değerlendirme becerisi kazanan öğrenci, öğrenme sürecine de daha aktif bir şekilde katılmaktadır ayrıca kendi öğrenmelerini eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirebilecek ve gelişimini yönlendirmede sorumluluk sahibi olduğunu hissedecektir (Sünbül, 2011).

Hancock ve Settle'a (1990) göre öğrenciler kendilerini değerlendirirken aşağıdaki ilkelere uymalıdır:

- Kendi öğrenme ve gelişiminden sorumluluk duyma.
- Değerlendirme sürecinde dürüst ve gerçekçi olma.
- Kendi davranışlarını iyi öğrenci özellikleri ile karşılaştırma.
- Değerlendirme süreci öncesinde uygun bir değerlendirme yapısı oluşturma (Ünver, 2007).

2.4.6.9 Öğrenme Sözleşmesi

Öğrenme sözleşmesi, dönem başında öğretmenin öğrenciler ile ortak kararlar alarak, onları da öğrenme sürecinde söz sahibi yaptığı ve kendi öğrenmelerinden sorumlu hale getirdiği bir öğretim tekniğidir. Sünbül (2011), öğrenme sözleşmesini “öğrencilerin öğrenme sürecine ilişkin kararlara katılımı” olarak tanımlamaktadır. Öğrenme sözleşmesi, tüm sınıfla yapılabileceği gibi küçük gruplarla ya da bireylerle de yapılabilir. Sene başında öğretmenin ve öğrencilerin birbirlerinden beklentilerine dair yaptıkları anlaşma tüm sınıfla yapılan anlaşmalı öğrenmenin çok iyi bir örneğidir. Ayrıca, özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ya da öğrenme problemleri yaşayan öğrencilerle de öğretmenin dönem boyunca onlardan nasıl bir ilerleme beklediğini ve öğrencilerin de öğrenme sürecinde öğretmenden neler beklediklerine dair yaptıkları anlaşmalar da bireysel ya da küçük grupla yapılabilecek anlaşma türlerinin örneklerindendir.

2.5 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde Yöktez, Ulakbilim, Dergipark, Open Dissertation, Jstor, Ebsco-host gibi veri tabanları incelenmiş ve çok sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılmıştır. Bunlar yurt içinde ve yurt dışında üst düzey düşünme becerilerinin İngilizce ders kitaplarında ne kadar ve nasıl yer aldığına dair çalışmaları ve İngilizce ders kitaplarının incelenmesine dair çalışmaları içermektedir.

Özdemir (2007) “Time for English 4” adlı devlet okullarında okutulan 4. Sınıf düzeyinde kitap ile ilgili öğretmenlerin görüş ve fikirlerini topladığı ve bu görüşler doğrultusunda kitabın zayıf ve güçlü yönlerini değerlendirmeyi hedeflediği bu araştırmasında 102 öğretmen ile görüşme yapmıştır. İlgili kitap içerisindeki etkinliklerin yaratıcılıktan uzak olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Erdem (2008) öğrenci ve öğretim elemanlarının “Campus Life” adlı İngilizce ders kitabı hakkındaki görüşlerini almayı ve bu görüşler doğrultusunda kitabı değerlendirmeyi amaçladığı çalışmasında, kitabın öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirecek nitelikte olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Demir (2008), ilköğretim seviyesinde okutulan İngilizce ders kitaplarının üst düzey düşünme becerileri açısından incelenmesi başlıklı araştırmasında, devlet okullarında çalışan 120 öğretmene okutuyor oldukları 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeylerinde Milli Eğitim Bakanlığı

tarafından hazırlanmış olan İngilizce ders kitaplarının, üst düzey düşünme becerilerini geliştirme bakımından yeterli ve uygun olup olmadığı ile ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Araştırma, karma bir araştırma özelliği taşımasından ötürü veriler, kitapları değerlendirmek için hazırlanmış olan bir rubrik ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Araştırmada, ilgili kitapların öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demirbilek Oflaz (2009) “Time for English 5” adlı 5. Sınıf İngilizce ders kitabı üzerine yaptığı çalışmasında 140 öğretmenle görüşmüş ve ilgili kitaptaki etkinliklerin öğrencilerin yaratıcılıklarına herhangi bir katkıda bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Batdı ve Özbek (2010) tarafından; yabancı dil ağırlıklı liselerde okutulan İngilizce ders kitabının ne düzeyde etkili kullanıldığına ilişkin olarak İngilizce öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen nitel çalışmada öğretmenlerin büyük çoğunluğu ders kitaplarının öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek nitelik olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışır (2013)’ın İlköğretim devlet okullarının yedinci sınıflarında okutulan İngilizce ders kitaplarını öğrenci özerkliği bakımından incelediği araştırmasında, ilgili kitaplar yansıtıcı düşünme becerileri ile ilgili etkinlikler içerip içermemesi açısından da incelenmiştir. Araştırma nitel bir çalışma olup, ders kitaplarının incelenmesi sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak, ilgili kitaplarda öğrencilerin özerkliğini geliştirecek hiçbir etkinliğe rastlanmadığını ve yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler de bulunmadığını tespit etmiştir.

Ilyas (2015) eleştirel düşünmenin Endonezya’da kullanılan İngilizce ders kitaplarında nasıl yansıtıldığına dair yaptığı araştırmasında, lise son sınıf düzeyinde İngilizce ders kitaplarını incelemiştir. Bu kitaplarda eleştirel düşünmenin ne derecede yer aldığını ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin öğretimi için hazır olup olmadıklarını araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma karma bir araştırma olma özelliği taşımaktadır ve elde edilen veriler, içerik analizi, öğrencilerin yazılı cevaplarının nicel analizi ve görüşmeler yapılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda, ilgili kitapların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen soruları %15.81 oranında içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin de eleştirel düşünebilmeyi öğrenmeye hazır oldukları ve eleştirel düşünür olma potansiyelini taşıdıkları bulgusu da ortaya çıkmıştır.

Alici (2016) Diyarbakır'da devlet okullarında ve özel okullarda okutulan 3. Sınıf İngilizce ders kitaplarını karşılaştırdığı çalışmasında, öğretmenlerin görüşlerini almak için bir ölçek kullanmıştır. Bu ölçekte yer alan sorulardan biri ders kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirecek nitelikte olup olmadığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu görüşmeler sonucunda araştırmacı, devlet okullarında çalışan 105 öğretmene ulaşmış ve 3. Sınıf İngilizce ders kitabının öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirecek düzeyde olmadığı sonucuna varmıştır. Özel okullarda çalışan ise 34 öğretmenle yaptığı araştırma sonucunda, bu okullarda okutulan 3. Sınıf İngilizce ders kitabının ise %50 düzeyinde öğrencilerin yaratıcılığını geliştirebilecek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Margana ve Widyanoro (2017), Yogyakarta'daki meslek lisesi öğrencilerinin kullandığı üst düzey düşünme becerilerine yönelik İngilizce ders kitaplarının geliştirilmesi adlı çalışmasında, araştırmaya katılan 14 öğretmen ve 320 öğrencinin, üst düzey düşünme becerilerine yönelik kitapların geliştirmesi konusunda hem fikir oldukları ve bunun öğrencilerin yaratıcılık ve öz düzenleme becerilerini de beraberinde getiren eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yol açacağı sonucuna ulaşmıştır. Anketler, görüşmeler ve doküman analizi yapılarak elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Dursun, Bedir ve Gülcü (2017) Lise İngilizce dersi öğretmenlerinin öğretim programlarına ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmalarında 13 öğretmenle yaptıkları görüşmeler sonucunda, İngilizce ders kitaplarının yetersiz olduğu, bu kitaplarda dilbilgisi konularına daha çok yer verildiği ve bu durumun da öğretmenlerin geleneksel öğretim metodlarından uzaklaşamamasına sebep olduğu sonucuna varmıştır.

Sadat (2018) yaptığı araştırmasında iki çok popüler ve akademik amaçlar için İngilizce öğretmeyi hedefleyen ders kitabını, eleştirel düşünme yaklaşımlarını ne ölçüde içerdiğini tespit etmek amacıyla incelemiştir. Araştırma nitel bir araştırmadır ve elde edilen verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, bu kitaplarda yer alan eleştirel düşünme ile alan yazındaki eleştirel düşünmenin birbiriyle örtüştüğü birçok örnek bulunmasına rağmen, bu durumun birbiriyle benzeşmeyen örnekler tarafından gölgelendiği sonucuna ulaşmıştır.

Solhi, Masri, Şahin ve Yılmaz (2020) Türkiye'deki ilkokullarda kullanılan ve MEB tarafından öğrencilere dağıtılan İngilizce ders kitaplarını değerlendirdikleri araştırmalarında, 2., 3., ve 4. sınıf düzeylerinde ders kitaplarının öğrencilerin eleştirel, yaratıcı ve analitik

düşünmelerini gerektiren etkinliklerden yoksun olduğu ve bu kitaplarda daha çok boşluk doldurma, okuduğunu anlama, eşleştirme gibi etkinliklere yer verildiğini tespit etmişlerdir.

Bal ve Şahin (2021) ilköğretim İngilizce ders kitaplarını, yaratıcı yazma etkinlikleri bakımından incelemiştir. Bu çalışmada 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeylerinde hem Milli Eğitim Bakanlığı hem de özel yayınevleri tarafından hazırlanan kitaplardaki yaratıcı yazma etkinliklerine bakılmıştır. Çalışma nitel bir araştırma olup, elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 4. Sınıf düzeyinde hiç yaratıcı yazma etkinliği bulunmadığı, 5. ve 6. sınıf İngilizce ders kitaplarında ise yeterli miktarda yaratıcı yazma etkinliği bulunmadığı görülürken, 7. ve 8. sınıf düzeylerinde ilgili kitaplarda yeterli miktarda yazma etkinliği bulunmasına rağmen etkinliklerin tür bakımından kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler aracılığıyla geliştirilmeye çalışılmasının incelendiği tüm bu araştırmalara bakıldığında, bu alanda sınırlı sayıda çalışma ile karşılaşmıştır. İncelenen kitaplarda eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere genellikle çok sınırlı sayıda yer verildiği görülmüştür. Kitaplardaki etkinliklerin genellikle boşluk doldurma, eşleştirme, okuduğunu anlama gibi kavrama düzeyinde kaldığı ve öğrencilerin yaratıcı düşünmesini, değerlendirme yapmasını, analitik ve eleştirel düşünebilmesini sağlamakta yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM 3: YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Çalışma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konduğu araştırmalar olarak tanımlanan (Yıldırım ve Şimşek, 2016) nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi; araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, incelenmesi ve analizini içermektedir (Sak ve diğerleri, 2021). Bu araştırmada da doküman olarak ortaöğretim İngilizce ders kitapları kullanılmış ve ders kitaplarındaki etkinlikler eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme becerileri kapsamında incelenmiştir.

3.2 Verilerin Toplanması

Bu başlıkta araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan dokümanlar ve veri toplama aracına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3.2.1 Dokümanlar

Araştırmada doküman olarak 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından Tebliğler Dergisinde yayınlanarak okutulması kararlaştırılan ortaöğretim İngilizce ders kitapları kullanılmıştır. Tebliğler Dergisinde yayınlanan kitaplar listesinde 9, 10 ve 11. sınıflar için ikişer, 12. sınıflar için bir adet olmak üzere toplamda 7 adet kitap bulunmaktadır ve farklı eğitim seviyelerindeki kitaplardaki konular ve kazanımlar aynıdır. Her eğitim seviyesinde hangi kitapların inceleneceğine karar verilirken araştırmacının ders kitaplarının içeriğine aşina olmasının yapılan incelemelerde kolaylık sağlayacağı düşünüldüğü için daha önce araştırmacı tarafından derslerinde kullanılan kitaplar arasından seçim yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında incelenmiş kitapların künyesi EK 1’de verilmiştir. İncelenen kitaplara ait konu dağılımları ve kazanımlar ise EK 2-3-4-5’te sunulmuştur.

3.2.2 Veri Toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olan, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde temel olan kriterlerin bulunduğu kontrol listeleri kullanılmıştır. Kontrol listeleri hazırlanmadan önce, eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerilerine dair alan yazın ve yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda her bir düşünme becerisine ilişkin kriterler hazırlanmıştır. Buna göre eleştirel düşünme becerisine ilişkin 11, yansıtıcı düşünme becerisine ilişkin 12, yaratıcı düşünme becerisine ilişkin ise 11 kriter belirlenmiştir. Kriterlerin değerlendirilmesinde; hiç yoktur, çok yetersizdir, yetersizdir, yeterlidir ve çok yeterlidir olmak üzere beşli değerlendirme kullanılmıştır. Hazırlanan kontrol listeleri 1 ortaokul Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni, 1 ortaokul İngilizce öğretmeni, 2 üst düzey düşünme becerileri konusunda çalışmış olan biri İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesinde diğer ise Marmara Üniversitesinde görevli öğretim üyesi ve 1 ölçme-değerlendirme alanında uzman öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve yapılan öneriler doğrultusunda yeniden düzeltilmiştir. Düzeltmeler sonucunda bazı kriterler ilgili düşünme becerisine yönelik olmadığı için çıkartılmış, bazı kriterler farklı düşünme becerilerine dâhil edilmiş, bazı kriterler ise birleştirilerek tek bir ifade haline getirilmiştir. Böylelikle veri toplama aracının geçerliği sağlanmıştır. Üst düzey düşünme becerileri konusunda inceleme yapmış olan iki öğretim üyesinin düzeltmelerine ilişkin veriler EK 13-14-15'te sunulmuştur. Yapılan düzeltmeler sonucunda son kontrol listelerinde yer alan eleştirel düşünme ile ilgili kriterler (11 madde) EK-10'da, yaratıcı düşünme becerisine yönelik kriterler (7 madde) EK-11'de, yansıtıcı düşünme becerilerine yönelik oluşturulan kriterler (10 madde) ise EK-12'de verilmiştir.

3.3 Verilerin Analizi

Bu araştırmadan elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle analiz edilmiştir.

Betimsel analizde elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre kategorize edilmesi, özetlenmesi ve yorumlanması söz konusudur ve araştırmada verileri tüm gerçekliğiyle yansıtabilmek için doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada üst düzey düşünme becerileri eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır ve ortaöğretim İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler bu

kategorilere göre sınıflandırılmıştır. Ders kitaplarının dijital formatlarına eba.gov.tr adresinden ulaşılarak etkinlik örneklerinden alıntılar yapılmış ve bu alıntılar araştırmada doğrudan paylaşılmıştır.

Araştırmada kullanılan diğer analiz türü olan içerik çözümlemesi ise belli bir metnin, kitabın, belgenin içeriğinde gizli kavram, ilke ve özellikleri anlama ve anlatma amacıyla yapılan bir tarama olarak tanımlanabilir (Karasar, 2017). Söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizil, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlar (Bilgin, 2006). Bu analiz türünde betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan bilgilerin daha derin bir şekilde incelenerek fark edilemeyen kavram ve temaların ortaya çıkarılması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Belgelerdeki bakış açısı, felsefe, dil, anlatım vb. özellikler derinliğine yapılacak çözümlemelerle anlamaya çalışılır (Karasar, 2017).

İçerik çözümlemesinde “nelere bakılacağı” önceden kararlaştırılabildiği gibi metin incelemesi aşamasında da belirlenebilir. Hangi kavramların, hangi sözcük ya da ifadelerle anlatılmış olabileceğini önceden karar vermek belgenin belli beklentiler (bakış açıları) ışığında incelenmesini sağlar (Selltiz, Wrightsman ve Cook, 1976; akt. Karasar, 2017). Bu doğrultuda, bu araştırma için ortaöğretim İngilizce ders kitaplarındaki etkinliklerin üst düzey düşünme becerilerinden; yansıtıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri bakımından incelenmesi amacıyla önceden bu düşünme becerilerine ait kriterler oluşturulmuştur. Bu kriterlere dayanarak da doküman incelemesi esnasında kullanılacak bir kontrol listesi hazırlanmıştır, böylece nesnel bir değerlendirme yapılabilmesi hedeflenmiştir. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarındaki etkinlikler betimsel analiz yapılarak sınıflandırıldıktan sonra içerik analizi ile derinlemesine incelenmiştir.

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Yıldırım ve Şimşek (2016)’e göre nitel araştırmada geçerlik ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı olguyu doğru ölçmesi ile yakından ilişkiliyken, Kirk ve Miller (1986) göre ise araştırılan olguların objektif bir biçimde ele alınabilmesiyle doğru orantılıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla İngilizce ders kitaplarındaki tüm etkinlikleri doğru ve objektif bir biçimde tespit edebilmek ve yorumlayabilmek için önceden hazırlanmış olan eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerileri kriterlerini esas almıştır. Ayrıca incelemeler sonucunda düşünme becerilerini

öğretmeyi hedeflediği tespit edilen etkinliklerin resimlerine de araştırmada yer verilerek ayrıntılı bir betimleme yapılmış ve objektiflik sağlanmaya çalışmıştır.

Ayrıca bu araştırmada, Creswell (1998)'in nitel araştırmada inandırıcılığı arttırmak için önerdiği sekiz yöntemden çeşitleme ve meslektaş değerlendirmesi yöntemlerine başvurulmuştur. Çeşitleme, çoklu veri toplama yöntemi, çoklu veri kaynağı, çoklu araştırmacı kullanılması olarak açıklanırken, meslektaş değerlendirmesi ise çalışmamıza dışarıdan bir uzmanın katkı sağlaması ve fikir vermesi olarak belirtilmiştir (Akt. Glesne, 2015). Bu araştırmada da kitapların incelenmesi sürecinde çoklu araştırmacı yöntemi kullanılarak, ikinci bir araştırmacıya yer verilmiştir. Bu araştırmacı İngilizce öğretmenidir ve İngiliz Dili Öğretimi Tezli Yüksek Lisans programını tamamlamıştır. Bu açıdan da hem İngilizce ders kitaplarına hakimdir hem de alanında uzmandır. Bu araştırmacı da her sınıf düzeyinde rastgele seçilmiş birer üniteyi incelemiş ve etkinlikleri kontrol listelerindeki kriterlere göre analiz etmiştir. Analizler sonucunda araştırma verilerinin güvenilirliğinin sağlanması için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 formülü kullanılmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre, yapılan hesaplamada %70 ve üzerinde çıkan uyum yüzdelere sahip araştırmalar güvenilir kabul edilmektedir. Bu çalışmada uyum yüzdesi %82.75 olarak hesaplanmıştır.

BÖLÜM 4: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde MEB TTK Başkanlığının 18/04/2019 tarihli ve 8 sayılı kurul kararıyla 2019-2020 Öğretim Yılından itibaren 5 yıl süreyle okutulmaya karar verilmiş Pasifik Yayınları Relearn isimli 9. Sınıf İngilizce ders kitabı; 28/05/2018 tarihli ve 78 sayılı kurul kararıyla 2018-2019 Öğretim Yılından itibaren 5 yıl süreyle okutulmaya karar verilmiş Gizem Yayıncılık 10. Sınıf İngilizce ders kitabı; 25/07/2018 tarihli ve 99 sayılı kurul kararıyla 2019-2020 Öğretim Yılından itibaren 5 yıl süreyle okutulmaya karar verilmiş Cem Yayıncılık Sunshine isimli 11. Sınıf İngilizce ders kitabı; 25/06/2018 tarihli ve 12254648 sayılı kurul kararıyla 2019-2020 Öğretim Yılından itibaren 5 yıl süreyle okutulmaya karar verilmiş MEB Count Me In isimli 12. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinliklerinde üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerilerine ne kadar yer verildiğine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1 Eleştirel Düşünme Becerilerine Ait Bulgular

9. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplam 226 tane etkinlik olduğu, bunlardan 14 (%6.19) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

9. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Studying Abroad	1
2. Ünite: My Environment	2
3. Ünite: Movies	2
4. Ünite: Human In Nature	2
5. Ünite: Inspirational People	1
6. Ünite: Bridging Cultures	1
7. Ünite: World Heritage	1
8. Ünite: Emergency and Health Problems	-
9. Ünite: Invitations and Celebrations	1
10. Ünite: Television and Social Media	3
Toplam	14

Tablo 4.1 incelendiğinde; 9. Sınıf İngilizce ders kitabının 1., 5., 6., 7. ve 9. ünitelerinde 1'er tane, 2., 3., ve 4. ünitelerinde 2'şer tane, 10. ünitesinde ise 3 tane olmak üzere toplamda 14 adet eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu, 8. ünite ise eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini hedefleyen herhangi bir etkinlik bulunmadığı görülmektedir. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu ünitenin ise 10. Ünite olduğu görülmüştür. 9. sınıfta eleştirel düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Answer: Would you like to work abroad? Why/Why not?

Şekil 4.1. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 13. Sayfasında yer alan okuma becerisi yönelik hazırlanmış etkinlik öncesi ısınma faaliyeti olarak öğrencilere yukarıdaki soru sorularak öğrencilerin tartışması beklenmektedir. Öğrencilere yurt dışında çalışmak isteyip istemediklerini nedenleriyle tartışmalarının beklendiği bu ısınma etkinliğinde öğrencilerin yurt dışında çalışmanın avantajlarını dezavantajlarını bilmeleri ve bunlar üzerinde düşünerek bir sonuca varmaları gerekmektedir.

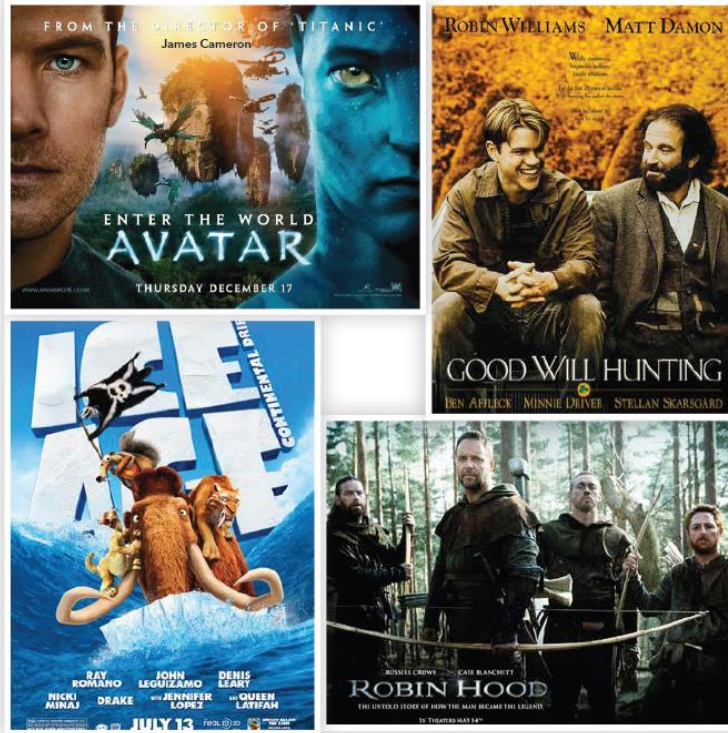
Read part 8 again. Talk to your friends and say which film you would prefer watching and why.

Şekil 4.2. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 38. sayfasında yer alan bu soru ile öğrencilerin sayfa 37'de yer alan film eleştirilerini okuduktan sonra bu üç filmi birçok açıdan karşılaştırarak hangisini izlemeyi tercih edeceğine dair bir karara varmaları istenmektedir. Öğrencilerin filmleri tür, konu, karakter, oyuncuların yeteneği, filmin akıcılığı gibi birçok açıdan değerlendirmelerini gerektiren bu etkinlik öğrencilerin analiz yeteneğini de geliştirebilecek niteliktedir.

24. Work in pairs. Look at the film posters below and talk about them. Give your opinions. Use the words, sentences and questions on the next page.

Şekil 4.3. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 43. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak verilen film posterlerine bakmaları ve bunlar hakkındaki düşüncelerini ifade etmeleri istenmektedir. Şekil 4.2.'de incelediğimiz etkinlikte olduğu gibi burada da öğrencilerin birçok açıdan posterleri ve filmleri inceleyip bunlarla ilgili fikirlerini ifade etmeleri analiz yapmayı gerektirmektedir.

Answer: Are abilities important for success? Why / Why not?

Şekil 4.4. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 50. sayfasında yer alan bu soru “İnsanlar farklı yeteneklerle mi doğar?” başlıklı okuma etkinliği öncesi ısınma etkinliği olarak sunulmuştur. Bu soruyla metni okumadan önce öğrencilerin “Yetenekler başarı için önemli midir? Neden önemlidir? /Neden önemli değildir?” soruları üzerinde düşünmeleri ve tartışmaları beklenmektedir.

Answer: Does climate change increase natural events? What do you think?

Şekil 4.5. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 53. sayfasında yer alan bu soru doğayı koruma ile ilgili bir okuma etkinliği öncesi ısınma etkinliği olarak yer almaktadır. Öğrencilerden iklim değişiklikleri ve bunların doğal afetleri arttırıp arttırmadığı hakkında düşünmeleri, fikirlerini ifade etmeleri ve tartışmaları beklenmektedir.

Answer: What kind of places should we preserve for future generations?

Şekil 4.6. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 85. sayfasında yer alan bu soru Dünya Miras Listesi ile ilgili bir metin öncesi ısınma etkinliği olarak sunulmuştur. Bu metnin öncesinde “Gelecek nesiller için ne tür yerleri korumalıyız?” sorusuyla öğrenciler düşünmeye ve tartışmaya teşvik edilmeye çalışılmıştır.

Work in pairs. Talk about the good points and bad points of TV. Express your opinions, ask for opinions, agree or disagree with your friend. Use the clues.

Şekil 4.7. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 120. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerin televizyonun iyi ve kötü yanları ile ilgili fikirlerini paylaşmaları ve arkadaşlarının fikirlerine katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istenmektedir. Bu etkinlik öğrencilerin televizyonun iyi ve kötü taraflarını analiz etmeleriyle ilgili bir etkinliktir.

10. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 418 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden sadece 27 (%6.4) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Onuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

10. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: School Life	3
2. Ünite: Plans	1
3. Ünite: Legendary Figures	3
4. Ünite: Traditions	4
5. Ünite: Travel	1
6. Ünite: Helpful Tips	3
7. Ünite: Food and Festival	3
8. Ünite: Digital Era	6
9. Ünite: Modern Heroes and Heroines	2
10. Ünite: Shopping	1
Toplam	27

Tablo 4.2 incelendiğinde; 10. sınıf İngilizce ders kitabının; 2., 5. ve 10. ünitelerinde 1'er tane, 9. ünitesinde 2 tane, 1., 3., 6. ve 7. ünitelerinde 3'er tane, 4. ünitesinde ise 4 tane olmak üzere toplamda 27 adet eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu saptanmıştır. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu ünite 6 etkinlikle 8. ünite iken, en az etkinlik (1'er tane) 2. , 5. ve 10. ünitelerde yer almaktadır. 10. sınıfta eleştirel düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Work in groups of 4. Read the proverb below. Do you agree or disagree? Why?

"Travel broadens the mind."

Şekil 4.8. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 73. sayfada yer alan bu etkinlik öğrencilerin dörtlü gruplar halinde "Seyahat etmek zihnin sınırlarını genişletir." sözüne katılıp katılmadıklarını nedenleriyle birlikte ortaya koyarak tartışmaları beklenmektedir. Bu tür tartışma etkinlikleri öğrencileri bir konu hakkında derinlemesine düşündürmesi, fikirlerini ifade etmelerine yardım etmesi ve diğer insanların fikirlerine de saygı duymayı öğretmeyi amaçlaması yönüyle eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler arasında yer almaktadır.

A. Work in groups of 4. Study the table below and then answer the questions.

Expressing Opinions	
Some people say, "School uniforms are necessary." What do you think?	
I think I believe In my opinion, In my view, It seems to me that	school uniforms are necessary because pupils don't need to worry about their clothes and in this way, they can focus on schoolwork.

1. Some people say, "Discipline is necessary at schools." What do you think?
2. Some people say, "It's right to study English as a compulsory subject." What do you think?

Şekil 4.9. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 19. sayfada yer alan bu etkinlikte, öğrencilerin dörtlü gruplar halinde çalışarak, "Okul üniformaları gerekli midir?", "Okullarda disiplin kuralları gerekli midir?" ve "İngilizce'nin zorunlu ders olarak öğretilmesini doğru buluyor musunuz?" sorularını tartışmaları beklenmektedir.

Work in pairs. Express your opinions about these questions. Give reasons for your answers.

What are the most important factors for success at school? What do you think pupils should do to achieve success?

Şekil 4.10. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 19. sayfada yer alan bu etkinlikte, öğrencilerin okul başarısında en önemli faktörlerin neler olduğu ve öğrencilerin bu başarıya ulaşmak için neler yapmaları gerektiği hakkında tartışmaları beklenmektedir. Başarıyı etkileyen faktörlerin belirlenmesi, bunlar arasından en kritik olanların seçilmesi analiz yapmayı gerektirmektedir. Bu yönüyle etkinlik eleştirel düşünme becerisine yönelik bir etkinliktir.

Work in groups of 4. Give advice on solving the environmental problems. Then share your ideas with the class.

If you want a clean and healthy world, you should

Şekil 4.11. Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabının 84. sayfasında yer alan bu etkinlik, öğrencilerden dörderli gruplar halinde çalışarak çevre problemlerini nasıl çözebileceğimize dair çözüm önerilerinde bulunmalarını istemektedir. Bu etkinlikle öğrenciler, çevre problemlerinin nedenlerini ve sonuçlarını da düşünerek bunlara çözüm yolları sunacaktır, bu da öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmenin yanı sıra eleştirel düşünme becerilerini de geliştirebilecek bir etkinlik olma özelliğindedir.

Work in groups of 4. Discuss various benefits of festivals and complete the table below. Then share your ideas with the class.

Şekil 4.12.: Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 100. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden festivallerin, bayramların yararları hakkında tartışmaları beklenmektedir. Öğrencilerin festivallerin yararlarını belirlemeleri, analiz yapmayı gerektirmektedir ve bu analiz sonrasında bir de bu yararlar hakkında tartışarak farklı fikirlerini ortaya koymaları istenmektedir. Bu yönüyle bu etkinlik eleştirel düşünme becerisine yönelik bir etkinliktir.

Work in groups of 4. Add some positive and negative effects of social media in the table below.	
the positive effects	the negative effects

Şekil 4.13. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 113. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden sosyal medyanın pozitif ve negatif etkileri ile ilgi görüşlerini tabloya yazmaları beklenmektedir. Öğrencilerin bu şekilde pozitif ve negatif etkileri analiz etmelerini gerektiren etkinlikler eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardım edecek etkinlikler arasında yer almaktadır.

11. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 289 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden sadece 50 (%17.3) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. On birinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

11. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Future Jobs	5
2. Ünite: Hobbies and Skills	4
3. Ünite: Hard Times	4
4. Ünite: What a Life	3
5. Ünite: Back to the Past	6
6. Ünite: Open Your Heart	8
7. Ünite: Facts About Turkey	4
8. Ünite: Sports	5
9. Ünite: My Friends	5
10. Ünite: Values and Norms	6
Toplam	50

Tablo 4.3 incelendiğinde; 11. sınıf İngilizce ders kitabının; 4. ünitesinde 3 tane, 2., 3. ve 7. ünitelerinde 4'er tane, 1., 8. ve 9. ünitelerinde 5'er tane, 5. ve 10. ünitelerinde 6'şar tane, 6. ünitesinde ise 8 tane olmak üzere toplamda 50 adet eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu saptanmıştır. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu ünite 8 etkinlikle 6. ünite iken, en az etkinlik 4. üniteye yer almaktadır. 11. sınıfta eleştirel düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

20. Work in pairs. Look at the picture. What do you think must / might / can't have happened here? Why?

*e.g. I'm sure someone must have had the key to the apartment because the door is open.
Someone might have looked for something in this room because there is a lot of mess.
I think Mr. Cohen can't have seen the suspect because he was out.*

Şekil 4.14. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 83. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar oluşturarak şekil 4.14'teki resme bakarak resimle ilgili tahminlerde bulunmaları ve böyle bir tahminde bulunmalarının nedenini belirtmeleri beklenmektedir. Öğrencilerden resme bakarak çıkarımda bulunmalarının beklenmesi eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı bir etkinliktir.

25. Read the news excerpts about mysterious past events and answer the following questions.

John F. Kennedy was **assassinated** in 1963 and after a while, a mysterious woman was identified during the **profound** analysis of the film footage of that day. The woman could be seen in many photos of the scene. First mysterious thing about her was what she was holding in front of her face all the time. People claim that she had a camera in her hand. Secondly, when JFK was shot, most people ran away from the area but she remained in her place and continued to film the event. Then, she appeared to move away to the East Elm Street peacefully. After this identification, the FBI demanded the woman to **submit** them the footage she shot but she never did. Up to today, no one knows who the Babushka Woman is or what she was doing there.

In Nova Scotia, in 1860, a big ship called Mary Celeste started sailing. During her glorious times, she was possessed by a number of different owners. Ultimately, a new captain **purchased** the ship for \$3,000. The new captain was called Benjamin Briggs. He was a 37-year-old master with three earlier commands. What is mysterious about the ship started after this purchase. Captain Briggs, his wife, young daughter and a crew of eight departed for a journey from New York on November 7, 1872. The ship was loaded with 1700 barrels to be taken to Genoa, Italy. Unfortunately, the captain, his family and the experienced crew were never seen again. The ship was found **floating** in the middle of the Strait of Gibraltar. And what's more, there were no signs of struggle on board and all documents except the captain's **log** were missing.

1. Why do you think a profound investigation was being made after the assassination?
2. What were the unusual things about the mysterious woman?
3. Why do you think she was filming the event and was never seen again?
4. Describe Mary Celeste.
5. What do you think happened to the captain, his family and the crew?

Şekil 4.15. Öğrencilerin bir metin, hikâye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemelerini gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 85. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden şekil 4.15'teki geçmişte yaşanmış gizemli olaylarla ilgili gazete yazılarını okuyarak altında verilen beş soruyu bu metne göre cevaplamaları beklenmektedir. Bunlardan üçüncü ve beşinci soruda öğrencilerin gazete yazılarında anlatılan bu olayları gizemli kılan ve belirsiz kalan noktalara dair çıkarımlarda bulunmaları istenmektedir. Bu da aslında öğrencinin bu metin içerisindeki problem durumunu belirlemesi anlamına gelmektedir. Eleştirel düşünmeyi geliştiren etkinlikler de, problem durumlarının belirlenmesi ve bunlara farklı çözüm yolları sunulması gibi etkinlikleri içermektedir.

12. Work in pairs. Look at the CV below and make predictions about the future career of this person. Use the prompts.

- Which jobs can be appropriate?
- How should this employee develop her skills / CV?
- What kind of benefits can she bring to her employers?

Derin Durusoy

Email ID : ***@***
Contact No. : +91-*****

Career Summary

- An Innovative thinker; Initiative taker and multidimensional professional with exceptional logical and analytical skills
- Experience in designing, developing, implementing and testing computer-based hardware and software

Personal Qualities

- Excellent logical, analytical and computational skills
- Ability to work individual as well as in team

Technical Skills

Languages: JAVA, C, C++
Operating System: Windows 7, LINUX

Employers

- Working as Software Developer in the USA company, "Checkers", since 2013

Academia

- B.Tech. in computer science engineering

Şekil 4.16. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 15. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar oluşturarak şekil 4.16'da verilen CV örneğini okumaları ve bu CV sahibinin gelecekteki kariyeri ile ilgili tahminlerde bulunmaları istenmektedir. Bu CV'de ne gibi iş tecrübeleri olduğu, kişilik özellikleri, sahip olduğu teknik beceriler ve mezun olduğu üniversite bölümü gibi birçok faktör göz önünde bulundurularak, öğrencilerden bu kişinin gelecekte nasıl bir işte çalışacağına dair çıkarımlarda bulunmaları beklenmektedir; bu da eleştirel düşünme becerilerini gelişimini sağlayacak bir etkinlik niteliğindedir.

1 What do you think makes people successful entrepreneurs in the 21st century? Which qualifications bring these people success?

2 Do you think entrepreneurs should be modest, self-confident, responsible and just individuals? Why / Why not?

Şekil 4.17. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 20. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden “21. yüzyılda bir insanı başarılı bir girişimci yapacak özellikler nelerdir? Hangi niteliklerin bir insana başarıyı getireceğine inanıyorsunuz? ve “Girişimciler mütevazı, kendine güvenen, sorumlu ve adil bireyler mi olmalıdır?” sorularını tartışmaları beklenmektedir. Bu etkinlikte öğrenciler bu sorular üzerinde farklı bakış açılarına sahip olacaklardır ve bu farklı bakış açılarını birbiriyle paylaşacaklardır. Etkinlik hem tartışma hem de farklı bakış açılarına saygı duymayı gerektirmesinden ötürü öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek bir etkinlik olarak görülmüştür.

Do you think life was more difficult in the past than it is now? Discuss with your friends in groups of three and share your ideas with the rest of the class.

Şekil 4.18. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 36. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden üçerli gruplar halinde “Sizce geçmişte hayat şimdikinden daha mı zordu?” sorusunu tartışmaları ve sonrasında fikirlerini tüm sınıfla paylaşmaları istenmektedir. Öğrencilerin bu soruyu cevaplamaları için geçmişte ve şimdi hayatımızı idame ettirirken ne tür kolaylıklara ve zorluklara sahip olduğumuza dair analiz yaparak bir sonuca ulaşmaları ve tartışmaları gerekmektedir. Analiz gerektiren etkinliklerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği bilinmektedir.

- 1 What do you think are the biggest regrets ever in history? Why?
- 2 If you had a chance to change history for once, which event would you like to change? Why?

Şekil 4.19. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 71. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden tarihteki en büyük pişmanlıkların neler olabileceği, ellerinde bir kez geçmişi değiştirme fırsatları olsa hangi olayı değiştirecekleri sorularını nedenleriyle birlikte tartışmaları istenmektedir.

Eleştirel düşünme becerilerini geliştiren etkinlikler, farklı fikirlerin ortaya atılması, olayları analiz etmelerini gerektirmesi ve farklı fikirlere saygı duymalarını sağlaması bakımından tartışma gerektiren etkinlikleri içermektedir.

27. Work in groups of four. Ask and answer questions to discuss the following questions using the given prompts.

“What would have happened if the Ottoman Empire hadn’t collapsed?”

- Superpowers around the world
- Countries around the world
- Wars
- Life and wealth in the Ottoman Empire

“What would have happened if the continents hadn’t broken into pieces?”

- Environment
- Lifestyle
- Culture
- Language

“What would have happened if guns had never been invented?”

- Peace
- Wars
- Economy
- Science

Şekil 4.20. Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 73. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden dörtlü gruplar oluşturarak şekil 4.20’de verilen soruları cevaplamaları istenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerden “Osmanlı İmparatorluğu çökmeseydi ne olurdu?”, “Kıtalar ayrılmasaydı ne olurdu?” ve “Silahlar icat edilmeseydi ne olurdu?” sorularına cevap aramaları beklenmektedir. Etkinlikte öğrencilerin geçmişte bir durum yaşanmasaydı ne gibi sonuçların ortaya çıkacağına dair çıkarımlarda bulunmalarının istenmesi yönüyle eleştirel düşünme becerilerine yönelik bir etkinlik olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.21. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 127. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden dörtlü gruplar oluşturarak toplumun değer ve normlarını korumanın önemini, etkinlikte verilen etmenleri de göz önünde bulundurarak tartışmaları beklenmektedir. Tartışma etkinlikleri eleştirel düşünme becerilerini geliştiren etkinlikler içerisinde yer almaktadır.

12. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 227 etkinlik, bu etkinliklerden 20 (%8.8) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.4’te sunulmuştur.

Tablo 4.4. On İkinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Eleştirel Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

12. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Music	2
2. Ünite: Friendship	4
3. Ünite: Human Rights	4
4. Ünite: Coming Soon	3
5. Ünite: Psychology	3
6. Ünite: Favors	-
7. Ünite: News Stories	1
8. Ünite: Alternative Energy	3
9. Ünite: Technology	-
10. Ünite: Manners	-
Toplam	20

Tablo 4.4 incelendiğinde; 12. sınıf İngilizce ders kitabının; 7. ünitesinde 1 tane, 1. ünitesinde 2 tane, 4., 5., ve 8. ünitelerinde 3'er tane, 2. ve 3. ünitelerinde ise 4'er tane olmak üzere toplamda 20 adet eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu saptanmıştır. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu üniteler 4'er etkinlikle 2. ve 3. üniteler iken, en az etkinlik 7. ünite de yer almaktadır. 12. sınıfta eleştirel düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

G. Work in pairs. Make an interview about the influence of technology on social life using the following interview questions.

1. How much time, on average, do you spend chatting online a day?
2. Do you continue surfing the Net or put your smart mobile devices aside while having face to face communication?
3. Are there any rules about using mobile technologies at home?
4. What are the differences between online learning and face to face learning?
5. How do you think technology impacts social life?
6. Is it an advantage or disadvantage to be available for communication at any time?

Şekil 4.22. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

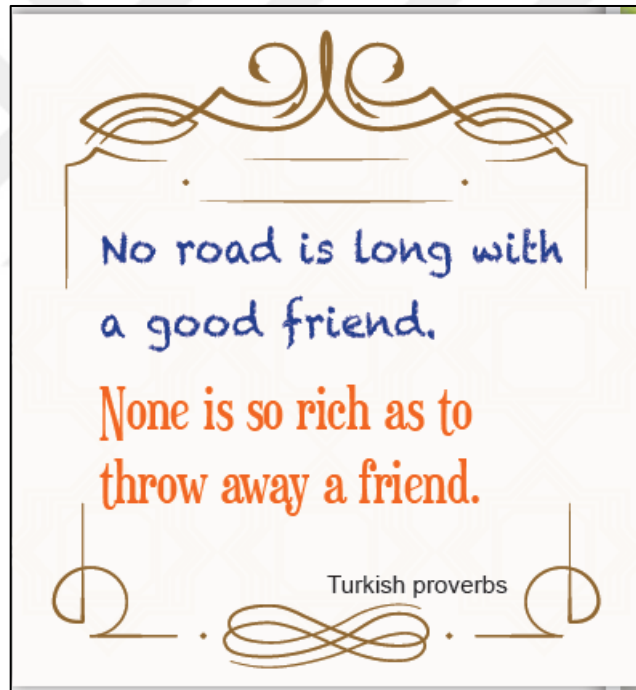
12. sınıf İngilizce ders kitabı 92. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden şekil 4.22'deki soruları kullanarak teknolojinin sosyal hayat üzerine etkisi ile ilgili bir röportaj yapmaları beklenmektedir. Sorular öğrencileri düşünmeye ve tartışmaya teşvik ettiğinden,

onların eleştirel düşünme becerilerini de geliştirecektir. Bunun yanı sıra bu soruları cevaplarken, birçok farklı açıdan teknolojiyi ele alarak analiz yapmaları gerekmektedir.

A. Do you think concert posters, ads or promotional videos impact you? Discuss with friends.

Şekil 4.23. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 20. Sayfada bulunan bu etkinlik, bir dinleme etkinliği öncesi öğrencileri o dinleme metnine hazırlamayı ve onları konser posterlerinin, reklamların ve tanıtıcı videoların etkisi üzerine tartışmaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin bir konu üzerine derinlemesine düşünerek tartışmalarını gerektirdiğinden ötürü bu etkinlik eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek etkinlik olarak belirlenmiştir.

A. What do the following proverbs emphasize about friendship? Discuss with friends.

Şekil 4.24. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 28. sayfada bulunan bu etkinlikte öğrencilere arkadaşlıkla ilgili söylenmiş iki atasözü sunulmuştur ve onlardan bu atasözünde arkadaşlık ile ilgili neyin vurgulanmak istendiğinin sınıf arkadaşlarıyla birlikte tartışmaları istenmiştir. Bu atasözünü birçok öğrenci farklı farklı anlayabileceğinden ve bu atasözü ile vurgulanmak istenen şeyin

de kişiden kişiye değişebileceği düşünüldüğünde bu etkinliğin üzerinde tartışma gerektiren ve farklı bakış açılarına saygı duymayı öğreten bir etkinlik olduğu söylenebilir.

A. Discuss the following questions.

1. What do you think is meant by 'human rights'?
2. What would the world be like without regulations on human rights?
3. How do you think protection of human rights is related to an independent state?

Şekil 4.25.: Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 32. sayfada bulunan bu etkinlikte öğrencilerin Şekil 4.25'te bulunan insan hakları ile ilgili soruları tartışmaları beklenmektedir. Etkinlikte, “İnsan haklarının ne anlama geldiğini düşünüyorsunuz?”, “İnsan hakları düzenlemeleri olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?” ve “İnsan haklarını korumanın bağımsız bir devletle nasıl bir ilişkisi olduğunu düşünüyorsunuz?” soruları yer almaktadır. Öğrencilerden bu sorular üzerine derinlemesine düşünerek bu hakların yoksunluğunun sonucu ile ilgili tartışmaları beklenmektedir. Bu sebeple, etkinliğin öğrencileri neden-sonuç ilişkilerini sorgulamaya teşvik etmenin yanı sıra onların eleştirel düşünme becerilerini de geliştireceği görülmüştür.

A. Discuss the positive and negative effects of cyber games and jot down some notes.

Şekil 4.26.Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 20. sayfada bulunan bu etkinlikte öğrencilerden siber oyunların olumlu ve olumsuz etkilerini analiz ederek tartışmaları gerekmektedir. Bu da, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek etkinlikler arasında yer almaktadır.

C. Here are some of the common complaints and problems on campus. Mrs. Merits asks you to make suggestions for the solutions to these problems. What would your suggestions be?

Problems:

1. There are not enough bulletin boards for human rights club.
2. There are no halal food cafeterias or restaurants on campus.
3. Some faculty buildings need more wheelchair ramps.
4. More rooms should be constructed for nursing mothers.
5. Some dormitories still use shared toilets&bathrooms.
6. Stalls for the festivals are paid.

Suggestions:

E.g.

1. How about launching a campaign?
2. Why don't we invite chain restaurants to open a new branch?

Şekil 4.27. Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına gerektiren etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 37. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden kampüste yaşadıkları sorunlar ve şikâyetler ile ilgili çözüm yolları önermeleri beklenmektedir. Bu şekilde problemlere farklı bakış açılarıyla yaklaşarak değişik çözüm yolları ve öneriler sunmak öğrencilerin yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirirken eleştirel düşünme becerilerini de geliştirmektedir. Bu sebeple, bu etkinliğin öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım ettiği düşünüldüğünden, eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek etkinlikler arasında yer aldığı söylenebilir.

E. Now, in the light of the sentences you've heard from your classmates and your own predictions, describe the imaginary future in your mind in a detailed way in a paragraph. The questions below may be of help.

1. What will everyday life be like?
2. Will schools be the same as those today?
3. How will smart technologies impact life?
4. What (kind of) jobs will become more popular?
5. How will people socialize?
6. What kind of advances are likely to take place in medicine, media, education, travel?
7. What forms of energy will be used most?
8. Will robot doctors become a reality?

Şekil 4.28. Öğrencilerin bir metne ya da dinleme parçasına yönelik tahminde bulunmalarını gerektiren etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 47. sayfada yer alan bu etkinlik geleceğe dair tahminler ve planlar ile ilgili yazılmış bir metnin okunmasının ve metinle ilgili soruların cevaplanmasının ardından şekil 4.28’de verilen sorular ışığında, öğrencilerden geleceğe dair tahminlerde bulunarak hayallerindeki gelecek hakkında kısa bir yazı yazmaları beklenmektedir. Bu etkinlik öğrencilerden geleceğe dair tahminler yapmasını beklemesi ve onları çıkarım yapmaya teşvik etmesi yönüyle eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek etkinlikler arasında yer almaktadır.

D. Work in pairs. Pick one of the prompt boxes below and debate with your partner over alternative energy in the future as someone in favor or against.	
Student in favor • fossil fuels cause carbon emissions • alternative energy is the future of the planet • alternative energy forms are mostly renewable • your own statements	Student against • harmful effects of fossil fuels have been minimized • switching to alternative energy requires big investments. • the true solution is consuming less • your own statements

Şekil 4.29. Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım edecek etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabı 84. sayfada yer alan bu etkinlikte, öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak şekil 4.29’da verilmiş olan bir konu hakkında tartışmaları beklenmektedir. Öğrencilerden birinin konunun lehine düşünceler ifade etmesi gerekirken, diğerinden konunun aleyhine düşünceler belirtmesi beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik, öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarını gerektiren eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine yönelik bir etkinlik niteliğindedir.

4.2 Yaratıcı Düşünme Becerilerine Ait Bulgular

9. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplam 226 tane etkinlik olduğu, bunlardan 14 (%6.19) tanesinin yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

9. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Studying Abroad	3
2. Ünite: My Environment	-
3. Ünite: Movies	1
4. Ünite: Human In Nature	1
5. Ünite: Inspirational People	1
6. Ünite: Bridging Cultures	1
7. Ünite: World Heritage	1
8. Ünite: Emergency and Health Problems	2
9. Ünite: Invitations and Celebrations	2
10. Ünite: Television and Social Media	2
Toplam	14

Tablo 4.5 incelendiğinde; 9. Sınıf İngilizce ders kitabının 3., 4., 5., 6. ve 7. ünitelerinde 1'er, 8., 9. ve 10. ünitelerinde 2'şer ve 1. ünitesinde 3 tane olmak üzere toplamda 14 adet yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu, 2. üniteye ise yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimini hedefleyen herhangi bir etkinlik bulunmadığı görülmektedir. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu ünitenin ise 1. ünite olduğu görülmüştür. 9. sınıfta yaratıcı düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

19. Imagine you are a student abroad. Write a postcard to your parents.

Şekil 4.30.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 18. sayfasında yer alan öğrencilerin yazma becerilerini ölçmeyi amaçlayan bu etkinlikte öğrencilerden yurtdışında öğrenim gördüklerini hayal ederek anne babalarına bir kartpostal yazmaları beklenmektedir. Bu etkinlik öğrencilerden özgün bir metin ortaya koymasını beklediğinden, etkinliğin onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi de hedeflediği görülmektedir.

11. Write your opinions about a film on a blog.

Şekil 4.31.: Öğrencilerin özgün fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 38. sayfasında yer alan öğrencilerden bir blogda bir film hakkındaki düşüncelerini yazmalarını isteyen bu etkinlik, öğrencilerin izledikleri bir film hakkındaki özgün fikirlerini belirtmelerini beklemektedir. Bu şekilde öğrencilerin ortaya özgün fikirlerini atmalarına yardım eden etkinlikler yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkinlikler arasında yer almaktadır.

14. Search about an ancient civilization on the Internet and give a short simple presentation about it.

Şekil 4.32.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 88. sayfasında yer alan öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bu etkinlikte öğrencilerden internet üzerinden antik bir medeniyet hakkında araştırma yaparak, elde ettikleri bilgiler ışığında bir sunum hazırlamaları istenmektedir. Bunun gibi sunum hazırlama etkinlikleri her öğrencinin farklı görseller, bilgiler ve tasarımlar kullanarak özgün bir ürün ortaya koymasını gerektirdiğinden yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkinlikler arasında yer almaktadır.

21. Prepare a poster / leaflet / brochure about safety and health at work. Write what they have to do / should / shouldn't do.

Şekil 4.33.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 103. sayfasında yer alan öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bu etkinlikte öğrencilerden iş yerinde sağlık ve güvenlik hakkında bir broşür, kitapçık ya da poster hazırlamaları istenmektedir. Bu broşür/poster/ kitapçığın tasarımı ve içerisindeki cümleler her öğrenciye özgü olacağından ortaya özgün bir ürün çıkmış olacaktır. Bu da öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkinlikler arasında yer almaktadır.

18. Work in groups and act out a dialogue about reality shows / news programmes / social media, etc. Express your ideas, agree or disagree. Use the clues below.

Şekil 4.34.: Yaratıcı drama etkinlikleri örneği

9. sınıf İngilizce ders kitabının 127. sayfasında yer alan öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak sosyal medya/haber programları/realite şovları ile ilgili bir diyalog hazırlamaları ve bunu canlandırmaları beklenmektedir. Öğrencilerin önceden verilmiş bir metne bağlı kalmadan kendi oluşturdukları diyalogları canlandırmaları yaratıcı drama etkinliğine bir örnek olduğundan bu etkinliğin yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkinlikler arasında yer aldığı düşünülmektedir.

10. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 418 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden 30 (%7.17) tanesinin yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6. Onuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

10. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: School Life	1
2. Ünite: Plans	2
3. Ünite: Legendary Figures	3
4. Ünite: Traditions	1
5. Ünite: Travel	3
6. Ünite: Helpful Tips	5
7. Ünite: Food and Festival	4
8. Ünite: Digital Era	5
9. Ünite: Modern Heroes and Heroines	3
10. Ünite: Shopping	3
Toplam	30

Tablo 4.6 incelendiğinde; 10. sınıf İngilizce ders kitabının; 1. ve 4. ünitelerinde 1’er, 2. ünitesinde 2, 3., 5., 9. ve 10. ünitelerinde 3’er, 7. ünitesinde 4, 6. ve 8. ünitelerinde ise 5’er tane olmak üzere toplamda 30 adet yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik

etkinliğin olduğu saptanmıştır. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu üniteler (5'er tane) 6. ve 8. ünite iken, en az etkinlik (1'er tane) 1. ve 4. ünitelerde yer almaktadır. 10. sınıfta yaratıcı düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Work in pairs. Prepare your video blog entry.

- ✦ Listen to the audio in While You Listen again. (Audio 5.1)
- ✦ Imagine that one of you is the travel agent and the other one wants to make a reservation for his/her dream vacation. Prepare a dialogue.
- ✦ Include information about when and how you want to go there and where you want to stay.
- ✦ Look at activity B on page 63 again. You can use similar questions.
- ✦ Look at activity A on page 64 again. Include some similar question tags.
- ✦ Use phrases like "Pardon?" and "Sorry, did you say ...?"
- ✦ Record your dialogue.
- ✦ Upload your video blog entry by the end of next weekend and share it on your blog.
- ✦ Another pair will evaluate you after they watch your video.

Şekil 4.35.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 65. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak bir diyalog hazırlamaları istenmektedir. Öğrenciler, biri seyahat acentesi çalışanı diğeri ise hayalindeki tatil için rezervasyon yaptırmak isteyen müşteri olduğunu hayal ederek diyaloglarını hazırlayacak ve bu diyalogu bloglarında paylaşacaklardır. Diyalog hazırlarken öğrencilerin hayal güçlerini kullanmaları ve her öğrencinin farklı bir ürün ortaya koyacak olması bu etkinliğin onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştireceği düşünülmektedir.

Read the instructions below and do your project.

- ✦ Prepare a travel guide of a city that you have visited.
- ✦ Include information about the popular sights to see and top things to do there.
- ✦ Hand in your travel guide next week.
- ✦ When your teacher gives it back, take a photo of your travel guide and upload it to your blog.

Şekil 4.36.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 73. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ziyaret ettikleri bir şehri tanıtan seyahat rehberi hazırlamaları beklenmektedir. Bu seyahat

rehberinde turistik yerler ve o şehirde yapılabilecek etkinliklerin bulunması gerekmekte olsa da, rehberin tasarımı, içerisinde bulunan görseller ve bilgiler bakımından özgün bir ürün olacağı göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştireceği görülmektedir.

Imagine you have just come back from your dream vacation. Write an e-mail to your best friend about your experiences on the vacation. Start as follows.

Hi, ...!

I've just come back from my dream vacation. It's the best vacation I've ever taken.

Şekil 4.37.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 73. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden en yakın arkadaşlarına henüz dönmüş oldukları tatilde neler yaşadıklarını e-posta yazarak anlatmaları istenmektedir. Öğrencilerin bu şekilde özgün metinler üretmeleri yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkilere örnektir.

B. Read the instructions below and do the project.

- ✦ Ask your family members questions about their favorite free time activities.
- ✦ Prepare a poster about their answers. You can make the poster online.

Şekil 4.38.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı sayfa on beşte yer alan bu etkinlikte öğrencilerin aile üyelerinin en sevdiği boş zaman aktiviteleriyle ilgili bir poster hazırlamaları gerekmektedir. Poster hazırlamak gibi öğrencilerin hayal güçlerini kullanmalarını gerektiren etkinlikler ve sonucunda ortaya çıkan özgün ürünlerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine büyük katkıda bulunduğu bilinmektedir.

B. Work in pairs. Read the instructions below and prepare your video blog entry.

- ✦ Write ten questions about everyday life and prepare a questionnaire together.
- ✦ One of you is the interviewer and asks the questions.
- ✦ Ask and answer with the correct intonation.
- ✦ Record your conversation.
- ✦ Upload your video blog entry by the end of this weekend. Share it on your blog.
- ✦ Your partner and you will fill in the peer evaluation checklists for each other after watching the video.

PEER EVALUATION CHECKLIST

Fluency:

Excellent (.....)
Good (.....)
Satisfactory (.....)
Unsatisfactory (.....)

Accuracy:

Excellent (.....)
Good (.....)
Satisfactory (.....)
Unsatisfactory (.....)

Şekil 4.39.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 15. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak günlük yaşamlarında yaptıkları aktiviteleri soran 10 soruluk bir anket hazırlamaları, anketteki bu soruları cevaplamaları ve cevaplarken de video kaydı yapmaları beklenmektedir. Bu on soruluk anketin öğrenciler tarafından hazırlanmış olması onların ortaya özgün bir ürün koyduklarını göstermektedir. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkinliklerin başında özgün ürün ortaya koymak olduğundan, bu etkinlik de öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecektir.

A. Work in pairs. Read the role cards and role-play a shopping dialogue. Then change roles and role-play again.

Student A

You are a customer at a clothes shop.
Look at the catalogue in Speaking 1 and
choose two products to buy.

Student B

You are a shop assistant at a clothes shop.
Help Student A to buy the two products.
Ask him/her about the color and size.

Şekil 4.40.: Yaratıcı drama etkinliği örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 136. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilere rol kartları verilerek birinden müşteri diğerinden ise bir kıyafet mağazasında satış personeli olmaları istenmektedir. İkili gruplar halinde çalışacak olan bu öğrenciler rol kartlarını okuyarak, ancak herhangi bir metne bağlı kalmadan, doğaçlama olarak verilmiş durumu canlandıracaklardır. Bu da yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren yaratıcı drama örneğidir.

11. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 289 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden sadece 33 (%11.41) tanesinin yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. On Birinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

11. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Future Jobs	3
2. Ünite: Hobbies and Skills	3
3. Ünite: Hard Times	5
4. Ünite: What a Life	3
5. Ünite: Back to the Past	3
6. Ünite: Open Your Heart	3
7. Ünite: Facts About Turkey	4
8. Ünite: Sports	2
9. Ünite: My Friends	3
10. Ünite: Values and Norms	3
Toplam	33

Tablo 4.7 incelendiğinde; 11. sınıf İngilizce ders kitabının; 8. ünitesinde 2, 1., 2., 4., 5., 6., 9. ve 10. ünitelerinde 3’er, 7. ünitesinde 4 ve 3. ünitesinde ise 5 tane olmak üzere toplamda 33 adet yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu saptanmıştır. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu ünite 5 etkinlikle 3. ünite iken, en az etkinlik 8. üniteye yer almaktadır. 11. sınıfta yaratıcı düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Work in pairs. First, write a short letter of complaint to an Advice Column to criticize an event or an organization. Then, exchange the letters and write a reply with suggestions for the complaint expressing what they should / shouldn't / could have done.

Şekil 4.41.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabı 82. sayfada yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak bir etkinliği ya da organizasyonu eleştirmek için kısa bir şikayet mektubu yazmaları, daha sonra da partnerleri ile bu mektupları değiştirerek bu mektuplardaki sorunlara çözüm önerileri de getiren bir cevap mektubu yazmaları beklenmektedir. Öğrencilerden yazmaları beklenen bu mektuplar her öğrencinin kendisine özgü olduğundan ve öğrencinin ortaya yeni bir ürün koymasını gerektirdiğinden öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik bir etkinliktir.

Prepare a job ad and write down an appropriate CV for that ad on your blog.

Şekil 4.42.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabının 16. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden bir iş ilanı ve bu ilan için uygun bir CV yazmaları beklenmektedir. Bir iş ilanı hazırlamak gerek içereceği görseller ve tasarım açısından gerekse bu ilana başvuracak kişilerde aranan özellikler açısından özgün olacaktır. Bu ilana uygun bir CV hazırlamak da yine öğrencilerin özgün bir ürün ortaya koymasını gerektirmektedir. Bu gibi öğrencileri benzersiz ürünler ortaya koymaya, hayal güçlerini kullanmaya teşvik eden etkinlikler aynı zamanda onların yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirecektir.

24. Complete the short story using your own words.

Once upon a time, there was a village in a huge forest. A lot of friendly and good people were living in that village. They were farmers and they all loved the nature and animals. They were always helping each other, cooperating when it was necessary and sharing what they had, so all the villagers were living happily in peace. However, one day, something changed everything.

Şekil 4.43.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

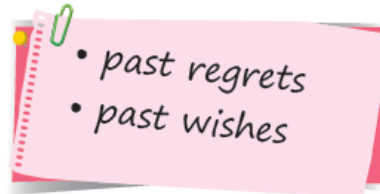
11. sınıf İngilizce ders kitabının 45. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden yukarıda şekil 4.43'te verilen kısa hikayeyi hayal güçlerini kullanarak tamamlamaları istenmektedir. Öğrencilerin hayal güçlerini kullanarak ortaya yeni ve özgün ürün ortaya koymaları istenen etkinlikler yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklere örnektir.

In groups of four, do a research about another important historical event and prepare a poster discussing the importance of historical heritage and preserving these values. Present it in the class.

Şekil 4.44.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabının 16. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden dörtlü gruplar halinde çalışarak önemli bir tarihi olay hakkında araştırma yapmaları, sonrasında tarihi mirası ve bu değerleri korumanın önemini yansıtan bir poster hazırlamaları ve bu posteri sınıfa sunmaları beklenmektedir. Hazırlanacak olan posterin tasarımı ve içerdiği fikirler açısından benzersiz olacağı düşünüldüğünde bu etkinlik öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik bir etkinliktir.

Work in pairs. Prepare a dialogue using the prompts and examples. Then, role-play.

Şekil 4.45.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabının 64. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak geçmişteki pişmanlıkları ve geçmiş istekleri ile ilgili bir diyalog hazırlamaları ve daha sonrasında bunu canlandırmaları beklenmektedir. Bu şekilde daha önceden yazılmış bir metne bağlı kalmadan, kendine özgün fikirlerle yazılmış ve doğaçlama olarak canlandırılmış etkinlikler yaratıcı drama etkinlikleridir ve bu tür etkinliklerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede çok önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir.

Prepare a travel guide brochure for Turkey and share it on your blog.

Şekil 4.46.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabının 94. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden Türkiye hakkında bir seyahat rehberi broşürü hazırlamaları ve broşürleri bloglarında paylaşmaları beklenmektedir. Her öğrencinin kendine özgü bir broşür hazırlaması yaratıcılık ve hayal gücü kullanmayı gerektirmektedir. Böylece de öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri gelişecektir.

Write a booklet to describe your hometown using the prompts below and present it in class.

Şekil 4.47.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

11. sınıf İngilizce ders kitabının 125. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden memleketlerini tanıtabilecek bir kitapçık hazırlamaları ve bu kitapçığı sunmaları istenmektedir. Kitapçık hazırlamak öğrencilerin ortaya yaratıcı fikirler atarak, yaratıcı tasarımlar kullanarak ve hayal güçlerini kullanarak ortaya özgün bir ürün koymalarını gerektirmektedir. Bu da onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek etkinlikler arasındadır.

12. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 227 etkinlik, bu etkinliklerden 13 (%5.72) tanesinin yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. On İkinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

12. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Music	1
2. Ünite: Friendship	1
3. Ünite: Human Rights	2
4. Ünite: Coming Soon	2
5. Ünite: Psychology	-
6. Ünite: Favors	2
7. Ünite: News Stories	1
8. Ünite: Alternative Energy	2
9. Ünite: Technology	1
10. Ünite: Manners	1
Toplam	13

Tablo 4.8 incelendiğinde; 12. sınıf İngilizce ders kitabının; 1., 2., 7., 9. ve 10. ünitelerinde 1'er 3., 4., 6. ve 8. ünitelerinde 2'şer tane olmak üzere toplamda 13 adet yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliğin olduğu saptanmıştır. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının en fazla olduğu üniteler 2'şer etkinlikle 3., 4., 6. ve 8. üniteler olarak tespit edilmiştir. 5. ünite ise yaratıcı düşünmeyi geliştirmeyi hedefleyen hiçbir etkinlik bulunmadığı görülmüştür. 12. sınıfta yaratıcı düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

E. Create your dream concert poster.

Şekil 4.48.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabının 20. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden hayallerindeki bir konser için poster hazırlamaları beklenmektedir. Poster tasarlamak öğrencilerin hayal güçlerini kullanmayı gerektirdiğinden, her öğrenci özgün bir ürün ortaya koyacaktır. Bunun da onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek bir etkinlik olduğu düşünülmektedir.

E. Use the following template to write an opinion essay. Choose at least 2 or 3 qualities and state reasons.

Your view about the qualities of a good friend.	INTRODUCTION
- Quality 1 - Reasons	BODY I
- Quality 2 - Reasons	BODY II
- Quality 3 - Reasons	BODY III
Final, short impression	CONCLUSION

Şekil 4.49.: Öğrencilerin özgün fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabının 30. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden iyi bir arkadaşın nasıl olması ve ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği konusunda bir deneme yazmaları beklenmektedir. Denemeler, öğrencilerin kendi düşüncelerini ortaya koymalarını sağlayan yazılar olduğundan onların yaratıcı düşünme becerilerini de geliştireceği düşünülmektedir.

B. Imagine that you are members of the university human rights club. The president Mrs. Merits requests you to create mottos and slogans about human rights in addition to the ones below, already existing in the club's official website. Work in groups to create new mottos and slogans.

Şekil 4.50.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabının 36. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden bir üniversitede insan hakları kulübünde üye olduklarını hayal ederek insan hakları ile ilgili slogan ve mottolar yazmaları beklenmektedir. Slogan yazmak öğrencilerin özgün bir ürün ortaya koymasını sağladığından onların da yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirecektir.

F. Imagine that you have designed a cyber game and are trying to sell it to a company. Use the slide frames with headings on and prepare a slide show to introduce the game. For the scenario part, include the characters, setting, purpose, main actions, etc.

The worksheet contains five filmstrip-style frames arranged in two rows. The top row has three frames with the following labels: 'Title of the game', 'Who is it aimed at?', and 'Steps'. The bottom row has two frames, both labeled 'Scenario'. Each frame consists of a black filmstrip border with a white rectangular area in the center, containing several horizontal lines for writing.

Şekil 4.51.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabının 45. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden bir internet oyunu tasarladıklarını ve bu oyunu bir şirkete satmaya çalıştıklarını hayal etmeleri istenmektedir. Bu oyunu satmak için hazırlayacakları sunumda ise Şekil 4.51’de görüldüğü gibi bu oyunun isminin ne olacağı, hedef kitlenin kim olduğu, oyundaki karakterler ve oyunun senaryosunun bulunması istenmektedir. Öğrenciler böylece hayal güçlerini kullanarak özgün bir ürün ortaya koyacaklardır bu da onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecektir.

C. Study the posters and tick the items they have in common.

☐ name of the guest	☐ venue
☐ events	☐ date
☐ target group	☐ slogan/motto
☐ purpose	☐ time
☐ name of the charity organization	☐ donation amount

D. Imagine that you are a member of a charity organization. Write an announcement to invite people to an event of your charity organization. Then, design your poster. Try to include the items in Part 3 C.

• _____

• _____

• _____

• _____

• _____

• _____

• _____

• _____

Şekil 4.52.: Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlik örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabının 61. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden kendilerini bir hayır kuruluşunun üyesi olarak hayal etmeleri ve insanları bu hayır kuruluşun bir organizasyonuna davet etmek için bir duyuru yazmaları ve poster hazırlamaları istenmektedir. Bu etkinlik öğrencilerin özgün tasarımları ile hazırlanacak bir poster hazırlama ve kendi oluşturacakları bir duyuru içerdiğinden yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye de yardımcı olacaktır.

A. Work in pairs. Read the situations below, choose one and make a dialogue to express your regrets, wishes and apologies about it. Act it out in front of the class.

You visited your friend last night and broke his/her mother's favorite vase accidentally. You didn't mention about it last night. You call your friend this morning and express your regret and apology.

Your dog has stolen one of your neighbor's shoes and brought it to your house. You realize that a few days later. You knock the door and talk to your neighbor about the event.

You're not honest with your teacher because you said you had done your homework although you hadn't done it. You feel regretful now. Talk to your teacher and express your regrets, wishes and apologies.

Şekil 4.53.: Yaratıcı drama etkinlikleri örneği

12. sınıf İngilizce ders kitabının 99. sayfasında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak aşağıda verilen durumları okumaları, bu durumlardan birini seçmeleri ve bununla ilgili pişmanlıklarını, dileklerini ve özürlerini ifade edecekleri bir diyalog hazırlayarak sınıfta canlandırmaları beklenmektedir. Bu şekilde öğrencilerin belli bir metne bağlı kalmadan doğaçlama olarak bir canlandırma yapmaları, ortaya özgün bir ürün koymaları yaratıcı drama etkinliklerine bir örnektir ve onların yaratıcı düşünme becerilerinin de gelişmesini sağlayacaktır.

4.3 Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Ait Bulgular

9. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplam 226 tane etkinlik olduğu, bunlardan 10 (%4.42) tanesinin yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

9. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Studying Abroad	1
2. Ünite: My Environment	1
3. Ünite: Movies	1
4. Ünite: Human In Nature	1
5. Ünite: Inspirational People	1
6. Ünite: Bridging Cultures	1
7. Ünite: World Heritage	1
8. Ünite: Emergency and Health Problems	1
9. Ünite: Invitations and Celebrations	1
10. Ünite: Television and Social Media	1
Toplam	10

Tablo 4.9 incelendiğinde; 9. Sınıf İngilizce ders kitabında yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerin her ünite sonunda 1'er tane olmak üzere toplam 10 etkinlik olduğu tespit edilmiştir. Her ünite sonunda öğrencilerin kendilerini değerlendirmesini gerektiren bir dereceli puanlama aracı yer almaktadır ve bu dereceli puanlama anahtarlarında yalnızca kazanımlar değişmektedir. Bundan dolayı, aşağıda 9. sınıfta yansıtıcı düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklerin sadece birine örnek olarak yer verilmiştir.

Self Assessment

Read and tick (✓) the right column.

	 I haven't understood this yet.	 I need some help to do this.	 I understand and I can do this by myself.
Talking about locations of things			
Asking about and describing neighbourhood			
Making comparisons			

Şekil 4.54: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği

10. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 418 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden sadece 21 (%5.02) tanesinin yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10. Onuncu Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

10. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: School Life	2
2. Ünite: Plans	2
3. Ünite: Legendary Figures	2
4. Ünite: Traditions	3
5. Ünite: Travel	2
6. Ünite: Helpful Tips	2
7. Ünite: Food and Festival	2
8. Ünite: Digital Era	2
9. Ünite: Modern Heroes and Heroines	2
10. Ünite: Shopping	2
Toplam	21

Tablo 4.10 incelendiğinde; 10. sınıf İngilizce ders kitabının 4. ünitesinde 3 adet yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinlik bulunurken, diğer tüm ünitelerde 2'şer adet yansıtıcı düşünme becerisine yönelik etkinlik olduğu saptanmıştır. Böylelikle 4. ünitenin yansıtıcı düşünmeye yönelik etkinliklerin sayısının en fazla olduğu ünite olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 10. Sınıf İngilizce ders kitabında yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerin her ünitenin ortasında bir video blog etkinliği sonunda öğrencilerin ortaya koyduğu bir ürünün akranları tarafından değerlendirmesini içeren akran değerlendirme etkinlikleri ve yine her ünite sonunda öğrencilerin o üniteye verilmesi hedeflenen kazanımları ne derece öğrendikleri bakımından kendilerini değerlendirmelerini gerektirdiği öz değerlendirme etkinlikleri olduğu görülmüştür. 10. sınıfta yansıtıcı düşünme becerilerine yönelik ders kitaplarında yer alan etkinliklere ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

VIDEO BLOG ENTRY

A. Read the paragraph below and learn what a video blog entry is.

What is a video blog entry?

It is a short video clip. You can prepare a video blog entry (vlog) in the classroom as part of pair work or group work activities. Or you can do it at home as a homework assignment. When you record your vlogs, you can use a digital camcorder, a laptop, a tablet or a smartphone. Your teacher should check your recordings before you share them in class. Your friends can fill in peer evaluation checklists after they watch the vlogs so they can evaluate your fluency and accuracy in English.

B. Work in pairs. Read the instructions below and prepare your video blog entry.

- ✦ Write ten questions about everyday life and prepare a questionnaire together.
- ✦ One of you is the interviewer and asks the questions.
- ✦ Ask and answer with the correct intonation.
- ✦ Record your conversation.
- ✦ Upload your video blog entry by the end of this weekend. Share it on your blog.
- ✦ Your partner and you will fill in the peer evaluation checklists for each other after watching the video.

PEER EVALUATION CHECKLIST

Fluency:

Excellent (.....)
 Good (.....)
 Satisfactory (.....)
 Unsatisfactory (.....)

Accuracy:

Excellent (.....)
 Good (.....)
 Satisfactory (.....)
 Unsatisfactory (.....)

Şekil 4.55: Öğrencilerin ekranlarını değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabının 15. Sayfasında bulunan bu etkinlikte öncelikle öğrencilerden ikili gruplar halinde çalışarak günlük hayat ile ilgili 10 adet soru içeren bir anket hazırlamaları ve bu anketteki soruları partnerlerine sordukları, partnerlerin de bu soruları cevapladıkları bir video kaydı oluşturmaları ve bu video kaydını bloglarında yayınlamaları beklenmektedir. Etkinliğin sonunda iki öğrenci de video kaydını izleyerek birbirlerini verilen dereceli puanlama anahtarına göre konuşmadaki hatalar ve akıcılık bakımından değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu etkinlik ekran değerlendirme

gerektirmesi sebebiyle öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini de geliştirmeyi hedeflemektedir.

SELF EVALUATION CHECKLIST			
Tick (✓) the correct column.			
THEME 5: TRAVEL	With no help	With some help	With a lot of help
I can identify the phrases for booking in a recorded text.			
I can use the intonation in question tags correctly.			
I can ask and answer about my own and other people's travel experiences.			
I can book a flight, a room at a hotel, a table at a restaurant, etc.			
I can confirm information during a conversation.			
I can take part in a dialogue in a group to make a travel plan.			
I can make use of written instructions in order to draw a route.			
I can classify different vacation types in a reading passage.			
I can write an e-mail to a friend about my holiday experiences.			
I can prepare a travel guide of a city I have visited.			

Şekil 4.56: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği

10. sınıf İngilizce ders kitabı 74. Sayfada yer alan bu etkinlik öğrencilerin o ünitedeki kazanımları ne derecede öğrendiklerini görmeleri bakımından kendilerini değerlendirmeleri gerektiren bir yansıtıcı düşünme etkinliği örneğidir. Her ünite sonunda aynı şekilde öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine yardımcı olacak birer dereceli puanlama anahtarı hazırlanmıştır. Bu etkinlerde farklılaşan tek yer kazanım cümleleridir.

WRITING - 2

A. Write a paragraph about the things you used to do when you were at primary school.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Swap your books with your partner and check each other's paragraph for spelling and grammar mistakes.

Şekil 4.57: Öğrencilerin akranlarını değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği

Yukarıda örneği verilmiş etkinliklerin yanı sıra, sadece 4. üniteye yer alan yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmeyi hedefleyen ve akran değerlendirmesini içeren bir etkinlik daha görülmüştür. 10. sınıf İngilizce ders kitabının 55. sayfasında yer alan öğrencilerin ilkokuldayken yaptıkları şeyler hakkında bir paragraf yazmalarını isteyen bir yazma etkinliği sonunda, öğrencilerden bu yazılarını birbirleriyle değiştirmelerini ve arkadaşlarının yazılarındaki yazım ve dilbilgisi hatalarını bulmaları istenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerin birbirlerini değerlendirmesi, birbirlerinin hatalarını bulmaları istendiğinden akran değerlendirmeye bir örnektir. Akran değerlendirme etkinlikleri de yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinlikler içerisinde yer alır.

THEME 1			
I can	😊	😐	😞
understand words and expressions about job related topics.			
understand facts about jobs.			
pronounce reduced form of will / am / is / are / going to.			
talk about future and make predictions.			
make an appointment on the phone.			
analyze different CVs and letters of intention for various job applications.			
understand words and expressions about entrepreneurs.			
find the main idea of a text.			
write CVs / Letters of intent for different job applications.			

Şekil 4.58: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken etkinlik örneği

12. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplamda 227 etkinlik, bu etkinliklerden hiçbirinin (%0) yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olmadığı tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin ünitelere dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. On İkinci Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımları

12. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Üniteler	Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Yönelik Etkinlik Sayıları
1. Ünite: Music	-
2. Ünite: Friendship	-
3. Ünite: Human Rights	-
4. Ünite: Coming Soon	-
5. Ünite: Psychology	-
6. Ünite: Favors	-
7. Ünite: News Stories	-
8. Ünite: Alternative Energy	-
9. Ünite: Technology	-
10. Ünite: Manners	-
Toplam	0

4.4 Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarında Bulunan Eleştirel, Yaratıcı ve Yansıtıcı Düşünme Becerileri Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Bu bölümde ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında bulunan eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerileri etkinliklerinin sınıflara göre dağılımlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablo 4.13'te ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında bulunan eleştirel düşünme becerisi etkinliklerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4.13. Eleştirel Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Eleştirel Düşünme	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Öğrencilerin etkili sorular sormasını gerektiren etkinlikler	-	-	-	-
Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlikler	3	6	9	-
Öğrencilerin belli kriterlere göre değerlendirme yapmasını gerektiren etkinlikler	-	-	-	-
Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlikler	1	-	7	1
Öğrencilerin bir metin, hikâye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemelerini gerektirecek etkinlikler	-	-	1	-
Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlikler	2	20	30	18
Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım edecek etkinlikler	-	1	-	1
Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlikler	8	-	-	-
Öğrencilerin bir metnin öncesi ya da sonrasına ait kurgular yapmalarını gerektiren etkinlikler	-	-	3	-
Öğrencilerin bir metne ya da dinleme parçasına yönelik tahminde bulunmaları gereken etkinlikler	-	-	1	-
Öğrencilerin eleştiriye açık bireyler olmasını destekleyen etkinlikler	-	-	-	-
TOPLAM	14	27	50	20

Tablo 4.13 incelendiğinde; her sınıf düzeyinde en çok öğrencilerin üzerinde tartışma yapması gereken etkinliklere ağırlık verildiği görülmektedir. Bunlar tartışmaya açık bir konu vererek öğrencilerin bu konu hakkında fikirlerini sunmalarını isteyen ya da bir durum veya özlü söz hakkında ne düşündüklerini sorgulayan etkinliklerden oluşmaktadır. Öğrencilerin etkili soru sormalarını gerektiren etkinliklerin, öğrencilerden belli kriterlere göre değerlendirme yapmalarını bekleyen etkinliklerin ve öğrencilerin eleştirilere açık bireyler olmalarını sağlayacak etkinliklerin ise her sınıf düzeyinde göz ardı edilen etkinliklerden olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlik sayısının en fazla olduğu sınıf düzeyinin 11. sınıf olduğu tespit edilirken bunun sebebinin 11. sınıf İngilizce ders kitabının 5. ünitesinde öğrencilerin çıkarım yapmalarını gerektirecek dilbilgisi yapılarının kazandırılmasının amaçlanması olduğu gözlemlenmiştir. Bu etkinliklerde

öğrencilerin bir durum ya da resme dayalı çıkarımlarda bulunma etkinlikleri yer almaktadır. Öğrencilerin bir metin, hikaye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemelerini gerektiren etkinliklerin 9., 10. ve 12. sınıf düzeylerinde hiç bulunmadığı görülürken, 11. sınıf İngilizce ders kitabında ise bu kritere ait 1 örnek bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmaları gereken etkinliklerden sadece 10. ve 12. sınıf düzeylerinde birer örnek bulunduğu gözlemlenirken, bu tür etkinliklerin 9. ve 11. sınıflarda hiç bulunmadığı görülmüştür. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinliklerden 9. Sınıf İngilizce ders kitabında 3, 10. Sınıf İngilizce ders kitabında 6, 11. Sınıf ders kitabında 9 tane bulunmaktadır ancak 12. Sınıf İngilizce ders kitabında ise bu etkinliklerden hiç bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca, 9. Sınıf düzeyinde öğrencilere daha çok neden soruları sorulurken, 10., 11. ve 12. sınıf düzeylerinde daha çok tartışma etkinliklerinin olduğu görülmektedir. Bunun nedenin ise 9. Sınıftaki öğrencinin dil öğrenmede henüz başlangıç seviyesinde olması olarak düşünülmektedir. Öğrencilerin bir metnin öncesi ya da sonrasına ait kurgular yapmalarına ve bir metne veya dinleme parçasına yönelik tahminde bulunmalarına yönelik etkinlik örnekleri ise yalnızca 11. sınıf İngilizce ders kitabında bulunmaktadır.

Tablo 4.14'te ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında bulunan yaratıcı düşünme becerisi etkinliklerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4.14. Yaratıcı Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Yaratıcı Düşünme Becerileri	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
1. Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlikler	11	21	26	11
2. Öğrencilerin özgün fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlikler	1	-	-	-
3. Öğrencilerin sentez yapmasını gerektiren etkinlikler	-	-	-	-
4. Yaratıcı problem çözme gerektiren etkinlikler	-	2	1	2
5. Öğrencilerin bilgiyi yeniden yapılandırmasına fırsat veren etkinlikler	-	-	-	-
6. Öğrencilerden verilen resimlere bakarak özgün bir metin ya da hikâye yazmalarını gerektiren etkinlikler	-	-	-	-
7. Yaratıcı drama etkinlikleri	2	7	6	-
TOPLAM	14	30	33	13

Tablo 4.14 incelendiğinde ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında her sınıf düzeyinde en çok öğrencilerin özgün ürün ortaya koymalarını gerektiren etkinliklere ağırlık verildiği görülmektedir. Bu etkinlikler içerisinde mektup yazma, e-posta yazma, kartpostal yazma, broşür hazırlama, CV hazırlama, sunum hazırlama gibi etkinlikler bulunmaktadır. Öğrencilerin özgün ürünler ortaya koymasını gerektiren etkinliklerden sonra en çok bulunan etkinlik türünün ise yaratıcı drama etkinlikleri olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerde ise öğrencilere rol kartları veya durumlar verilerek o duruma uygun diyalog hazırlamaları ve bunu canlandırmaları istenmektedir. Öğrencilerin yaratıcı problem çözmelerini gerektiren etkinliklere 9. sınıf düzeyinde hiç yer verilmezken, 10., 11. ve 12. Sınıf düzeylerinde ise çok az yer verildiği görülmektedir. Bu da öğrencilerin problem çözme becerilerinin ve problemlere yaratıcı çözümler sunabilme becerilerinde yetersiz kalabilecekleri anlamına gelmektedir. Öğrencilerin sentez yapmasını gerektiren, bilgiyi yeniden yapılandırmalarına fırsat veren ve resimlere bakarak özgün hikayeler yazmalarını gerektiren etkinliklere dört sınıf düzeyinde de hiç yer verilmediği ve bu becerilerin göz ardı edildiği görülmektedir.

Tablo 4.15’de ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında bulunan yansıtıcı düşünme becerisi etkinliklerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4.15. Yansıtıcı Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Yansıtıcı Düşünme	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
1. Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken aktiviteler	10	10	10	-
2. Öğrencilerin akranlarını değerlendirmeleri gereken aktiviteler	-	11	-	-
3. Öğrencilerin tahmin yapmalarına fırsat verecek etkinlikler	-	-	-	-
4. Öğrencilerin değişime açık bireyler olmasını destekleyen etkinlikler	-	-	-	-
5. Öğrencilerin kendi kendilerine soru sormalarına fırsat veren etkinlikler	-	-	-	-
6.Yansıtıcı günlük yazma etkinlikleri	-	-	-	-
7. Zihin haritaları	-	-	-	-
8. Kavram haritaları	-	-	-	-
9. Öğrencilerin öğrenme deneyimleri hakkında yazmalarını gerektiren öğrenme yazısı etkinlikleri	-	-	-	-
10. Tartışmaya yönlendiren etkinlikler	-	-	-	-
TOPLAM	10	21	10	0

Tablo 4.15 incelendiğinde; yansıtıcı düşünme becerilerinin gelişimine yönelik her sınıf düzeyinde en fazla öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini sağlayan aktivitelerin yer aldığı görülmektedir. Her ünite için öğrencilerin öğrenmeleri hedeflenen kazanımları ne derecede edindiklerini görmelerini sağlayacak dereceli puanlama anahtarı bulunmakta ve öğrencilerden bu anahtar aracılığıyla kendilerini değerlendirmeleri ve öğrenme eksiklerini görmeleri beklenmektedir. Sadece 10. sınıf düzeyinde öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini gerektiren etkinliklerin yanı sıra, birlikte çalıştıkları partnerlerini de değerlendirmelerini gerektiren etkinlikler bulunmaktadır. Yansıtıcı günlük, kavram haritaları, zihin haritaları, öğrenme yazıları gibi öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini

geliştirebilecek herhangi bir örneğe rastlanmamıştır, yani bu tür etkinliklerin tüm sınıf düzeylerinde göz ardı edildiği görülmektedir. 12. sınıf düzeyinde ise öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen hiçbir etkinlik örneği bulunmadığı görülmüştür.

BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında, üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerilerinin nasıl ve ne düzeyde yer aldığı incelenerek elde edilen sonuçlara, bu sonuçlar ile ilgili tartışmaya ve yapılan önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuç

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklerin var olup olmadığının ve bu becerileri ne ölçüde yansıttığının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

9. sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde toplam 226 tane etkinlik olduğu, bunlardan 14 (%6.19) tanesinin üzerinde tartışma ve analiz yapmayı gerektiren yani eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik etkinlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Durum, 10. sınıf ders kitabı açısından incelendiğinde toplamda 418 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden sadece 27 (%6.4) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. 9. sınıftaki etkinliklere benzer şekilde 10. sınıf ders kitabındaki eleştirel düşünmeye yönelik etkinliklerde de sıklıkla tartışma ve analiz yapmayı gerektiren etkinliklerin yer aldığı ancak az da olsa neden-sonuç ilişkilerinin ortaya çıkarılmasını sağlayan etkinliklerin de olduğu saptanmıştır. 11. sınıf İngilizce ders kitabında yer alan toplam 289 etkinliktен sadece 50 (%17.3) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. 9. ve 10. sınıf ders kabında yer alan eleştirel düşünme etkinliklerinden farklı olarak 11. sınıf ders kitabında öğrencilerin çıkarım yapmasını, bir metin, hikâye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemesini de gerektiren etkinliklerin var olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. 12. sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinlikler incelendiğinde ise toplamda 227 etkinlik olduğu, bu etkinliklerden 20 (%8.8) tanesinin eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerde de sıklıkla öğrencilerin analiz yapmasını, tartışmasını sağlayan etkinliklerin yer aldığı, bunun yanı sıra bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarını, bir metne ya da dinleme parçasına yönelik tahminde bulunmalarını sağlayan etkinliklerin de olduğu görülmüştür. Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda eleştirel düşünme

etkinliklerin en az olduğu sınıf seviyesinin 9. sınıf olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebinin öğrencilerin dili kullanmada henüz başlangıç seviyelerinde olması ve dili tartışma etkinliklerine katılabilecek düzeyde kullanabilme yeterliliğine sahip olmamaları olarak düşünülmüştür. En fazla etkinliğin ise 11. sınıf ders kitaplarında olduğu görülmüştür. Burada da öğrencilerin artık dile hâkim olduğu ve dili kullanma seviyelerinin iyi düzeye ulaştığı göz önünde bulundurularak bu etkinliklere daha fazla yer verildiği düşünülmektedir. Ayrıca İngilizce öğretim programında 11. sınıf düzeyinde çıkarım yapma, tahminde bulunma kazanımlarının yer alması da eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerin sayılarının diğer sınıf düzeylerindeki ders kitaplarındaki etkinliklerden sayıca fazla olmasının başka bir sebebi olarak görülebilir. Ancak eleştirel düşünme becerilerinin ders kitaplarındaki yansımalarına ilişkin elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; incelenen tüm sınıf düzeylerindeki ders kitaplarındaki etkinliklerin toplam etkinlik sayıları göz önüne alındığında yetersiz olduğu söylenebilir.

Araştırmada incelenen bir diğer düşünme becerisi olan yaratıcı düşünme ile ilgili etkinlikler incelendiğinde ise, 9. Sınıf İngilizce ders kitaplarında bulunan toplam 226 etkinlikten 14 (%6.19) tanesinin bu düşünme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler olduğu görülmektedir ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerinin çok büyük kısmını özgün ürünler ortaya koymayı gerektiren etkinlikler oluşturmaktadır. 10. Sınıf İngilizce ders kitaplarına bakıldığında da toplam 418 etkinliğin bulunduğu ve bu etkinliklerden sadece 30 (%7.17) tanesinin yaratıcı düşünme becerisine odaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. 9. Sınıf ders kitaplarında olduğu gibi 10. Sınıf kitaplarında da öğrencilerin poster hazırlama, slogan yazma, blog yazısı ve e-posta yazma gibi özgün ürünler ortaya koymaları gereken etkinliklerin çoğunlukta olduğu, bunlarla beraber çok az da olsa yaratıcı drama etkinliklerine ve yaratıcı problem çözmelerini gerektiren etkinliklere de yer verildiği görülmüştür. 11. Sınıf ders kitaplarına bakıldığında durum, 10. Sınıf kitaplarına benzerlik göstermekte ve etkinlik sayısının da etkinlik türlerinin de 10. Sınıf kitaplarındaki yaratıcı düşünme etkinlikleriyle neredeyse aynı şekilde dağılmış olduğu görülmektedir. 11. Sınıf ders kitaplarında yaratıcı düşünmeyi geliştirmeyi hedefleyen 33 etkinlik olduğu ve bu etkinliklerin kitaptaki toplam 289 tane etkinlik arasında %11.41 oranında bulunduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin büyük bölümünü özgün ürünler ortaya koyma etkinlikleri oluştururken, ilgili kitapta çok az da olsa yaratıcı problem çözme ve yaratıcı drama etkinlikleri de görülmektedir. 12. Sınıf kitapları incelendiğinde toplam 227 etkinlikten 13 (%5.72) tanesinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye

yönelik etkinlikler olduğu ve yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili etkinlik sayısının en az bu sınıf düzeyinde bulunduğu görülmektedir. 9. Sınıf düzeyinde öğrencilerin dili bağımsız bir şekilde kullanabilmeleri mümkün olmadığından bu sınıf düzeyinde etkinliklerin az olduğu düşünülmekteyken, 12. Sınıf düzeyinde yaratıcı düşünme becerilerine bu denli az yer verilmesinin sebebinin üniversitelere giriş sınavından ötürü öğrencilerin bazı derslerdeki yükünün hafifletilmeye çalışılması olabileceği görülmektedir. Ancak zaten oldukça yetersiz olan etkinlik sayılarında ortaya çıkan bu dengesizlik öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmede olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada incelenen yansıtıcı düşünme becerisine yönelik etkinliklerin kitaplarda ne kadar yansıtıldığında ve ne oranda bulunduğu bakıldığında ise bu tür etkinliklerin tüm sınıf düzeylerindeki kitaplarda neredeyse tamamen göz ardı edildiği ve bu etkinliklere yok denilebilecek kadar az sayıda yer verildiği görülmüştür. 9. Sınıf İngilizce ders kitabındaki etkinliklere bakıldığında toplam 227 etkinliktен 10 (%4.42) tanesinin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinlikler olduğu görülmüştür. Bu etkinlikler her ünite sonunda birer tane olmak üzere ünitelere eşit olarak dağıtılmıştır ancak hiç çeşitlilik göstermemektedir. Tüm etkinlikler, ünite sonunda öğrencinin o ünite içerisindeki kazanımlardan hangilerini ne kadar öğrendiklerine dair kendilerini değerlendirebilecekleri bir dereceli puanlama anahtarından oluşmaktadır. 10. Sınıf İngilizce ders kitapları incelendiğinde ise 418 etkinliktен 21 (%5.02) tanesinin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler olduğu ve bu etkinliklerin öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gerektiren etkinliklere ek olarak akranlarını da değerlendirmeleri gerektiren etkinlikler olduğu saptanmıştır. 9. Sınıf kitaplarında olduğu gibi 10. Sınıf ders kitaplarında da her ünite sonunda yer verilen kendini değerlendirme etkinliklerinin bulunduğu, akran değerlendirme etkinliklerinin her birinin ise bir yaratıcı ürün ortaya koyma etkinliğinin ardından geldiği ve ortaya koyulan bu ürünü ve arkadaşının performansını değerlendirmeye yönelik etkinlikler olduğu tespit edilmiştir. 11. Sınıf İngilizce ders kitaplarındaki yansıtıcı düşünme becerisi etkinlikleri ile 9. Sınıf İngilizce ders kitaplarındaki yansıtıcı düşünme becerisi etkinlikleri hem sayı hem dağılım hem tür yönüyle birebir aynıdır. İlgili kitapta her ünite sonunda birer tane olmak üzere toplam 10 (%3.46) etkinliğin öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine yönelik etkinlikler yani yansıtıcı düşünme becerisi ile ilgili etkinlikler olduğu bulunmuştur. 12. Sınıf İngilizce ders kitaplarında ise bu beceriyi geliştirmeyi hedefleyen hiçbir etkinliğin bulunmadığı tespit edilmiştir. Yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklere bakıldığında 12. Sınıf düzeyinde bu

etkinliklere hiç yer verilmezken, 9. ve 11. Sınıf düzeyindeki kitaplarda da sadece öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine yönelik etkinliklerin var olduğu ve 10. Sınıf düzeyinde ise buna ek olarak akran değerlendirmeye yönelik etkinliklere de yer verildiği görülmüştür. Ancak kavram haritaları, zihin haritaları, yansıtıcı günlük ve öğrenme yazıları yazma gibi etkinliklere hiç yer verilmemiştir. Bunların yanı sıra uygulamanın içerisinde bulunan biri olarak, İngilizce öğretmenleri tarafından öğrencilerin kendilerini ya da akranlarını değerlendirmelerini gerektiren etkinliklere çok da yer verilmediği ve öğretim programı yetiştirme çabası içinde bu etkinliklerin önemsiz görülerek ihmal edildiği de tarafımdan gözlemlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda tüm sınıf düzeylerinde İngilizce ders kitapları yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerin ne düzeyde yer aldığı bakımından değerlendirildiğinde, karşımıza yansıtıcı düşünme becerisinin İngilizce ders kitaplarında büyük ölçüde ihmal edildiği sonucu çıkmaktadır.

Sonuç olarak, incelenen üst düzey düşünme becerilerinin kitaplarda bulunma oranlarının, etkinliklerin çeyreği oranında bile olmadığı görülürken, yansıtıcı düşünme becerisinin en düşük oranda yer verilen düşünme becerisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara bakıldığında üst düzey düşünme becerilerine sınıflar düzeyinde eşit düzeyde yer verilmediği sonucu da ortaya çıkmaktadır. Ancak öğrencilerin dil becerilerini kullanma düzeylerini tanımlayan Ortak Avrupa Dil Referans Çerçevesi'ne (CEFR) göre MEB tarafından 9. Sınıfların A1, 10. Sınıfların A2, 11. Sınıfların A2-B1 ve 12. Sınıfların B1-B2 düzeylerinde olduğu kabul edilmektedir. CEFR'deki bu düzeylere göre 12. Sınıf öğrencilerinin en üst düzeyde dil becerisine sahip olması beklenmektedir. Yabancı bir dilde kendini ifade etme yeteneği arttıkça öğrencilerin hedef dilde eleştiriler yapabilme, tartışmalara katılabilme, yaratıcı ürünler ve fikirler ortaya koyabilme ve yansıtıcı düşünebilme düzeylerinin de artabileceği düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda sınıflar düzeyinde üst düzey düşünme becerilerine eşit düzeyde yer verilmemiş olması beklendi bir durum olmasına rağmen, yapılan incelemeler sonucunda sınıf düzeyi arttıkça üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinlik sayısının artması gibi bir doğru orantı görülmemektedir.

Yapılan incelemeler sonucunda ulaşılan en dikkat çekici sonuç ise kitaplarda bulunan üst düzey düşünme becerilerine yönelik etkinliklerin sayıca az olmasının yanı sıra çeşitlilik bakımından da yetersiz bulunmasıdır. Üst düzey düşünme becerilerinin kitaplarda ne kadar yer verildiğine dair hazırlanan kontrol listeleri ile kitaplardaki etkinlikler

değerlendirildiğinde her düşünme becerisi özelinde birkaç etkinlik türüne daha fazla yer verildiği hatta bazı etkinlik türlerine ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Eleştirel düşünme etkinliklerine bakıldığında kitaplarda neden/niçin sorularına, yaratıcı düşünme becerileri etkinlikleri incelendiğinde özgün ürün ortaya koyma etkinliklerine ve yansıtıcı düşünme becerileri ile ilgili etkinliklerde ise öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini gerektiren etkinliklere daha fazla yer verilmiş olması, aslında bu etkinliklerin kitaplarda yer alması bir tesadüf olabileceği ihtimalini de düşündürmektedir. Çünkü üst düzey düşünme becerilerini İngilizce ders kitapları içine bilinçli bir şekilde entegre etmek istendiği düşünüldüğünde, çeşitliliğin bu kadar az olması mümkün gözükmemektedir. İngilizce dersinde kullanılması pek mümkün olan yaratıcı drama etkinlikleri, yaratıcı problem çözme etkinlikleri, tartışma etkinlikleri, kavram haritaları, zihin haritaları ve öğrenme günlükleri gibi öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek etkinliklere çok az ya da hiç yerilmemiş olması dikkat çekicidir. Bu etkinliklerin çeşitlilikleri artırılarak öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini artırmanın yanı sıra, derste kullanılabilecek etkinlik türlerinin çeşitliliği de dersi monotonluktan kurtararak öğrencilerin dikkatini derse daha da çekmeye yardımcı olacaktır.

Eleştirel düşünme becerilerine yönelik etkinlikler incelendiğinde, 10., 11. ve 12. sınıf düzeylerinde öğrencilere eleştirel düşünme becerilerini kazandırmayı hedefleyen etkinliklerden en çok tartışma etkinliklerine yer verildiği görülmüştür. Bu etkinliklerde öğrencilere bir durum, bir özlü söz vb verilerek bu durum ve özlü sözler hakkında tartışmaları istenmiştir. 9. Sınıf düzeyinde eleştirel düşünme becerilerini kazandırmayı hedefleyen etkinliklerde ise en çok öğrencilerin neden sonuç ilişkisini açıklamalarını gerektiren etkinliklere yer verilmiştir. Öğrencilerin etkili sorular sormasını gerektiren, belli kriterlere göre değerlendirme yapmalarını sağlayan ve eleştiriye açık bireyler olmalarını sağlayan etkinliklere tüm sınıf düzeylerindeki kitaplarda hiç yer verilmediği görülmüştür. Buradan anlayabileceğimiz gibi eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik etkinlikler hazırlanırken birçok etkinlik türü göz ardı edilerek, ders kitaplarında daha çok öğrencileri tartışmaya, neden sonuç ilişkisi açıklamaya bazen de analiz etmeye yönlendiren etkinliklere yer verilmiştir. Ders kitaplarında bu şekilde kısıtlı sayıda ve çeşitlilikte etkinliklere yer verilmeme durumunun öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini yeterli düzeyde geliştirememesine sebep olacağı düşünülmektedir.

Ortaöğretim İngilizce ders kitapları yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerin çeşitliliği bakımından değerlendirildiğinde tüm sınıf düzeylerinde en çok öğrencilerin özgün ürün ortaya koymalarını gerektiren etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Bu etkinliklerde öğrencilerden özgün bir mektup, e-posta, slogan, blog yazısı vb. yazmaları ya da poster hazırlamaları beklenmektedir. Tüm sınıf düzeylerindeki İngilizce ders kitaplarında öğrencilerin sentez yapmalarını gerektiren, bilgiyi yeniden yapılandırmalarına fırsat sağlayacak ve bir resme bakarak özgün hikaye yazmalarını gerektiren etkinliklere hiç yer verilmediği görülmüştür. Özgün fikirler sunmayı gerektiren etkinlikler ile yaratıcı problem çözme ve yaratıcı drama etkinliklerine çok az sayıda yer verildiği tespit edilmiştir. Oysa ders kitaplarında bolca okuma metinlerinin bulunması, bu metinler içerisine yerleştirilebilecek problemlere öğrencilerden yaratıcı çözümler bulmalarını istemeye yönelik etkinliklere yer verebilmeyi mümkün kılmaktadır. Ayrıca yaratıcı düşünmeyi geliştirdiği bilinen beyin fırtınası, altı şapkalı düşünme, istasyon vb. öğretim tekniklerini kullanabileceğimiz etkinliklerin de kitaplar da yer almadığı görülmektedir. Bu durumun eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikleri de incelerken karşılaştığımız sonuçla paralellik gösterdiği ve ders kitaplarında öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek etkinliklerden bazılarını daha fazla önem verilirken, bu etkinliklerin birçoğu göz ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yaratıcı bireyler yetiştirmenin ne denli önemli olduğu bilinirken, ders kitaplarında bu tarz etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği açıktır. Ayrıca etkinliklerin çeşitliliğinin az olması durumunun, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

İngilizce ders kitaplarında öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirecek etkinliklere neredeyse hiç yer verilmemesi ve kitaplarda var olan etkinliklerin ise yalnızca öğrencinin kendini veya akranlarını değerlendirdiği etkinliklerle sınırlı olması durumunun, öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmede yetersiz kalmalarına sebep olabileceği görülmektedir.

Ünver (2003), yansıtıcı düşünmeyi bireyin öğrenme süreci ile ilgili olumlu ve olumsuz durumları tespit etmeye ve bu olumsuzlukları gidermeye yönelik bir süreç olarak tanımlar. İlgili kitaplarda yapılan incelemeler sonucunda öğrencilerin öğrenme süreçleri üzerine dikkatli düşüncelerini sağlayan öğrenme yazılarına (Kırnık, 2010), kavramlara ilişkin yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını görmelerini sağlayan kavram haritalarına (Ünver, 2003), öğrencilerin hem kuramsal hem uygulama alanında güçlü ve zayıf yönlerini

görmelerini sağlayacak olan yansıtıcı günlük tutma etkinliklerine (Burgess, 1999; akt. Kozan, 2007) ve süreç değerlendirmesine yardım eden ve öğrencilerin dönem boyunca yaptığı tüm çalışmaları içeren portfolyo uygulamalarına hiç yer verilmediği de tespit edilmiştir.

Eleştirel düşünme becerilerinin öğretimi için kitaplarda en çok kullanılan etkinlik türü olarak ise öğrencilere yöneltilen “Neden/ Niçin?” (Why?) soruları olduğu görülmektedir. İncelenen kitaplarda her üniteye öğrencilere sorulan sorular ya da verilen bir ifadenin ardından öğrencilere neden böyle düşündükleri sorularak, öğrencilerden analiz yapmaları ve neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde soruları cevaplamaları beklenmektedir. Ancak uygulama esnasında bu sorular genelde öğrencileri üst düzey düşünmeye yönlendirmeden, kalıp cevaplar ile sonlanmaktadır. Bu da kitapta bu tür etkinliklerin var olmasına rağmen, uygulama sonucunda karşılaşılan bir problem olarak öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede yetersiz kalması ile sonuçlanabileceği düşünülebilir.

Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin hem sayısal anlamda hem çeşitlilik bakımından yetersiz olduğu yapılan araştırma sonucunda görülmüştür. Bu elde edilen veriler ışığında ve yapılan uluslararası sınavlarda ülkemizin bulunduğu başarı sıralaması da göz önüne alındığında öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine neredeyse hiç sahip olmadıkları görülmektedir. Bunun da İngilizce kitaplarında kavrama düzeyindeki çeviri yapma, boşluk doldurma, eşleştirme veya metne göre verilen soruları cevaplama gibi etkinliklerin daha fazla yer almasından dolayı ortaya çıktığı düşünülebilir.

5.2 Tartışma

Düşünme becerilerini öğretme gereksinimi, insanların değişen ve gelişen toplumun gereksinimlerine ayak uydurma ihtiyacı ile birlikte, artık düşünmeye, sorgulamaya, akıl yürütmeye, problem çözmeye ve özerk öğrenme yolları geliştirmeye daha da önem verilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Fisher, 1995). Cotton (1991) düşünme becerileri ile ilgili yaptığı araştırmasında düşünme becerilerinin öğretilen beceriler olduğu sonucuna ulaşırken, Burke ve Williams (2008) düşünme becerilerinin öğretilen beceriler olmasının yanı sıra bu becerilerin öğretiminin öğrencilerin başarı ve motivasyonlarını da olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır (akt. Karsantık, 2016). Bu bağlamda, düşünme becerilerinin öğretilen beceriler olduğu ve öğrencilerin zeka seviyelerinin öğretmen ve ebeveynler

aracılığıyla arttırılabileceği de düşünüldüğünde, düşünme ve öğrenme kapasitelerinin arttırılması, bilişsel gelişimin hızlandırılmasını sağlamak amacıyla düşünme becerilerinin öğretiminde yollar aranmaya başlanmıştır (Fisher, 1995). Bu araştırmada da, bu düşünme becerilerinden eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme becerileri ele alınmıştır.

Yaratıcı düşünme, keşifler yapmayı ve hipotez üretmeyi beraberinde getirirken, eleştirel düşünme ise sorgulama, aklın ve kanıtın kabul edilebilirliğini test etme bağlamı sunar (Fisher, 1995).

Yansıtıcı düşünme ise bireyin öğrenme süreci ile ilgili olumlu ve olumsuz durumları tespit etmeye ve bu olumsuzlukları gidermeye yönelik bir süreç olarak tanımlanır (Ünver, 2003).

Günümüz toplumlarında açık görüşlü, eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirmenin çok önemli olduğu ve eleştirel düşünebilen bireylerin aslında toplumların sorunlarına çözümler üretebilen bireyler olduğu da bilinmektedir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Çağdaş dünyaya ayak uydurabilmek için ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılayabilmek, sorgulayan, üreten bireyler yetiştirmek amacıyla düşünme becerilerinin öğretimine ihtiyaç duyduğumuz görülmektedir ve kitapların devlet okullarında birincil materyal olarak kullanıldığı da göz önünde bulundurulduğunda bu becerilerin öğretiminin ders kitaplarında bulunması gerektiği düşünülmektedir. Ancak yapılan araştırma sonucunda, ilgili kitaplarda bu becerilere yeterince yer verilmediği anlaşılmaktadır.

Karsantık (2016), düşünme becerileri üzerine öğretmen adaylarıyla yaptığı görüşmeler sonucunda okullarda düşünme becerilerinin yeterli düzeyde kazandırılmadığı ve bunun öğretmen adaylarının bilgi, beceri ve tutumlarından, fiziki koşullardan, öğretim programlarının yoğunluğundan, ulusal sınavlardan ve ders kitaplarının yetersizliğinden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. Demir (2008) ise ilköğretim İngilizce ders kitaplarını düşünme becerileri açısından incelediği araştırmasında, ilköğretim düzeyinde okutulan İngilizce ders kitaplarının düşünme becerilerinin öğretimi açısından birçok eksikliğe sahip olduğunu tespit etmiştir. Endonezya’da eleştirel düşünme becerilerinin ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında ne kadar yer aldığına dair yapılan araştırmada elde edilen, kitapların eleştirel düşünme becerilerini %17 oranında içerdiği ve bu oranın çok yetersiz olduğu sonucu bizim çalışmamızdaki sonuç ile de örtüşmektedir (Solihati ve Hikmat, 2018). Yine Endonezya’da yapılmış olan, meslek lisesi öğrencilerinin kullandığı İngilizce ders

kitaplarının üst düzey düşünme becerilerine yönelik etkinlikler içerecek şekilde geliştirilmesi ile ilgili çalışmada, kitaplarda yer alacak üst düzey düşünme becerilerine yönelik etkinliklerin öğrencilerin hedef dili öğrenmedeki başarısını, eleştirel düşünme becerilerini, yaratıcılığını ve öz düzenleme becerilerini arttıracak sonucuna ulaşılmıştır (Margana ve Widyanoro, 2017). Araştırmalarda ulaşılan ders kitaplarının yetersiz olması durumu ile bu çalışmada ilgili kitapların incelendikten sonra ulaşılan kitaplarda yer alan üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin yetersiz olması sonucunun birbiri ile örtüşmekte olduğu görülmüştür.

Üst düzey düşünme becerilerinin öğretiminin öğrencilere ve toplumlara pek çok açıdan katkılar sağladığı açıkça görülürken, İngilizce ders kitaplarında bu etkinliklere çok az oranlarda yer verilmiş olması, eğitim politikalarını belirleyenlerin bu konuya yeterince önem vermediklerini ya da kitap yazarlarının üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler hazırlamaya dair yeterince bilgi sahibi olmadıklarını düşündürmektedir.

Buna ek olarak, ortaöğretim İngilizce öğretim programı ana felsefesi ve genel amaçları incelendiğinde, öğrencilerin iletişim becerilerinin geliştirilmesine, işbirlikli öğrenmeye, dört beceriye (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) önem verildiği görülmektedir. Öğretim programında öğrencileri yansıtıcı düşünür bireyler haline getirmekten yani öğrencileri kendi ihtiyaçlarını, zayıf ve güçlü yönlerini fark etmelerine teşvik etmekten yalnızca bir kez bahsedilirken, öğrencilerin öğretmen rehberliğinde yaratıcı bireyler olmasına yardım edilmesi gerektiğinden de bir kez bahsedildiği görülmüştür. Ancak öğretim programında öğretmenlere kullanılması önerilen materyaller ve etkinlikler arasında tartışma etkinlikleri, e-portfolyo çalışmaları, video blogları (vlog), rol yapma ve öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini gerektiren kontrol listelerinin bulunduğu da saptanmıştır (MEB, 2018). Üst düzey düşünme becerilerine İngilizce öğretim programının genel amaçları kısmında bu denli az yer verilmesi ve gereken vurgunun yapılmamasının, kitaplarda yer alan üst düzey düşünme becerilerine yönelik etkinliklerin de sınırlı olması durumunun sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Yavuzer (1994), yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilmek için ve tüm bireylerde doğuştan var olan bu potansiyeli açığa çıkarmak için bu becerilerin eğitim ile desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu da öğretmenler, derslerde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ve materyaller sayesinde gerçekleşebilir. Ders kitaplarının ülkemizde tüm devlet okullarında ortak materyal olarak kullanıldığı da göz önünde bulundurulduğunda, ders

kitaplarında bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasına fırsat verecek etkinliklere yeterli miktarda yer verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak devlet okullarında ortaöğretim düzeyinde okutulan İngilizce ders kitapları incelendiğinde yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklere de yeterince yer verilmediği görülmektedir.

Alan yazında yapılan çalışmalar göstermekte ki; beyin fırtınası, ters beyin fırtınası, yaratıcı drama, problem çözme etkinlikleri öğrencilerin yaratıcılığını önemli derecede geliştirmektedir (Buzan, 2001; Özden, 2005; Açıkgöz, 2006; Demirel, 2012). Orhon (2008) grupla hikaye yazma, hayali bir pencereden bakarak şiir yazma, ya da diyalog yazma gibi etkinliklerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olabileceğini ve bu tür etkinliklere ders kitaplarında yer verilmesi gerektiğine değinmektedir. Ayrıca alan yazında yaratıcı drama ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ise, yaratıcı dramanın öğrencilerin yabancı dil konuşma becerilerine, motivasyonlarına ve yaratıcılık düzeylerine olumlu etkisi olduğu ve sınıfta olumlu bir atmosfer oluşturarak öğrencilerin öğrenme düzeylerine de katkıda bulunduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır (Saraç, 2007; Aldağ, 2010; Yumurtacı, 2019). Yaratıcı bireyler yetiştirmenin bu denli önemli olduğu bilinirken, ders kitaplarında bu tarz etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği açıktır. Ayrıca araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında, ilgili kitaplarda yer alan etkinliklerin çeşitliliğin az olduğu saptanmıştır. Etkinliklerin çeşitliliğinin az olması durumunun, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Yansıtıcı düşünmeyi geliştiren etkinliklerin başında öğrencilerin güçlü ve zayıf yanlarını ve öğrenme eksikliklerini görmelerini sağlayan öğrenme yazıları, yansıtıcı günlükler, kavram ve zihin haritaları, portfolyo etkinlikleri, öz değerlendirme ve akran değerlendirme gelmektedir. Bu etkinliklerin öğrencilerin öğrenme sürecini değerlendirmelerine yardım eden ve öğrenme eksiklerini görerek kendilerini geliştirmelerine fırsat veren etkinlikler olması yönüyle onların yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmenin yanı sıra kullanılacak etkinliklerin böyle çeşitli olmasının eğitim ortamına da olumlu bir atmosfer sağlayacağı düşünülmektedir. Gelter (2003), yansıtıcı düşünmenin öğrenme sürecini iyileştirdiğini ancak bu becerinin kazanılması için zaman ve aktif bir çaba harcanması gerektiğini belirtmektedir. Yansıtıcı düşünmenin böyle amaçlı bir çaba ile geliştirilebileceği göz önünde bulundurulduğunda, yansıtıcı düşünebilen bireyler yetiştirebilmek için öğrencilerin bu becerilerini geliştirecek etkinliklere ders kitaplarında yeterli miktarda yer verilmesi gerektiği açıkça görülmektedir.

Yansıtıcı düşünme becerileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde de öğrencilere yansıtıcı düşünme becerilerinin kazandırılmasında en yaygın kullanılan etkinliğin yansıtıcı günlükler olduğunu görmekteyiz (Ekiz, 2006; Anılan ve Anagün, 2007; Işıkoğlu, 2007; Lee, 2008; Tok, 2008; Koç ve Yıldız, 2012). Yansıtıcı günlüklerin, öğrenmedeki gelişimi izleme ve kaydetme yoluyla öğrenciye kendi gelişimini görmesinde yardımcı olmasının yanı sıra onların düşünme becerilerini geliştirmelerinde ve sürece aktif katılımlarında da etkili olduğunu (Akkoyunlu, Telli, Menzi Çetin ve Dağhan, 2016) göz önünde bulundurduğumuzda, ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında bu etkinliklere yer verilmemiş olmasının yansıtıcı düşünme becerilerine ilgili kitaplarda yeterli derecede önem verilmediğini de ortaya koymaktadır.

Yansıtıcı düşünme becerileri, bireylerin düşünme ve öğrenme süreçlerine dair farkındalıklarının artmasında önemli bir role sahip olmanın yanı sıra, bu süreçlerdeki zayıf ve güçlü yönlerini keşfetmelerine ve kendilerini değerlendirmelerine fırsat verir.

Baş ve Beyhan (2012) İngilizce dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi üzerine yaptığı araştırmada öğrencilere yansıtıcı düşünme becerisine dayalı etkinlikler yapıldıktan sonra, onların hem akademik başarılarında hem de derse yönelik tutumlarında anlamlı şekilde artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yansıtıcı düşünme becerileri ile ilgili yapılan birçok çalışmanın sonucunun da bu araştırma ile örtüştüğü görülmektedir (Kozan, 2007, Ersözlü, 2008, Baş, 2009 Kırnık, 2010). Alan yazında birçok çalışmada ortaya çıkan bu sonuçlar ışığında, ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında yansıtıcı düşünme becerisinin göz ardı edilerek bu düşünme becerisini geliştirmeye yönelik etkinliklere neredeyse hiç yerilmemiş olması da araştırmanın ilgi çekici bir sonucu olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, günümüzde düşünme becerilerinin öneminin arttığını ve bilgiye sahip olmaktansa bilgiyi üretmenin, yorumlamanın, değerlendirme, sorgulama gibi niteliklere sahip olmanın daha önemli olduğu açıktır (Söylemez, 2018). Bunun yanı sıra düşünme becerilerinin sadece bazı insanların sahip olduğu bir özellik olmadığı *her insanın doğuştan sahip olduğu öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir özellik* (Demirel, 2011) olduğunu da göz önünde bulundurduğumuzda, ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan etkinliklerin yetersiz olmasının, hatta bazı becerilerin göz ardı edilmiş olmasının eğitim açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında daha sonra yapılacak

araştırmalara ve ders kitaplarını üst düzey düşünme becerilerine yönelik etkinlikler bakımından geliştirmeye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.3 Öneriler

Bu araştırmada Milli Eğitimin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği üst düzey düşünme becerilerinin ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında ne kadar yansıtıldığı incelenerek araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında bakanlığa ve araştırmacılara öneriler aşağıda verilmiştir.

5.3.1 Milli Eğitim Bakanlığı'na Yönelik Öneriler

1. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında tartışma, çıkarımda bulunma, analiz yapma, problem durumlarına farklı bakış açılarıyla bakma gibi öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere daha fazla yer verilebilir.
2. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında öğrencilerin problem durumlarına farklı çözüm önerilerinde bulunacakları, slogan yazma, poster hazırlama, kısa hikâye yazma vb. yeni ve özgün ürün ortaya koyabilecekleri etkinliklerin yanı sıra yaratıcı drama etkinliklerine daha fazla yer verilebilir.
3. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında öğrencilerin kendilerini, akranlarını değerlendirebilecekleri etkinliklerin yanı sıra yansıtıcı günlük yazma, kavram ve zihin haritaları gibi etkinliklere de yer verilebilir.
4. Ders kitabı yazarları arasında üst düzey düşünme becerileri ile ilgili çalışmaları olan kişilere de yer verilebilir ya da bu yazarlara üst düzey düşünme becerileri ile ilgili seminerler verilerek bu becerileri ders kitaplarına nasıl daha fazla entegre edebilecekleri ile ilgili bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.
5. Ders kitaplarında üst düzey düşünme becerilerine daha fazla yer verilmesi sağlanabilir.

5.3.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmada TTK tarafından ortaöğretim düzeyinde okutulması kararlaştırılmış İngilizce ders kitaplarına yer verilmiştir. Özel yayınevlerinin kitapları ya da ilkökul ve ortaokul düzeyindeki İngilizce ders kitapları da üst düzey düşünme becerilerini ne düzeyde içerdikleri bakımından değerlendirilebilir.

2. Öğretmenlerin üst düzey düşünme becerileri ile ilgili etkinlikleri ne kadar uyguladıkları ya da nasıl uyguladıkları sorgulanabilir.
3. İngilizce öğretim programlarında üst düzey düşünme becerilerine ne düzeyde yer verildiği incelenebilir.
4. Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine karşı tutumları ile ilgili bir araştırma yapılabilir.
5. EBA portalında öğrencilere sunulan çevrimiçi materyallerdeki etkinliklerin üst düzey düşünme becerilerini öğretmeyi ne kadar hedeflediğine yönelik bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 24.
- Adıgüzel, Ö. (2018). *Eğitimde Yaratıcı Drama*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akyol, Z. (2021). Ortaokul İngilizce Öğretim Programı İle İlgili Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 28-43.
- Alici, M. (2016). *İlkokullarda Okutulan 3. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ataman, A. (1993). Eğitim Sürecinde Yaratıcılık. *Yaratıcılık ve Eğitim* (s. 108). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Aydın, M.Z. (2001). Aktif Öğretim Yöntemlerinden Buldurma (Sokrates) Yöntemi, *CÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 55-80. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/223874> sayfasından erişilmiştir.
- Bakioğlu, A., ve Dalgıç, G. (2014). *Eğitimcilerde Yansıtıcı Düşünme*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Bal, O. ve Şahin, H. (2021). Review of Primary School English Coursebooks In Terms Of Creative Writing Activities. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 8(3), 150-162. DOI: <https://doi.org/10.33200/ijcer.893993>
- Batdı, V. ve Özbek, R. (2010). Yabancı Dil Ağırlıklı Derslerde Okutulan İngilizce Ders Kitabının Etkili Kullanılabilmesi İçin Taşınması Gereken Özelliklere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Elazığ ve diyarbakır illeri örneği). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 9(1), 85-95.
- Bayraktar Balkır, N., ve Zehir Topkaya, E. (2019). The Influence of Synectics Model as a Prewriting Technique on Vocabulary Development. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2115-2127.

- Beghetto, R. A. (2010). Creativity in the Classroom. J. C. Kaufman, ve R. J. Sternberg (Dü) içinde, *The Cambridge Handbook of Creativity* (s. 447-463). New York, USA: Cambridge University Press.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Cengiz, C., ve Karataş, F. Ö. (2016). Yansıtıcı Düşünme ve Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 5-27.
- Chaffee, J. (2013). *Thinking Critically*. New York: Centage Learning Press.
- Coşkun, E., ve Tiryaki, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Tartışmacı Metin Yazma Becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28(2), 102-115.
- Cottrell, S. (2005). *Critical Thinking Skills*. London: Palgrave Macmillan.
- Çakmak, E., ve Civelek, F. (2013). Tartışmacı Yazma Eğitiminin Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Yazma Kaygılarına Etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 355-371.
- Çalışır, T. (2013). *Evaluation of The English Textbooks Used in Seventh Grades Of State Schools in terms of Learner Autonomy*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirbilek Oflaz, T. (2009). *Teachers' Perceptions on Coursebook "Time For English 5": The 5th Grade State Schools*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dewey, J. (1910/2007). *How We Think*. New York: Cosimo.
- Doğan, N. (2007). *Eğitimde Yeni Yönelimler: Yaratıcı Düşünme*. (Ö. Demirel, Dü.) Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dursun, F. , Bektaş Bedir, S. ve Önkuzu Gülcü, E. (2017). Lise İngilizce Dersi Öğretmenlerinin Öğretim Programına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi . *Milli Eğitim Dergisi* , 46 (216) , 135-163 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/39114/462006>
- Ennis, R. (1993). Critical Thinking Assessment. *Theory Into Practice*, 32(3), 179-186. Retrieved July 5, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/1476699>

- Epstein, A. S. (2003). How Planning and Reflection Develop Young Children's Thinking Skills. *Young Children Vol. 58, No. 5*, 28-36. <https://www.jstor.org/stable/42728978> adresinden alındı.
- Facione, P.A. (2020). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. <https://www.insightassessment.com/wp-content/uploads/ia/pdf/whatwhy.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Fisher, R. (1995). *Teaching Children to Think*. Cheltenham, United Kingdom: Stanley Thornes Publishing.
- Gözütok, D. (2000). *Öğretmenliği Geliştiriyorum*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gözütok, D. (2006). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Ekinoks.
- Gündoğdu, H. (2009). Eleştirel düşünme ve eleştirel düşünme öğretimine dair bazı yanılgılar. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 57-74. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874647.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin Düşünme Becerilerini Geliştirme. *TÜBAR*, 127.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F., ve Gülgöz, S. (2003). *Eleştirel Düşünme*. İstanbul: Eğitim Reformu Gelişimi.
- Ilyas, H. P. (tarih yok). Critical Thinking: Its Representation in Indonesian ELT Textbooks and Education. York: York University, Education, Doctoral Thesis, 2015.
- Imhof, M., ve Picard, C. (2009). Views On Using Portfolio in Teacher Education. *Teaching and Teacher Education* 25, 149-154. doi:<https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.08.001>
- İslim, Ö. (2011). SCAMPER (Yönlendirilmiş Beyin Fırtınası Tekniği). *Uluslararası Bilgisayar Teknolojiler Sempozyumu* (s. 886-889). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Kanat, K. (2020). *Sokratik Yönteme Göre Hazırlanan Eleştirel Düşünme Eğitim Programının Çocukların Eleştirel Düşünme Becerilerine Ve Ahlaki Yargı Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, E. (2019). *Argümantasyon Tabanlı Bilim Öğrenme Yaklaşımının Uygulandığı Fen Sınıflarında Kavram Haritaları Ve Argüman Haritalarının Etkililiğinin İncelenmesi*.

Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.
<https://tez.yok.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır.

Karanja, L. (2021). Teaching critical thinking in a collegelevel writing course: A critical reflection *International Online Journal of Education and Teaching* (IOJET), 8(1). 229-249.

Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

Karataş, S., Akçayır, G., ve Tosik, E. (2016). Yaratıcı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Ters Beyin Fırtınası Tekniğinin Etkililiği Üzerine Nitel Çalışma. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 42-58.

Karsantık, Y. (tarih yok). *Öğretmen Adaylarının Düşünme Becerilerine Ve Düşünme Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Kazu, H., ve Demiralp, D. (2012). Usage Status of Methods that Enhance Reflective Thinking in Primary Level Programs (Elazığ City Example). *International Online Journal of Educational Sciences* 4(1), 131-145.
https://iojes.net/index.jsp?mod=makale_ing_ozetvematikale_id=41236 adresinden alındı.

Kestel, M., ve Şahin, M. (2018). Eğitimde eleştirel düşünme. *Eğitim ve öğretim araştırmaları dergisi*. 7(3), 40-49.
http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/05.muharrem_kestel.pdf sayfasından erişilmiştir.

Köprülü, S. (2008). Cumhuriyetten Günümüze Temel Eğitim Matematik Dersi Öğretim Programlarının Eleştirel Ve Yaratıcı Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.

Küçükahmet, L. (2014). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel.

Lipman, M. (1988). Critical Thinking- What can it be? *Institute for Critical Thinking Resource Publication*.

Lipman, M. (2003). *Thinking in Education*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Margana, ve Widyanoro, A. (2017). Developing English Textbooks Oriented to Higher Order Thinking Skills for Students of Vocational High Schools in Yogyakarta. *Journal of Language Teaching and Research*, 26-38.
- Marin, L., ve Halpern, D. (2011). Pedagogy for Developing Critical Thinking in Adolescents: Explicit Instruction Produces Greatest Gains. *Thinking Skills and Creativity Volume 6, Issue 1*, 1-13.
- Maxwell, M. (2009). *Introduction to the Socratic Method and its effect on critical thinking*. <http://www.socraticmethod.net/> sayfasından erişilmiştir.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- MEB. (2005). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Ve Öğretim Çalışmalarının Plânlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge*. Tebliğler Dergisi.
- MEB. (2019). *PISA 2018 Türkiye Ön Raporu*. Ankara: Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi.
- McGuinness C. (2000). ACTS (Activating Children's Thinking Skills). A methodology for enhancing thinking skills. ESRC TLRP First Programme Conference. Leicester: University of Leicester.
- Murphy, M., Dempsey, M., ve Halton, C. (2010). N. Lyons (Dü.) içinde, *Handbook of Reflection and Reflective Inquiry*. Cork, Ireland: Springer.
- Norton, J. L. (1997). Educating the Effective Practitioner: Improving the Pre-service Curriculum. *the Annual Meeting of the Mid-South*. Memphis, Tennessee.
- Nosich, Gerald M. 2018. **Disiplinlerarası Eleştirel Düşünme Rehberi**. çev. Birsal Aybek. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Orhon, G. (2014). *Yaratıcılık: Nörofizyolojik, Felsefi ve Eğitsel Temeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Önal, İ. (2020). *Eleştirel Düşünme Becerilerine Yönelik Bir Program Geliştirme Çalışması*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özaşkın, A., ve Bacanak, A. (2016). Eğitimde Yaratıcılık Çalışmaları: Neler Biliyoruz? *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 212-226.

- Özdemir, E. (2007). *An Evaluation of Time For English 4, The 4th Grade English Coursebook For Public Schools*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özden, Y. (1997). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özden, Y. (2008). *Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztuna Kaplan , A., ve Ercan, S. (2011). Yaratıcı Düşünme Tekniklerinden Sinektik Uygulamasına Örnek Bir Araştırma: Çocuğun Gözünde Yaratıcılık. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 766-793.
- Özyaprak, M. (2016). Yaratıcı Düşünme Eğitimi: SCAMPER Örneği. *Üstün Zekalılar Derneği ve Yaratıcılık Dergisi*, 67-81.
- Paul, R., ve Elder, L. (2006). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*. Foundation for Critical Thinking.
- Paul, R., ve Elder, L. (2011). *Critical Thinking Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. Boston, USA: Pearson.
- Pollard, A., ve Pollard, A. (Dü). (2016). *Reflective Teaching In Higher Education*. United States: Bloomsbury.
- Presseisen, B. Z. (2001). Thinking Skills: Meanings and Models Revisited. (Ed. Costa, A.L). *Developingminds: A Resource Book for Teaching Thinking* (Chaper: 9) (47-53). Alexandria, VA: ASCD.
- Rawlinson, J. G. (1995). *Yaratıcı Düşünme ve Beyin Fırtınası*. İstanbul: Rota Yayın.
- Robey, J. A.(2002). The Impact of belief bias and epistemological belief on critical thinking in pre-service teachers. Unpublished Doctoral dissertation.University of Minnesota, Minnesota,U.S.A.
- Sadat, M. (2018). What's Behind the Label? A Qualitative Study of Critical Thinking Exercises in Two Popular English for Academic Purposes (EAP) Textbooks. Ottawa: Carleton University, Applied Linguistics and Dicourse Studies, Doctoral Thesis, 2018.

- Sak, R., Şahin Sak, İ.T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- San, İ. (1993). Sanatta Yaratıcılık, Oyun, Drama. *Eğitim ve Yaratıcılık* (s. 72). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Seferoğlu, S., ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 193-200.
- Smith, J. K., ve Smith, L. F. (2010). Educational Creativity. J. C. Kaufman, ve R. J. Sternberg (Dü) içinde, *The Cambridge Handbook of Creativity* (s. 250-264). New York, USA: Cambridge University Press.
- Solhi, M., Sak Masrı, M., Şahin, Ş., ve Yılmaz, H. S. (2020). Evaluation of the English language coursebooks used at the Turkish public elementary schools. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 16(3), 1282-1308.
- Sönmez, E., Akkas, B.N.C. ve Memis, E.K. (2020). Arguman Olusturma Uzerine Yenilikci Bir Yaklasim: Arguman Haritalama. *Akdeniz Egitim Arastirmalari Dergisi*, 14(33), 129-145. doi: 10.29329/mjer.2020.272.6 https://www.researchgate.net/publication/347241720_Arguman_Olusturma_Uzerine_Yenilikci_Bir_Yaklasim_Arguman_Haritalama#fullTextFileContent adresinden erişilmiştir. [accessed Apr 05 2021].
- Sönmez, V. (1993). Yaratıcı Okul, Öğretmen, Öğrenci. *Yaratıcılık ve Eğitim* (s. 145-146). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Söylemez, Y. (2018). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki Kazanımların Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- Starko, A. (2022). *Creativity in the Classroom*. New York: Routledge.
- Sternberg, R. (2007). Creativity as a Habit. A.-G. Tan (Dü.) içinde, *Creativity: A Handbook for Teachers* (s. 3-13). Singapore: World Scientific Publishing.
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Sünbül, A. M. (2005). *"Yaratıcılık ve Birey"*. (Ed. Ali Murat Sünbül). *Öğretmenin Dünyası*. Ankara: Odunpazarı Belediyesi Yayınları.

- Sünbül, A. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya: Eğitim Akademi.
- Şahinel, S. (2002). *Eleştirel Düşünme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şenşekerci, E., ve Bilgin, A. (2008). Eleştirel Düşünmenin Öğretimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15-43.
- Tang, C. (2002). Reflective Diaries as a Means Of Facilitating. *Education Development Centre*, 3. <http://nursing-midwifery.tcd.ie/assets/director-staff-edu-dev/pdf/ReflectiveDiaries-CatherineTang.pdf> adresinden alındı
- Tekin Özel, R. (2011). *İlköğretim İngilizce Dersi Öğretim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlüklerin Belirlenmesi (Ankara İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011.
- Tok, E. *Düşünme Becerileri Eğitimi Programının Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Eleştirel, Yaratıcı Düşünme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- Uçar, B. (2018). *Akran Dönütü ile Desteklenmiş Argüman Haritalarının Öğrencilerin Argümantasyon Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/5299/Beyza_UCAR_TEZ%20%282%29-.pdf?sequence=3&isAllowed=y adresinden erişilmiştir.
- Ülgen, G., ve Üstündağ, T. (2002). “Zeka ve Yaratıcı Eğitim Sürecinde Öğrenme Ortamı”. *Eğitimde Zeka ve Yaratıcılık. Bilgi, Belge, Kılavuzlar*. Ankara: MEB Basımevi.
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: Pegem.
- Ünver, G. (2007). Yansıtıcı Düşünme. Ö. Demirel (Dü.) içinde, *Eğitimde Yeni Yönelimler* (s. 137-148). Ankara: Pegem.
- Üstündağ, T. (2014). *Yaratıcılığa Yolculuk*. Ankara: Pegem.
- Vidmar, D. J. (2006). Reflective Peer Coaching: Crafting Collaborative Self-Assessment in Teaching. *Research Strategies*(20), 135-148. doi:<https://doi.org/10.1016/j.resstr.2006.06.002>
- Wedman, J. M., ve Martin, M. W. (1986). Exploring the development of reflective thinking through journal writing. *Reading Improvement*, 23(1), 68-71.

<https://www.proquest.com/scholarly-journals/exploring-development-reflective-thinking-through/docview/1994304367/se-2?accountid=12251> adresinden alındı

- Weisberg, R., ve Lauretta, M. (2013). *Cognition: From Memory To Creativity*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Wellman, L. E. (1997). *The use of multiple representations, higher order thinking skills, interactivity, and motivation when designing a CD-ROM to teach self similarity*. (Yayınlanmamış doktora tezi). University of California, Los Angeles.
- Wood, P. (2013). Classroom Management. E. S. Dymoke içinde, *Reflective Teaching and Learning in the Secondary School* (s. Chapter 3). New Delhi: SAGE Publications.
- Woodward, A. (1993). Introduction: Learning form Textbooks. B. K. Ed: Britton, A. Woodward, ve M. Binkley içinde, *Learning from Textbooks*. New York: Routledge.
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Paydaşlarıyla Kapsayıcı Bir Derleme Çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3876-3915.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, H., ve Sünbül, A. (2002). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yücel, E., Dimici, K., Yıldız, B., ve Bümen, N. (2017). Son 15 Yılda Yayımlanan İlk ve Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programları Üzerine Bir Analiz. *Ege Eğitim Dergisi*, 702-737.

EKLER

EK-1. Araştırmada İncelenen Kitaplara Ait Künye Bilgileri

Sınıf Seviyesi	Kitap Adı	Yazar/ Yazarlar	Yayınevi
9. Sınıf	Relearn	Lamia KARAMİL- Evrin B. KALDAR	Pasifik Yayınevi
10. Sınıf	Ortaöğretim İngilizce Ders Kitabı 10	Çiler G. KARATAŞ	Gizem Yayıncılık
11. Sınıf	Sunshine English	Müge A. CAN- Neslihan A. ALTAN	Cem Yayınevi
12. Sınıf	Count Me In	Fethi ÇİMEN- Bilgen T. TİĞİN- Ayten ÇOKÇALIŞKAN- Nihan ÖZYILDIRIM- Mustafa ÖZDEMİR	MEB

EK-2. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı ve Kazanım Tablosu

THEMES	LEARNING OUTCOMES
Unit 1- Studying Abroad	E9.1.L1. Students will be able to identify frequently used vocabulary for greetings and conversations in a simple recorded text. E9.1.L2. Students will be able to detect specific information about jobs/countries/ nationalities. E9.1.P1. Students will be able to recognize contracted forms of “am, is, are” and “have/has”. E9.1.S1. Students will be able to introduce themselves and their family members. E9.1.S2. Students will be able to ask and answer about their personal belongings. E9.1.S3. Students will be able to ask for and give simple

	directions in simple phrases. E9.1.R1. Students will be able to recognize familiar names, words and very basic phrases in simple texts such as postcards, greeting cards and emails. E9.1.R2. Students will be able to find specific information in a simple text about jobs/nationalities/countries. E9.1.W1. Students will be able to write simple sentences and phrases (a postcard, an e-mail or a hotel registration form).
Unit 2- My Environment	E9.2.L1. Students will be able to respond to the questions related to the topic of a recorded text/video. E9.2.L2. Students will be able to locate the things as they listen to information about the instructions. E9.2.P1. Students will be able to differentiate /ɪ/ and /i:/ sounds. Eg. sit /sɪt/ seat /si:t/ E9.2.S1. Students will be able to ask about and describe their neighbourhood. E9.2.S2. Students will be able to compare people, places and objects around them. E9.2.S3. Students will be able to ask and answer questions about location of things and places. E9.2.R1. Students will be able to read a simple text for specific information about their neighbourhood/city etc. E9.2.W1. Students will be able to fill in a chart comparing cities in different countries/Turkey. E9.2.W2. Students will be able to describe different environments in simple sentences and phrases.
Unit 3- Movies	E9.3.L1. Students will be able to detect familiar words/phrases about likes/dislikes and hobbies in a recorded text or video.

	E9.3.L2. Students will be able to reorder a recorded conversation about making invitations/ offers. E9.3.P1. Students will be able to differentiate /t/ sound from / θ / sound. Eg. ten /ten/ thin / θɪn/ E9.3.S1. Students will be able to express their opinions about free time activities. E9.3.S2. Students will be able to ask about and tell the time and the date. E9.3.S3. Students will be able to talk about their preferences of hobbies and free time activities. E9.3.S4. Students will be able to act out a dialogue about accepting and refusing an invitation. E9.3.R1. Students will be able to scan film reviews on blogs to decide which movie to see. E9.3.R2. Students will be able to find the main idea of a text about movies. E9.3.W1. Students will be able to write their opinions on a blog. E9.3.W2. Students will be able to write short text messages to invite their friends for a movie.
Unit 4- Human in Nature	E9.4.L1. Students will be able to identify the subject of a text with the help of familiar words. E9.4.L2. Students will be able to identify time expressions of daily routines. E9.4.P1. Students will be able to pronounce /s/ , /z/ and / ɪz/ sounds. Eg. runs /rʌns/ brings /brɪŋz/ watches /wɒtʃɪz/ E9.4.S1. Students will be able to talk about their abilities. E9.4.S2. Students will be able to talk about their daily activities and the frequencies of those activities.

	E9.4.R1. Students will be able to identify specific information in a simple written material such as short newspaper articles on effects of natural events. E9.4.R2. Students will be able to scan reading passages about people to find out different/unusual abilities. E9.4.W1. Students will be able to write about their friend's daily life and the frequencies of their activities. E9.4.W2. Students will be able to write a short paragraph about love for nature.
Unit 5- Inspirational People	E9.5.L1. Students will be able to identify the descriptions of people's appearances in a recorded text. E9.5.P1. Students will be able to practice /ŋ / sound. Eg. Bringing /brɪŋɪŋ/ E9.5.S1. Students will be able to compare characteristics of different well-known people by expressing their opinions. E9.5.S2. Students will be able to describe current actions in pictures. E9.5.R1. Students will be able to scan a text for specific information. E9.5.R2. Students will be able to guess the meanings of unknown words from the contexts. E9.5.W1. Students will be able to write a text comparing characteristics of people by giving their opinions. E9.5.W2. Students will be able to write a text describing their inspirational character.
Unit 6- Bridging Cultures	E9.6.L1. Students will be able to detect specific information in public announcements at the airport / train station etc. E9.6.L2. Students will be able to identify the most frequently used expressions to order food in a restaurant. E9.6.P1. Students will be able to differentiate /v/ and /w/ sounds. Eg. Very /veri/ well /wel/

	E9.6.S1.Students will be able to take part in a dialogue about ordering food at a restaurant/cafe. E9.6.S2.Students will be able to take part in conversations that can occur while travelling. E9.6.S3.Students will be able to use the most frequently used expressions to buy a flight/ bus/train ticket. E9.6.S4. Students will be able to talk about some basic cultural differences of places they have visited. E9.6.R1.Students will able to scan short texts describing some famous cities in the world for specific information. E9.6.R2. Students will be able to get the main points of the informative texts related to intercultural differences. E9.6.W1. Students will be able to write a short message to leave at the reception desk for their parents. E9.6.W2. Students will be able to write a series of sentences about the city that they would like to visit by indicating reasons.
Unit 7- World Heritage	E9.7.L1.Students will be able to organize information on world heritage in a recorded text/video. E9.7.L2. Students will be able to respond to simple questions/ statements in a recorded interview. E9.7.P1. Students will be able to sound natural producing “-ed” sounds in regular past verbs and the pronunciation of /wəz/ and /wɒz/. E9.7.S1. Students will be able to ask and answer simple questions in an interview about past times and past events. E9.7.S2. Students will be able to give a short simple presentation about an ancient civilization they have searched before. E9.7.R1. Students will be able to ask and answer the questions about a text related to the world heritage. E9.7.R2. Students will be able to reorder the events in a short story.

	E9.7.W1. Students will be able to write a series of sentences about historical places they visited in the past.
Unit 8- Emergency and Health Problems	E9.8.L1. Students will be able to identify the most frequently used expressions about health problems. Pronunciation E9.8.P1. Students will be able to notice sentence intonation. Eg. Where is the nearest hospital? (falling intonation) Is that the new doctor? (rising intonation) E9.8.S1. Students will be able to ask for help from the emergency services in areas of immediate need. E9.8.S2. Students will be able to ask for and give advice about health problems. E9.8.S3. Students will be able to express obligations, responsibilities and prohibitions in social life. E9.8.R1. Students will be able to find the main idea of a text about health problems/emergency situations that have happened recently. E9.8.W1. Students will be able to prepare posters/leaflet/brochures about safety and health at work.
Unit 9- Invitations and Celebrations	E9.9.L1. Students will be able to fill in the missing parts in a dialogue about invitations and apologies on a phone call. E9.9.L2. Students will be able to recognise the most frequently used expressions related to shopping in a recorded text. E9.9.P1. Students will be able to practice "yod coalescence". (Could you...? Would you ...?). E9.9.S1. Students will be able to make and respond to suggestions/ requests. E9.9.S2. Students will be able to describe future plans and arrangements.

	E9.9.S3.Students will be able to give and receive information about quantities, numbers, and prices in conversations about shopping. E9.9.R1. Students will be able to find the supporting ideas in a text. E9.9.W1. Students will be able to write simple invitation letters. E9.9.W2.Students will be able to write a short paragraph about their future plans.
Unit 10- Television and Social Media	E9.10.L1. Students will be able to put the events in a TV broadcast in order. E9.10.P1. Students will be able to practice /d/ and /ð/ sounds. Eg. Day /deɪ/ They / ðeɪ / E9.10.S1. Students will be able to make predictions about the future. E9.10.S2. Students will be able to agree or disagree with others by giving their opinions. E9.10.S3. Students will be able to act out a dialogue using the expressions and phrases to interrupt and gain time in a conversation. E9.10.R1. Students will be able to skim short and simple texts to draw a conclusion in terms of social media. E9.10.W1. Students will be able to write a comment on a topic via social media.

EK-3. Onuncu Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı ve Kazanım Tablosu

Themes	Learning Outcomes
Unit 1- School Life	E10.1.L1. Students will be able to identify expressions related to school/ everyday life and free time activities E10.1.P1. Students will be able to practice intonation in asking and answering questions in daily conversations. <i>Eg.</i> <i>What does your father do? (falling intonation)</i> <i>Are you thirsty? (rising intonation)</i> E10.1.S1. Students will be able to introduce themselves and others individually/ in pairs or small groups. E10.1.S2. Students will be able to exchange personal information in both formal and informal situations. E10.1.R1. Students will be able to diagrammatize a text about everyday life into a graphic organizer. E10.1.W1. Students will be able to describe themselves, their family and their habits in a short descriptive paragraph with the help of cues and/or guiding questions.
Unit 2- Plans	E10.2.L1. Students will be able to catch the details of future plans and arrangements in a recorded text/video. E10.2.P1. Students will be able to practice intonation in asking and answering questions in daily conversations. <i>Eg.</i> <i>Are you coming to the movie? (rising intonation)</i> <i>I'm afraid I can't. (rising intonation)</i> E10.2.S1. Students will be able to talk about their own plans for the future. E10.2.S2. Students will be able to express their ideas in unplanned situations. E10.2.R1. Students will be able to identify specific information about people's future plans and arrangements in a text.

	E10.2.R2. Students will be able to skim a text to draw a conclusion. E10.2.W1. Students will be able to write an opinion paragraph about their plans.
Unit 3-	E10.3.L1. Students will be able to put the events in the correct order by listening to a story. E10.3.P1. Students will be able to practice uttering “-ed” sounds in V2. Eg. Wanted /wɒntɪd/ injured /ɪndʒərd/ E10.3.S1. Students will be able to act out a story as a legendary figure. E10.3.S2. Students will be able to retell a story by describing characters and places. E10.3.S3. Students will be able to talk about a historical legendary figure in Turkish history. E10.3.R1. Students will be able to scan a short story to fill in the timelines with events and dates. E10.3.R2. Students will be able to answer the questions about past events given in a reading text. E10.3.W1. Students will be able to write the end of a given unfinished story.
Unit 4- Traditions	E10.4.L1. Students will be able to locate specific information about traditions in charts by watching short documentaries. E10.4.P1. Students will be able to practice /t/ and /θ/ sounds. Eg. three /θri:/ tree /tri:/ E10.4.S1. Students will be able to deliver a short speech using visuals on traditions. E10.4.S2. Students will be able to talk about several things they used to do when they were children.

	E10.4.R1. Students will be able to answer the questions about short texts on social, educational, and technological lives of people in the past around the world. E10.4.R2. Students will be able to identify the differences between the lifestyles and customs of people in the past and the ones in the 21st century in a written text. E10.4.W1. Students will be able to write a short paragraph of comparing traditions around the world. E10.4.W2. Students will be able to write the things they used to do when they were children.
Unit 5- Travel	E10.5.L1. Students will be able to list phrases for booking in a recorded text. E10.5.P1. Students will be able to practice intonation in question tags (both rising and falling). Eg. You aren't travelling alone, are you? (falling/rising intonation) E10.5.S1. Students will be able to ask and answer about their own and other people's travel experiences. E10.5.S2. Students will be able to book a room at a hotel/ a table in restaurant etc. E10.5.S3. Students will be able to confirm information during a conversation. E10.5.S4. Students will be able to take part in a dialogue in a group to make a travel plan. E10.5.R1. Students will be able to make use of written instructions in order to draw a route. E10.5.R2. Students will be able to classify different vacation types in a reading passage. E10.5.W1. Students will be able to write an e- mail to a friend about their holiday experiences. E10.5.W2. Students will be able to prepare a travel guide of a city they have visited.

Unit 6- Helpful Tips	E10.6.L1. Students will be able to analyze the situation and the phrases related to giving and receiving advice. Pronunciation E10.6.P1. Students will be able to practice intonation in advice structures. Eg. You should see a doctor. (rising intonation) E10.6.S1. Students will be able to talk about the consequences of wasting energy sources. E10.6.S2. Students will be able to talk about household chores they are responsible for. E10.6.R1. Students will be able to identify the advice, rules and regulations in a text. E10.6.R2. Students will be able to make use of contextual clues to infer the possible consequences about helpful tips. E10.6.W1. Students will be able to write a paragraph about possible consequences when they don't obey the rules. E10.6.W2. Students will be able to write an advice letter about youth problems.
Unit 7- Food and Festivals	E10.7.L1. Students will be able to order the steps of a process given in a TV Show. E10.7.P1. Students will be able to practice the pronunciation of problematic words for Turkish learners of English (answer, determine, examine, whole, foreign, career, etc). E10.7.S1. Students will be able to take part in a dialogue about introducing national and international festivals. E10.7.S2. Students will be able to describe the steps of a process related to national and international festivals. E10.7.R1. Students will be able to evaluate a text to classify various cuisines around the world. E10.7.R2. Students will be able to diagrammatize a text about different festivals all around the world.

	E10.7.W1. Students will be able to write a process paragraph/blog about their favourite festival.
Unit 8- Digital Era	E10.8.L1. Students will be able to identify detailed information from podcasts in English. E10.8.L2. Students will be able to determine personal opinions about technology in a video/recorded text. E10.8.P1. Students will be able to practice /w/ and /v/ sounds. Eg. Wide /waɪd/ very /veri/ E10.8.S1. Students will be able to make comments on innovations by stating causes and effects. E10.8.S2. Students will be able to talk about their preferences in technological devices. E10.8.R1. Students will be able to scan a text about the evolution of technology for specific information. E10.8.R2. Students will be able to evaluate the effects of social media in a written text to draw conclusions. E10.8.W1. Students will be able to write a cause and effect paragraph about the importance of netiquette. E10.8.W2. Students will be able to write an online-digital collaborative story.
Unit 9- Modern Heroes and Heroines	E10.9.L1. Students will be able to recognize the phrases related to imaginary situations in a recorded text. E10.9.L2. Students will be able to make use of contextual clues to infer meanings of unfamiliar words from a video about cartoons and superheroes/heroines. E10.9.P1. Students will be able to practice the contraction of "I would" I'd /aɪd/ E10.9.S1. Students will be able to talk about their personal hero (who he/she is and why he/she is their hero/heroine).

	E10.9.S2. Students will be able to talk about what they would do if they were a hero(ine). E10.9.R1. Students will be able to guess the meaning of unfamiliar vocabulary using contextual clues from a text about modern heroes and heroines. E10.9.R2. Students will be able to interpret a text to identify the author's wishes. E10.9.W1. Students will be able to write a paragraph imagining themselves as a hero/heroine.
Unit 10- Shopping	E10.10.L1. Students will be able to categorize the descriptive vocabulary related to objects and people in a recorded text. E10.10.L2. Students will be able to fill in the blanks in a recorded dialogue in a clothes shop. E10.10.P1. Students will be able to practice intonation in comparative and superlative structures. E10.10.S1. Students will be able to compare clothes by using key words and phrases related to shopping. E10.10.S2. Students will be able to act out a dialogue in clothes shop. E10.10.R1. Students will be able to answer comprehension questions of a text on clothing in different cultures. E10.10.W1. Students will be able to prepare a blog about new trends on technology/architecture/fashion etc... E10.10.W2. Students will be able to write an informative paragraph about prices and characteristics of a type of a product in order to compare their preferences.

EK-4. On Birinci Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı ve Kazanım Tablosu

Themes	Learning Outcomes
Unit 1- Future Jobs	E11.1.L1. Students will be able to detect factual information about job related topics in a recorded text. E11.1.P1. Students will be able to practice contraction of “will” and “am/is/are, going to” in positive and negative sentences. E11.1.S1. Students will be able to talk about future plans and predictions. E11.1.S2. Students will be able to make an appointment on the phone. E11.1.R1. Students will be able to analyze different job ads from newspapers/websites to match them with CVs. E11.1.R2. Students will be able to find the main idea of a text on successful entrepreneurs of the 21st century. E11.1.W1. Students will be able to write CVs/Letters of intent for different job applications.
Unit 2- Hobbies and Skills	E11.2.L1. Students will be able to build relationships between the conversations in a recorded text and pictures about the people’s likes, dislikes, interests and preferences. E11.2.P1. Students will be able to pronounce plural and third person “-s” sounds. Eg. drinks / drɪŋks / sings /sɪŋz/ wishes /wɪʃɪz/ E11.2.S1. Students will be able to take part in a dialogue about likes dislikes, interests and preferences. E11.2.S2. Students will be able to ask and answer questions about their present and past abilities. E11.2.R1. Students will be able to identify lexis and expressions related to past abilities in a text. E11.2.R2. Students will be able to paraphrase information in a text about people’s choices.

	E11.2.W1. Students will be able to write a paragraph about their interests and abilities.
Unit 3- Hard Times	E11.3.L1. Students will be able to recognize vocabulary indicating the sequence of events in a recorded text/video. E11.3.L2. Students will be able to identify the events happening at the same time in the past in a recorded text/video. E11.3.P1. Students will be able to differentiate between rising and falling intonation. Eg. It rained every day in the first week. (falling and rising intonation) E11.3.S1. Students will be able to talk about past habits. Students will be able to talk about a personal experience in the past. E11.3.R1. Students will be able to answer the questions about a text on people's habits and experiences in the past. E11.3.R2. Students will be able to analyze a short story (plot, setting, climax, characters etc.) to summarize it. E11.3.R3. Students will be able to identify thesis statement, topic sentences, supporting points and examples in a given sample essay about a challenge. E11.3.W1. Students will be able to complete the missing parts of a short story with their own words.
Unit 4- What a Life	E11.4.L1. Students will be able to identify expressions related to ordering past events in a recorded text. E11.4.L2. Students will be able to put the past events in order in a recorded text/video. E11.4.P1. Students will be able to practice pronunciation of ed sounds following voiced and unvoiced consonant sounds and following /t/-/d/ sounds. Eg. Wanted /wɒntɪd/ injured /ɪndʒəd/

	E11.4.S1. Students will be able to share their personal experiences in the past. E11.4.S2. Students will be able to describe places, people and events in the past. E11.4.R1. Students will be able to order the events in the biography of a famous person/ inventor/ scientist/ celebrity. E11.4.W1. Students will be able to write an essay about a well-known figure from Turkish history.
Unit 5- Back to The Past	E11.5.L1. Students will be able to identify expressions related to unreal past events in a recorded text. E11.5.L2. Students will be able to determine relevant or/and irrelevant information in a recorded text/video about wishes and regrets. E11.5.P1. Students will be able to practice contraction of had/would. E.g. I'd: I had/ I would E11.5.S1. Students will be able to talk about their regrets and wishes about past events. E11.5.S2. Students will be able to ask and answer questions about unreal past events. E11.5.R1. Students will be able to analyze a text to distinguish the expressions used to express wishes, regrets and unreal past. E11.5.W1. Students will be able to write their opinions and regrets according to #Iwish.
Unit 6- Open Your Heart	E11.6.L1. Students will be able to find out the speakers' moods and purposes (deduction or criticism) by using the contextual clues in a recorded text or video. E11.6.P1. Students will be able to practice the pronunciation of "contraction in past modals". Eg. could have – could've

	E11.6.S1. Students will be able to criticize an action in the past. E11.6.S2. Students will be able to express their inferences from the results of events in the past. E11.6.R1. Students will be able to draw conclusions for the past events in a text. E11.6.W1. Students will be able to write a letter to criticize an event/organization.
Unit 7- Facts about Turkey	E11.7.L1. Students will be able to recognize information about the description of a monument or a historic site in a recorded text. E11.7.P1. Students will be able to practice the pronunciation of /wəz/ and /wɒz/ E11.7.S1. Students will be able to give a presentation on a monument or historical site. E11.7.S2. Students will be able to interview with a friend to get detailed information about places he/she has visited. E11.7.R1. Students will be able to find out specific information in a text describing historical sites in Turkey. E11.7.W1. Students will be able to write a blog post recommending places to visit in Turkey.
Unit 8- Sports	E11.8.L1. Students will be able to identify the lexis and jargon about extreme sports in a recorded text. E11.8.P1. Students will be able to practice rising and falling intonation in questions. Eg. Would you like another coffee? (rising and falling intonation) E11.8.S1. Students will be able to exchange opinions about outdoor/extreme sports. E11.8.S2. Students will be able to ask questions to make an interview with a sportsperson.

	E11.8.R1. Students will be able to analyze a text involving different kinds of extreme sports to reorder the scrambled paragraphs. E11.8.W1. Students will be able to write a report on the interview they have made.
Unit 9- My Friends	E11.9.L1. Students will be able to organize specific information in a narrative about a person or an event. E11.9.P1. Students will be able to practice the pronunciation of assimilation- elision. Eg. Good boy- gubboi The conjunction “and” is pronounced as /ænd/ by itself, but in the normal use of the phrase you and me, we usually say /ən/, as in /juənmi/ friendship /frenʃɪp/. E11.9.S1. Students will be able to ask and answer questions to clarify a well-known / common person or a place. E11.9.R1. Students will be able to scan online and printed newspaper articles about well-known people to find out personal details. E11.9.W1. Students will be able to write a text about their teachers and friends for a school magazine. E11.9.W2. Students will be able to write a booklet to describe their hometown.
Unit 10- Values and Norms	E11.10.L1. Students will be able to identify the topic and the main idea of a recorded text/video. E11.10.P1. Students will be able to practice the sounds of /i:/ and /aɪ/. e.g. neither /'naɪðər/, either /'aɪðər/ E11.10.S1. Students will be able to exchange ideas about values and practices. E11.10.S2. Students will be able to make comments about moral values and norms in different cultures.

	E11.10.R1. Students will be able to distinguish the main idea from supporting details in a text about the effects of values on societies. E11.10.W1. Students will be able to write an essay about the importance and effects of values and norms in society. E11.10.W2. Students will be able to write slogans about spiritual, moral and social values.
--	---

EK-5. On İkinci Sınıf İngilizce Dersi Konu Dağılımı ve Kazanım Tablosu

Themes	Learning Outcomes
Unit 1- Music	E12.1.L1. Students will be able to detect the embedded information in songs/media tools. E12.1.P1. Students will be able to practice intonation in sentences. <i>Eg. Is this your camera? (rising and falling intonation)</i> E12.1.S1. Students will be able to exchange ideas about their music preferences. E12.1.S2. Students will be able to agree or disagree with others by sharing their opinions about music. E12.1.R1. Students will be able to infer people's music preferences from their ideas about music in a reading text. E12.1.R2. Students will be able to analyze surveys/interviews to answer related questions. E12.1.W1. Students will be able to write a survey report on their friends'/teachers' music preferences.
Unit 2- Friendship	E12.2.L1. Students will be able to extract specific information from a conversation between friends. E12.2.L2. Students will be able to make inferences about the qualities of a good friend through a recorded text.

	E12.2.P1. Students will be able to practice syllable/word stress. Eg. <i>Engineer</i> /,endʒɪ'nɪə(r)/ E12.2.S1. Students will be able to ask and answer questions about personal features. E12.2.S2. Students will be able to state reasons while giving clear detailed descriptions about physical appearances. E12.2.S3. Students will be able to interpret information from graphic features (graphs, charts, tables, etc.) E12.2.R1. Students will be able to find irrelevant content about the descriptions of the people in a text. E12.2.R2. Students will be able to identify the main conclusions in argumentative texts. E12.2.W1. Students will be able to write an opinion essay about qualities of a good friend by stating reasons.
Unit 3- Human Rights	E12.3.L1. Students will be able to guess the meaning of lexis and jargon about human rights in a recorded text/video. E12.3.L2. Students will be able to distinguish the positive and negative expressions about human rights in a recorded text/video. E12.3.P1. Students will be able to practice syllable/word stress. Eg. <i>Disability</i> /,dɪsə'bɪləti/ E12.3.S1. Students will be able to make suggestions about improving human rights. E12.3.S2. Students will be able to discuss the problems/difficulties of the disadvantaged people in the world. E12.3.R1. Students will be able to find the supporting ideas in a text about good practices on human rights around the world.

	E12.3.R2. Students will be able to match the paragraphs with the correct phrases/visuals (children rights/gender equality/animal rights/the rights of disadvantaged people, etc.). E12.3.W1. Students will be able to write mottos/slogans about human rights. E12.3.W2. Students will be able to write an argumentative essay including solutions for disadvantaged people's problems.
Unit 4- Coming Soon	E12.4.L1. Students will be able to take notes during an informal debate/poster presentation/seminar in a video. E12.4.L2. Students will be able to match the topics with recorded passages corresponding to virtual reality and imaginary world. E12.4.P1. Students will be able to pronounce reduced forms (e.g. 'll, won't). E12.4.S1. Students will be able to talk about predictions and plans. E12.4.S2. Students will be able to participate in an informal debate about virtual reality and imaginary world/ cyber games to share ideas. E12.4.R1. Students will be able to read (aloud) a text about cyber crimes and rights to distinguish the lexis and jargon. E12.4.R2. Students will be able to reorder the scrambled steps of a cyber game in a text. E12.4.W1. Students will be able to write detailed descriptions of an imaginary future. E12.4.W2. Students will be able to compose a cyber game scenerio.
Unit 5- Psychology	E12.5.L1. Students will be able to list the suggestions to change mood given by a psychologist/friend in recorded text.

	E12.5.L2. Students will be able to identify the speaker's mood, tone, etc in a recorded text. E12.5.P1. Students will be able to practice sentence intonation and stress. <i>Eg. Let's take a break. (rising and falling intonation)</i> E12.5.S1. Students will be able to make a Roleplay between a psychologist/school counsellor and a client. E12.5.S2. Students will be able to make comment on moods by looking at flashcards. E12.5.S3. Students will be able to use different voice levels, phrasing and intonation to give and follow instructions in different moods. E12.5R1. Students will be able to read a poem loudly by reflecting its tone. E12.5.R2. Students will be able to identify specific information in a real-life text. E12.5.W1. Students will be able to describe their current mood / mood reflected in a song/ painting/photograph through creative writing.
Unit 6- Favors	E12.6.L1. Students will be able to identify phrases and the highest frequency vocabulary related to requests in various contexts in a recorded text. E12.6.L2. Students will be able to complete a conversation about favors in a recorded text/video. E12.6.P1. Students will be able to practice “ yod coalescence” "Would you / /wɒdʒu/ and could you /kʊdʒu/". E12.6.S1. Students will be able to distinguish between formal and informal language while accepting and declining requests. E12.6.S2. Students will be able to act out a self-prepared dialogue about requests/favours.

	E12.6.R1. Students will be able to scan a text for the specific information about a charity organization/foundation. E12.6.W1. Students will be able to write an announcement to invite people for a charity organization. E12.6.W2. Students will be able to write an application letter to an organization for scholarship
Unit 7- News Stories	E12.7.L1. Students will be able to list the sequences of the past events in a recorded text/video. E12.7.L2. Students will be able to complete a recorded text using cohesive devices. E12.7.P1. Students will be able to practice sentence stress appropriately. <i>Eg. I missed the last episode. (rising and falling intonation)</i> E12.7.S1. Students will be able to narrate the events in the past. E12.7.S2. Students will be able to make a presentation about unusual/odd news stories. E12.7.R1. Students will be able to list vocabulary for narrating and describing events in a text. E12.7.R2. Students will be able to reorder the past events in a news story. E12.7.W1. Students will be able to paraphrase news/stories/ past events. E12.7.W2. Students will be able to write a news story/a past experience/an imaginary story.
Unit 8- Alternative Energy	E12.8.L1. Students will be able to note down the solutions to the problems of excessive energy consumption around the world in a recorded text. E12.8.P1. Students will be able to use intonation in a sentence appropriately. <i>Eg. I think we're completely lost. (falling intonation)</i>

	E12.8.S1.Students will be able to make complaints and offer solutions to environmental /energy problems. E12.8.S2Students will be able to participate in an informal debate about alternative energy in the future. E12.8.R1. Students will be able to summarize a reading passage about alternative energy. E12.8.R2. Students will be able to analyze a reading passage to find out solutions to environmental problems. E12.8.W1. Students will be able to write an email/a letter of complaint to a local authority about an environmental problem to suggest solutions. E12.8.W2. Students will be able to write their opinions about the usage of alternative energy.
Unit 9- Technology	E12.9.L1. Students will be able to list the things needed to be done in a recorded text/video. E12.9.L2. Students will be able to find the main idea of a video about technological developments. E12.9.P1. Students will be able to practice word stress correctly. <i>Eg. Technology /tek'nɒlədʒi/</i> E12.9.S1. Students will be able to exchange ideas and feelings such as surprise, happiness, interest, and indifference about technological devices. E12.9.S2. Students will be able to make an interview with a friend about the influence of technology on social life. E12.9.R1. Students will be able to identify the written lexis and jargon about a web-page on technology. E12.9.R2. Students will be able to categorize information in everyday material, such as websites, brochures and magazines. E12.9.W1. Students will be able to write a note asking someone to have something done.

	E12.9.W2. Students will be able to write a for and against essay discussing technology. E12.9.W3. Students will be able to write a description of a hi-tech product by using linking words.
Unit 10- Manners	E12.10.L1. Students will be able to identify the phrases about wishes, regrets and apologies in a recorded text. E12.10.L2. Students will be able to classify the manners in a TV or radio program regarding their origin and practice in daily life. Pronunciation E12.10.P1. Students will be able to practice sentence stress correctly. <i>Eg. I'll make a pot of tea if you would like some.</i> E12.10.S1. Students will be able to express regrets, wishes and apologies. E12.10.S2. Students will be able to discuss manners in different cultures. E12.10.R1. Students will be able to identify the main conclusions in argumentative texts. E12.10.R2. Students will be able to organize description of events, feelings and wishes in diaries and personal letters. E12.10.W1. Students will be able to write a letter, note or report on wishes, regrets and apology. E12.10.W2. Students will be able to write personal letters describing experiences, feelings and events in detail in relation to the topic.

EK-6. Dokuzuncu Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu

Etkinlik Adı	Araştırmacı	2. Araştırmacı	Fikir Birliği Olan Etkinlikler
Etkinlik-3 Listen to the dialogue and complete the table.	Kavrama düzeyi (üst düzey düşünme becerisi gerektirmeyen bir etkinlik)	Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	X
Etkinlik-6 Would you like to work abroad? Why/Why not?	Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	-	X
Etkinlik-9 Write an E-mail to a pen friend and introduce yourself and your family.	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Etkinlik-19 Imagine you are a student abroad. Write a postcard to your parents.	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Etkinlik-23 Read the roles and the sample dialogue. Then work in pairs and ask and answer questions.	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Self Assessment	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	✓

EK-7. Onuncu Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu

Etkinlik Adı	Araştırmacı	2. Araştırmacı	Fikir Birliği Olan Etkinlikler
After You Listen Etkinlik-C Listen to Nasreddin Hodja stories. Did you like Köroğlu story? Why/ Why not? p.41	Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
Peer Evaluation p.43	Öğrencilerin akranlarını değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin akranlarını değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	✓
Work in pairs. Write a conversation about the first Nasreddin Hodja story. Act it out. P.42	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Prepare a video blog entry. P.43	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
After You Read Discuss the questions in groups of 4. P.46	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
Discussion Time	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
Writing	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını	✓

Read the unfinished story and write a good ending.	gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	
Self Evaluation Checklist	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	✓

EK-8. On Birinci Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu

Etkinlik Adı	Araştırmacı	2. Araştırmacı	Fikir Birliği Olan Etkinlikler
Etkinlik-3 Discussion Time p.89	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
Etkinlik-9 Discussion Time p.90	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
Write a blog entry about a tourist attraction in Turkey. p.93	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Etkinlik-14 One of you is a foreigner and asks about the historic sites in Turkey. The other gives detailed information. p.94	-	Yaratıcı drama etkinlikleri (Yaratıcı düşünme becerisi)	X
Prepare a travel guide brochure. p.94	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik	✓

	(Yaratıcı düşünme becerisi)	(Yaratıcı düşünme becerisi)	
Etkinlik-17 Would you like to work at a tourist desk? Why/ Why not? p.95	Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	-	X
Etkinlik-21 Write a blog entry and suggest what to do, where to go and what to try in Turkey. p.96	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Etkinlik-22 Discussion Time p.97	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
Video Blog p.99	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓
Can Do Club p.141	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi gerektiren etkinlikler (Yansıtıcı düşünme becerisi)	✓

EK-9. On İkinci Sınıf İngilizce Kitabı Araştırmacı ve İkinci Araştırmacı Arasındaki Uyum Tablosu

Etkinlik Adı	Araştırmacı	2. Araştırmacı	Fikir Birliği Olan Etkinlikler
4-A. Why do people need to make friends? p.24	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım edebilecek etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	X
4-B. What kind of friendships come to an end soon? Discuss with your friends. p.24	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
7-A. Discuss the proverb below about friendship with friends. p.28	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
7-B. List some adjectives describing a good friend and discuss the reasons. p.28	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	Tartışmayı gerektiren etkinlik (Eleştirel düşünme becerisi)	✓
7-E. Write an opinion essay. p.30	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	Öğrencilerin özgün ürün ortaya koymasını gerektiren etkinlik (Yaratıcı düşünme becerisi)	✓

EK- 10. Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Kriterler

	Hiç Yok	Çok Yetersiz	Yetersiz	Yeterli	Çok yeterli
1. Öğrencilerin etkili sorular sormasını gerektiren etkinlikler					
2. Öğrencilerin analiz yapmasını gerektiren etkinlikler					
3. Öğrencilerin belli kriterlere göre değerlendirme yapmasını gerektiren etkinlikler					
4. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlikler					
5. Öğrencilerin bir metin, hikâye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemelerini gerektirecek etkinlikler					
6. Üzerinde tartışmayı gerektiren etkinlikler					
7. Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım edecek etkinlikler					
8. Neden-sonuç ilişkilerini sorgulatan etkinlikler					
9. Öğrencilerin bir metnin öncesi ya da sonrasına ait kurgular yapmalarını gerektiren etkinlikler					
10. Öğrencilerin bir metne ya da dinleme parçasına yönelik tahminde bulunmaları gereken etkinlikler					
11. Öğrencilerin eleştiriye açık bireyler olmasını destekleyen etkinlikler					

EK-11. Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Kriterler

	Hiç Yok	Çok Yetersiz	Yetersiz	Yeterli	Çok yeterli
1. Öğrencilerin özgün ürün ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlikler					
2. Öğrencilerin özgün fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlikler					
3. Öğrencilerin sentez yapmasını gerektiren etkinlikler					
4. Yaratıcı problem çözme gerektiren etkinlikler					
5. Öğrencilerin bilgiyi yeniden yapılandırmasına fırsat veren etkinlikler					
6. Öğrencilerden verilen resimlere bakarak özgün bir metin ya da hikâye yazmalarını gerektiren etkinlikler					
7. Yaratıcı drama etkinlikleri					

EK-12. Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik Kriterler

	Hiç Yok	Çok Yetersiz	Yetersiz	Yeterli	Çok yeterli
1. Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken aktiviteler					
2. Öğrencilerin kendi öğrenme eksikliklerini belirlemesine yardım eden aktiviteler					
3. Öğrencilerin tahmin yapmalarına fırsat verecek etkinlikler					
4. Öğrencilerin değişime açık bireyler olmasını destekleyen etkinlikler					
5. Öğrencilerin kendi kendilerine soru sormalarına fırsat veren etkinlikler					
6.Yansıtıcı günlük yazma etkinlikleri					
7. Zihin haritaları					
8. Kavram haritaları					
9. Öğrencilerin öğrenme deneyimleri hakkında yazmalarını gerektiren öğrenme yazısı etkinlikleri					
10. Tartışmaya yönlendiren etkinlikler					

EK-13. Eleştirel Düşünme Becerisi Kriterlerine Ait Uzman Görüşleri

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında;	Kabul edilebilir	Geliştirilmeli	Çıkarılmalı	AÇIKLAMA
1. Öğrencilerin etkili sorular sormasını gerektiren etkinlikler vardır	X			
2. Öğrencilerin analiz-sentez yapmasını gerektiren etkinlikler vardır.		X		SENTEZİ ÇIKARMALIYIZ
3. Öğrencilerin belli kriterlere göre değerlendirme yapmasını gerektiren etkinlikler vardır.	X			
4. Öğrencilerin çıkarım yapmasını gerektiren etkinlikler vardır.	X			
5. Öğrencileri bilgiyi sorgulamaya teşvik eden etkinlikler vardır.		X		İFADE AÇIK DEĞİL.1. MADDE YETERLİ
6. Öğrencilerin bir metin, hikâye ya da dinleme parçasındaki problem durumunu belirlemelerini gerektirecek etkinlikler vardır.	X			
7. Tartışma etkinlikleri bulunmaktadır.		X		EVET AMA NEYİ KASTETTİĞİ AÇIK DEĞİL
8. Öğrencilerin başka fikirlere açık olmalarını gerektirecek etkinlikler bulunmaktadır.		X		FARKLI FİKİRLERİ GÖREBİLECEKLERİ ETKİNLİKLER
9. Öğrencilerin bir problem durumuna farklı bakış açılarıyla bakmalarına yardım edecek etkinlikler vardır.	X			8. MADDE YERİNE BU GELEBİLİR
10. Öğrencilerin bir problem durumuyla ilgili mantık kurarak sonuca ulaşmalarını sağlayacak etkinlikler vardır.	X			
11. Öğrencilerin empati kurmalarını gerektirecek etkinlikler vardır.			X	

EK-14. Yaratıcı Düşünme Becerisi Kriterlerine Ait Uzman Görüşleri

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında;	Kabul edilebilir	Geliştirilmeli	Çıkarılmalı	AÇIKLAMA
1. Öğrencilerin yeni, özgün ürün, fikir ortaya koyabilmesini sağlayan etkinlikler bulunmaktadır.	X			
2. Öğrencilerin analiz-sentez yapmasını gerektiren etkinlikler vardır.		X		ANALİZ ÇIKARILMALI
3. Öğrencilerin yaratıcı problem çözebilmesini gerektiren etkinlikler vardır.		X		YARATICI PROBLEM ÇÖZME OLMALI
4. Öğrencilerin problemlere özgün çözüm yolları geliştirmelerine fırsat veren etkinlikler vardır.	X			
5. Öğrencilerin bilgiyi araştırmasına, keşfetmesine, yorumlamasına ve yapılandırmasına fırsat veren etkinlikler vardır.		X		BUNLARI BÖLMEK GEREKİR
6. Öğrencilerin bir metne farklı başlık bulmasını gerektiren etkinlikler vardır.			X	HER BULDUĞU FARKLI BAŞLIK YARATICI OLMAYABİLİR
7. Öğrencilerin bir metni ya da hikâyeyi kendi cümleleri ile özetlemesini gerektiren etkinlikler vardır.			X	
8. Öğrencilerin bir metne ya da dinleme parçasına yönelik tahminde bulunması gereken etkinlikler vardır.			X	ELEŞTİREL DÜŞÜNMEYE UYGUN BU MADDE
9. Öğrencilerin bir metnin öncesi ya da sonrasına ait kurgular yapmasını gerektiren etkinlikler vardır.			X	ELEŞTİREL DÜŞÜNMEYE UYGUN BU MADDE
10. Öğrencilerden özgün metin, hikâye, şiir, deneme yazmasını isteyen etkinlikler vardır.	X			
11. Öğrencilerden verilen resimlere bakarak özgün bir metin ya da hikâye yazmalarını gerektiren etkinlikler vardır.	X			

EK-15. Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Ait Uzman Görüşü

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında;	Kabul Edilebilir	Geliştirilmeli	Çıkarılmalı	AÇIKLAMA
1. Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri gereken aktiviteler bulunmaktadır.	X			
2. Öğrencilerin kendi ihtiyaçlarını belirlemesine yardım eden aktiviteler vardır.		X		TAM OLARAK ANLAŞILMIYOR
3. Öğrencilerin tahmin yapmalarına fırsat verecek etkinlikler vardır.	X			
4. Öğrencilerin eleştiriye açık bireyler olmasını destekleyen etkinlikler vardır.		X		ELEŞTİREL DÜŞÜNME İÇİN DAHA UYGUN
5. Öğrencilerin değişime açık bireyler olmasını destekleyen etkinlikler vardır.	X			
6. Öğrencilerin kendi kendilerine soru sormalarına fırsat veren etkinlikler vardır.	X			
7. Yansıtıcı günlük yazma etkinlikleri vardır.	X			
8. Zihin ve kavram haritaları bulunmaktadır.	X			
9. Kavram haritaları bulunmaktadır.	X			
9. Öğrencilerin öğrenme deneyimleri hakkında yazmalarını gerektiren öğrenme yazısı etkinlikleri vardır.	X			
10. Tartışmaya yönlendiren etkinlikler vardır.		X		
11. Portfolyo etkinlikleri vardır.	X			
12. Ürün seçki dosyası vardır.			X	PORTFOLYO İLE AYNI ŞEY